

DÖRDÜNCÜ YIL SAYI: 43 MAYIS 1991, 8.000 TL (KDV'İD)

TOPLUMSAL KURTULUS

AYLIK

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

BU SAYIMIZ

Geleceğin Türkiye'sine ilişkin tablolar artık daha net çizilebiliyor. Emperyalist senaryoları giderek daha çok benimseyen, partilerin ve meclisin çok ötesinde belirginleşen bir iktidar yapısı, yeni siyasal biçimini ve örgütlülüğünün mekanizmalarını arıyor. Varolan yapıların ve alışkanlıkların içerisinde bu sürecin yaşanması halinde koalisyon düşüncesi rejim için eski iticiliğinde değil. Yorumlarıyla olaylarda olacaklar ve olmayacaklar yazılıyor.

Amerika, Kürt sorununda artık fiili taraflardan biri ve bu Kürt siyasetinde iki tarz-ı siyaseti netleştiriyor.

3713 sayılı yasa'nın son biçimini Anayasa Mahkemesi'nde alacağı görülüyor. 12 Eylül hukuku alabildiğine siyasallaştırmış ve formel hukuku kırmıştı çıkarmıştı. Ancak 'Seçmeli Terör Yasası'nın tartışılması ve yorumlanmasında gözlediklerimiz, hukuk kavramının ne kadar zavallı hale gelebileceğini düşünemediğimizi gösteriyor. Marazi hukuki kaygılardan mücadelenin arınmasını, bu durumdan daha iyi başka hiçbir şey gösteremez. Sosyal mücadelelerde insanların sosyal ve siyasal kaygıları olmalıdır.

Özgür Karadeniz ve K. Osmanoglu, Kurtuluş'ta ilk imzalarını atıyorlar.

21 Nisan'da İstanbul'da Büyükkada-Ayayorgi'de piknikteydik. Daha yeni, daha genç ve daha güvenli bir yürüyüşümüzün coşkusuyla yaşadık.

6 Mayıs'ta ise Ankara'da, "Aclılar Şenliği"nde ydik. Daha güzel günleri kazanmak inancımızı, irademizi paylaştık. Gelecek ufkumuz zengindir. Bunu yeteri kadar yansıtamadığımızı düşünüyoruz. Moral dinamiklerimizi de çok fazla anlatamıyoruz. Mücadele içerisindeyiz ve öğrendiğimiz şudur: Sözü, etkili düşüncenin ve güçlü eylemin senkronik sonuçlarının yaşanmadığı süreçler de vardır. Sözü bazen boşluğa düşmüş gibidir. Sonra sosyal mücadelelerde boşluk olmadığını anımsarsınız.

6 Mayıs'ı gelecek yıl salonlara taşımamızın zamanının geldiğini düşünüyoruz. Bu yılki şenliğe katkılarından dolayı, Birinci TİP'in son genel sekreteri, Kürt ağabeyimiz Sait Çiltaş'a teşekkür ediyoruz.

Fransa'nın Strasbourg kentinde de temsilciliğimizi İ. Çamur üstleniyor. Başarılar diliyoruz. Gelecek sayıda buluşmak dileğiyle... Dostlukla...

Kadir Güven Nejdet Kanbir Abdullah Keskin

DÖNEM VE DEVİR

Bugüne gelebileceğimiz hiç aklımıza gelmezdi.

1 Mayıs 1987 Günü'nde eylülist darbeden sonra ilk kutlamayı yapmak üzere kurduğumuz Dönem Yayıncılık, dördüncü yılını geride bırakıyor.

Bu yılın sonbaharında dördüncü süreli yayını başlatmanın hazırlıkları içindeyiz.

Akış Yayıncılık ile birleştik ve iki yayınevimiz oldu.

Tarihin derinlikleriyle bağ kuruyoruz. Ancak geçmiş bir örgütle bağımız olmadı. Bunu tek başına olumluluk saymıyoruz; durum budur. Kendi imkanlarımız ile ve imkanlar yaratarak yaşamak ve gelişmek zorundaydık.

Şimdi çok daha mutluyuz. Bütün yayınlarımızı genç arkadaşlarımıza bırakıyoruz.

Bütün yayınlarımızın sahipliğini artık Ahmet Zengin yoldaşımızın yüklenmesinin zamanının geldiğini düşündük.

Gençleştiriyoruz.

Yapmamız gerekiyor. Ancak dönemi daha genç kuşaklara devretme sırasında yayınlarımızda teknik aksamlar olacağını biliyoruz. Oluyor ve bunu kaçınılmaz görüyoruz. Bunları düzeltereçiz.

Ancak yayınlarımızın savaşkanlığının, entelektüel şiddetimizin artacağına inanıyoruz

Daha iyi, daha düzenli, yayınlar bekliyoruz ve genç yoldaşlarımızın bunu yapacağına güveniyoruz.

Güçlüklerimiz var. Ancak kendimize güvenimiz daha çok var.

Aşamamız gereken engeller büyük. Fakat moralimiz daha büyük.

Önümüze çıkartılan duvarlar yüksek. Yalnız umudumuz daha da yüksek.

Genç yoldaşlarımıza başarılar diliyoruz.

Bilgesu Erenus Candan Baysan Yalçın Küçük

TOPLUMSAL KURTULUŞ

aylık teorik-pratik sosyalist dergi

Dördüncü Yıl, Sayı:43
Mayıs 1991

Sahibi: Ahmet Zengin
Genel Müdür: Şevki Ömeroğlu
Genel Koordinatör: Abdullah Keskin
Genel Yayın Yönetmeni: Nejdet Kanbir (Türkiye)
Mustafa Silar (Avrupa)
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Nejdet Kanbir
Yazı İşleri Müdürü: Kadir Güven
Yayın Kurulu: Hasip Akgül
Candan Baysan
Çelik Bilgin
Murat Ceran
Bilgesu Erenus
Alper Yalman

Merkez: Büyük Reşit Paşa Cad. 40/4 Beyazıt / İstanbul
Telefon: 513 84 29 - 528 43 72
Ankara Bürosu: Konur Sokak 73/9 Ankara
Telefon: 125 93 78
Avrupa Temsilciliği: Frankfurt
Schichau Str. 7-9 6 Frankfurt 1 Almanya
Telefon: 069 / 495743
Danimarka Temsilcisi: Fadıl Ölmez
Bellingevej 128/B 5250 Odense SV Tel: 65/961562
Stuttgart Temsilcisi: A. Kanber Resuloğlu
Postfach 40 02 617000 Stuttgart 40 Almanya
Paris Temsilcisi: A.Yalman
Poste Restante Paris Bonne Nouvelle
75010 Paris, France
Bonn Temsilcisi: İmam Zeynel Aslan
İsviçre Temsilcisi: Baran Fırat
Postfach 87 4123 Allschwil 2
Mönchengladbach Temsilcisi: İlhan Pasin
Luisental 34 4050 Mönchengladbach 3 Almanya
Strasbourg Temsilcisi: İ.Çamur
5 Rue Des Lys 67100 Strasbourg Fransa
Abone Koşulları: Yurtiçi Yıllık: 80 bin TL
Posta Çeki Numarası: 324663 Nejdet Kanbir İstanbul
Banka Hesap Numarası: 157 502 Ahmet Zengin
İş Bankası Çağaloğlu / İstanbul
Yurtdışı Yıllık: 80 DM
Yurtdışı aylık: Almanya: 7 DM
İsviçre: 7 SF
Fransa: 20 FF
Danimarka: 28 DK.Kr
Döviz Tevdiat Hesap Numarası: 30100-2401
Ahmet Zengin İş Bankası Çağaloğlu / İstanbul
Kapak Dizaynı: Esin Özgür
Kapak Resmi: Diego Rivera
Basıldığı Yer: Aydınlar Matbaacılık

İÇİNDEKİLER

- 3-** Yorumlarıyla Olaylar:
Olacaklar Olmayacaklar
- 13-** Emperyalist Transformasyon
Yalçın Küçük
- 18-** Sığınmacı Solculuk
Tevfik Fikret Yorulmaz
- 21-** Aganta Burina Burinata
Hasip Akgül
- 23-** Kızdırıp Sınırlendirici Şeyler
Özgür Karadeniz
- 32-** Birlik ve Parti Tartışmaları Üzerine
Fadıl Ölmez
- 34-** Türkiye Devriminin Niteliği - II
Murat Ceran
- 38-** "3713 Hukukun Temel İlkelerine ve Anayasaya Aykırıdır"
Gülçin Çaylıgil-Öznur Gündoğdu
Söyleşi: Nejdet Kanbir
- 40-** Kürtlerin Kökeni ve Hint-Avrupalıların Ataları
Gürdal Aksoy
- 51-** Militarizm-Askeri Darbeler-Devrimler
K. Osmanoğlu
- 56-** Tek Taraflı Bir Kan Festivali
John Pilger
Çeviri: Andrew Penny
- 59-** "Tarihi Yazıyorum"
Elif Bilgin - Sinan Öztürk
- 61-** Yeni Ülke'ye İçerden Dostça Eleştiri
D. Ali Küçük
- 63-** Kanber Ateş Tu Çawayı?
Abdullah Keskin

TOPLUMSAL KURTULUŞ'UN DÖRT YILI

Sahibi:	Genel Müdür:	Genel Koordinatör:	Genel Yayın Yönetmeni:	Yazı İşleri Müdürü:
Bilgesu Erenus	Hasan Akgüç	Mehmet Emin Sert	Erhan Tezgör	Servet Ulusoy
Yalçın Küçük	Şevki Ömeroğlu	Çelik Bilgin	İlhan Akalın	Orhan Gökdemir
Ahmet Zengin		Abdullah Keskin	Onur Erk	Felemez Ak
			Candan Baysan	İlhan Akalın
			Nejdet Kanbir	H. Kaya Eker
				Metin Ağaçgözü
				Sedat Yılmaz
				Hasan Kara
				Nejdet Kanbir
				Kadir Güven

OLACAKLAR VE OLMAYACAKLAR

I

YAKIN ZAMANDA SAVAŞ VAR

Türkiye, emperyalist senaryoları benimsiyor. Savaşsız emperyalist ülke olmaz.

Türkiye'nin Kuzey Irak'tan gelen Kürtler ile ilgili olarak geliştirdiği söylem, tümüyle bir müdahaleye gerekçe niteliğindedir.

Ancak ne uluslararası durum ne de Türk Silahlı Kuvvetlerinin gücü böyle bir müdahaleye şimdilik elvermiyor. Ancak uzak olmayan bir zamanda Türkiye'nin bir savaşa hazırlandığı kesin görünüyor.

Yakın zamanda savaş var.

Yakın zaman bu yüzyılın son yılları olabilir.

Türkiye'nin Kürt sığınmacılarla ilgili olarak geliştirdiği söylem tümüyle bir emperyalist müdahalenin gerekçesi niteliğindedir. Türkiye, Bağdat rejiminin yaptıklarına birincisi ise barışını bozduğu ve ikincisi ise zarar görenlerin Türkiye'de akrabaları olduğu gerekçesiyle itiraz ediyor. Bunlar, her emperyalist ülkenin bir askeri müdahaleden önce kullanageldiği iddialardır.

EMPERYALİZM ve SAVAŞ

Emperyalizmi sadece bir ekonomik gelişme olarak görmek yanlıştır. Ayrıca emperyalizmi sadece beyaz ırkın bir çözümü saymak da eksiktir. Japonya beyaz ırktan olmamakla birlikte emperyalist olmuş ve emperyalist savaşları başlatmış veya katılmıştır.

Kuvvet göstermeden emper-

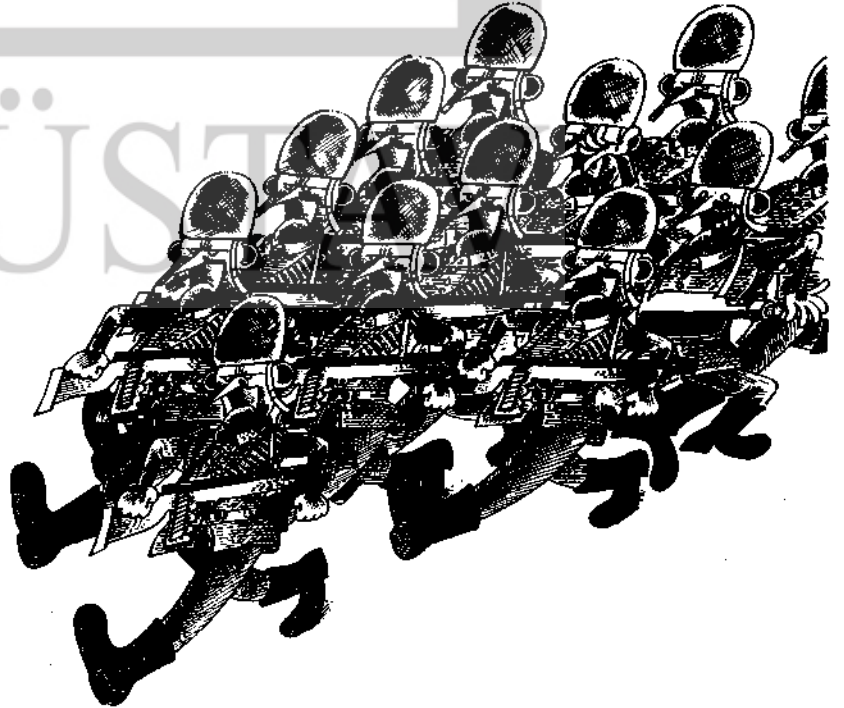
yalist olmak ve sıralamaya girmek imkansızdır.

Türkiye'nin ekonomisi, bu bölge üzerinde bir hegemonya

kurmayı zorluyor.

Faiz hadlerinin bu kadar yüksek olmasına karşın holdinglerin yatırım yapmaktan geri kalmaması, sanayi sermayesinin banka sermayesi üzerindeki kontrolünü gösteriyor. Türkiye'de sanayi kesimi hem kendi finansman kaynaklarını yaratabiliyor ve hem de önemli banka sistemlerini kontrol ediyor. Koç Holding, İş Bankası'nı rahatlıkla kullanmanın ötesinde kendi bayilik sistemini bir tür banka olarak kullanabiliyor. Sabancı Holding'in, Karamehmetler'in bankaları olduğu biliniyor. Büyük tekel düzenine giren işletmeler de kendi bankalarını kuruyorlar. Banka sistemini kurmak, faiz oranının yüksekliğini bir iç muhasebe oyununa çeviriyor.

Türkiye, ihrac darboğazındadır. Ayrıca müteahhit kesimi, hem yabancı ülkelere iş almak ihtiyacında ve hem de alışkanlığında. Türkiye ihracat için komşu ülkelere kredi verecek duruma gelmiştir.

PAZAR ve NÜFUZ BÖLGESİ ve MİSYONERLİK

Modern emperyalizm, nüfuz bölgesi yaratmaya dayanıyor. Türkiye'nin Saddam Hüseyin'in askeri gücünün yıkılmasına bölgede bir güç boşluğu açısından baktığı kesindir. Bunun ötesinde her emperyalist ülke bir bölgeye girişini sadece mallar ve askerlerle yapmıyor; misyonerlik ve bölge halkının sempatisini kazanma yeni bir nüfuz bölgesi yaratmada son derece önemlidir. Dünyanın paylaşılmasında öncü görevini misyonerler yaptılar.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan emperyalizmi Türkiye'ye, aynı zamanda, süt tozu ve çedar peyniri ile girdi. Amerikan yardımı Türkiye'ye iki ülkenin ellerinin tokalaşması biçiminde sunuldu. Şimdi de Amerika ile Türkiye, Kürtlere yardım, eski elbise ve makarna göndermede yanışa girmiş durumdadır; radyolar 1950 yıllarının Vatan Cephesi ilanlarını anlatan bir türden her gün kaç ton yardım yapıldığını tekrarlıyor.

TÜRKİYE MÜLTECİSEVER BİR ÜLKE

Bu arada Türkiye'nin ne kadar çok mülteci seven bir ülke olduğu da kanıtlanıyor. İspan-

ya'dan kaçan Yahudilerle başlayarak Türkiye'ye sığınanların listesi yapılıyor ve ilan ediliyor. Türkiye'den başka ülkelere sığınanların listesi ise unutuluyor.

Bütün bu söylem ve yaklaşım son derece yenidir.

TÜRKOFİL PARTİLERE DOĞRU

Türkiye'nin emperyalist senaryolarını gerçekleştirmesinin bir unsuru da muhtemel askeri müdahale ülkelerinde Türkofil partiler yaratmasıdır. Türkiye'nin askeri müdahale alanlarından birisi Azerbaycan'dır ve Azerbaycan'da Türksever ve hatta Özalsever bir parti yaratmanın zor olmayacağı anlaşılmaktadır. Ancak yakın zamanda Türkiye'nin Sovyet pazarına girişinin askeri değil barışçıl olması daha büyük bir ihtimaldir. Washington'un Azerbaycan'dan başlayarak Orta Asya'ya doğru bir Türkik federasyon planına karşın Türkiye'nin hala güçlü bir Sovyet Rusya ile savaşmayı göze alması kolay görünmemektedir.

Washington, yıllardır, Türkiye'yi İran üzerine salma gayreti içindedir. Ancak Türkiye'nin egemen ekonomik konumu, daha çok Bağdat'ı hedef yapıyor. Araplar arasında bir Türkofil parti zordur; Türkik kökenliler ise çok az ve bir kıymet-i harbiyeden yok-

sundurlar.

Türkiye şimdi Kuzey Irak'taki Kürtler arasından bir Türk yanlısı hareket oluşturma planı içindedir. Molla Barzani'nin oğlu Mesut Barzani'nin buna yakın olduğu görülüyor. PKK ve Lideri Öcalan ise konumunu açıklıkla koymuştur. Celal Talabani ortada bir yer almakla birlikte son yaklaşımlarıyla Washington ve Ankara'nın durumunu zorlaştırıyor.

Türk yanlısı bir parti, askeri müdahalenin gereklerindedir. Bölge barışını tehdit eden ve Türkiye'deki yurttaşların Irak'taki akrabalarının yaşamlarını tehlikeye atan gelişmeler her zaman olacaktır; böyle bir durumda Türkofil parti, Türkiye'den yardım istemek göreviyle yüküldür.

NE ZAMAN SAVAŞ?

Eğer Türkiye emperyalist devlet senaryosunu gerçekleştirmek isterse bölgede güçlü olduğunu kanıtlamak durumundadır. Bu ise Silahlı Kuvvetler'in depolitize ve modernize edilmesiyle mümkündür. Solcularla ve Kürtlerle uğraşmayan, profesyonel bir ordu olmadan Türk yöneticilerinin bir müdahaleye cesaret edebileceklerini beklemek gerekiyor. Bunun için hem zamana ve hem de solcularla ve Kürtlerle mücadele edecek başka gizli ve paramiliter örgütlere ihtiyaç vardır.

Ayrıca uluslararası durumda gelişmeleri beklemek icap etmektedir.

Bunun da ötesinde böyle bir müdahalenin egemen emperyalist çerçeve ile aynı düşmeyi ve muhtemelen çatışmayı göze alması gerekecektir. Saddam'ın kendisi örnektir; Amerika ve Fransa tarafından yaratılmış olmakla birlikte Amerika'ya karşı savaşı göze aldı. Belki de sadece göze aldığı için ve daha ileri götürmemesi nedeniyle yenildi. Ayrıca içerde ve komşu bölgede izlediği politika açısından son derece yalnız kalmıştı. ■

II ÇANLAR KÜRTLER İÇİN ÇALIYOR

ABD hegemonik gücünü yenilemiş, bölgede kalıcı bir güce dönüşmüştür ve Sovyet yenilgisinden sonra Ortadoğu'yu yeniden örgütleme ve buna göre operasyonlarına devam etme iradesi güçlüdür

Ortadoğu bütün gelişmelerin ve halkların birbirini etkileyeceği bir sürece giriyor. ABD'nin dostu ya da düşmanı olunacaktır. Kürtler kimlik mücadelesi veriyor. ABD'nin dostluğunda kendisini kişilikli hissedenden bir halk dünyada bulunmuyor.

Özal rejimi ise yüzünü Amerikan politikalarına çevirmiş, attığı anda sıkışığı taktik adımlarla etkisiz bir süreç yaşıyor

Klasik sömürgecilik döneminin en önemli iki politik unsuru din ve ulus olmuştur. Bu, emperyal ülkelere bir deneyim birikimi bıraktı. Bir ulusal hareketin dinamiklerinin çözülmesi asimilasyonunu, yönlendirilmesini ya da yönetimini kolaylaştırır. Toplumsal mücadelelerin ve sosyalizmin aydınlatıcı sosyal pratiklerinin ulusal ve sınıfsal çıkar duygularını, bilinçlerini alabilmesine geliştirdiği gerçeği ise çağımıza aittir.

SOSYALİZM DİN ve ULUSCULUK

Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çözülüşü din ve ulus faktörlerini yeniden politik arenaya sürdü. İdealizm ve materyalizmin tarihsel kavgasında kapitalizmin din ve ulus bağına aşan daha güçlü bir bağ olduğu daha güvenli bir biçimde öne sürüldü. Sosyalizm bağından kopan, Azerbaycan'ın 20. yüzyıla geçişinde Türkiye'ye düştüğü

ALT EMPERYALİST ÜLKE TÜRKİYE

ABD emperyalizmi açılımlarını örneğin Doğu Avrupa'da dille, Sovyetler'de çözülme başlamazdan önce bile ulusçulukla düşündü. Türkiye'nin emperyalist düşleri de kuzeye Türk, güneydoğuya doğru bir Kürt ulusçuluğu ile uyuyor.

Körfez'deki Amerikan savaşıyla birlikte Kürt sorunu, özellikle Amerikan emperyalizminin yeni dünya düzeni adını verdiği operasyonlarıyla ve Türkiye rejiminin kendisini bir alt emperyalist ülke olarak yenileme ihtiyacını duymasıyla birlikte yeni bir yörüngeye giriyor. ABD hegemonik gücünü yenilemiş, bölgede kalıcı bir güce dönüşmüş ve bölge güçlerinin savaş şokunu atlatarak hegemonyasını nasıl tanımlayacaklarını beklemeye çekilmişken, "Yeniden başlıyoruz biz zaten yeniden başlamaya alışmışız" diyen Saddam'ın büyük Kürt göçüne yolaçan saldırısı bu bekleme yerini Güney Kürdistan yapıyor. Savaşın sonra ABD'nin bölgede gücünü sergilemeyeceğini düşünmek boş bir düştü. Sovyet yenilgisinden sonra Ortadoğu'yu yeniden örgütleme ve buna göre operasyonlarına devam etme iradesi güçlüdür. Bu program, muhtemelen tüm Sovyet etkisini ve genel olarak sosyalizmin etkileri ve siyasetleri de temizlemeye yönelik olacağından sert bir siyasal ve ideolojik mücadele bölgeyi beklemektedir. Bölgedeki tüm güçler kimliklerini bu yeni duruma göre tanımlamak zorunda kalacaktır. Ortadoğu bütün gelişmelerin ve halkların (Arap, Acom, Kürt, Türk) birbirini etkileyeceği bir sürece

girişiyor. ABD'nin dostu ya da düşmanı olunacaktır. Kürtler kimlik mücadelesi veriyor. ABD'nin dostluğunda kendisini kişilikli hisseden bir halk dünyada bulunmuyor.

KÜRT HAREKETİNDE İKİ ÇİZGİ

Özal rejimi ise yüzünü Amerikan politikalarına çevirmiş, attığı anda sıkıştığı taktik adımlarla etkisiz bir süreç yaşıyor. Bu durumda Kürt sorununun ağırlıklı tarafları bellidir. Amerika ve Kürt hareketinde iki çizgi belirleniyor. ABD, Kürt sorununda artık fiili taraftır. Kürt halkının yaşadığı trajedi bölgeye sıcak girişini sağladı. Eft önemli tarihsel gelişme budur.

Ulusal karakter, bahsedilen ya da sonradan edinilen bir özellik değildir. Bir kimliğin restorasyonu ve çağa ait kılınmasıdır söz konusu olan. Emperyalist tahakküm ve sömürü ise varlığını artık kolay gizleyemiyor. Başlangıç aşamasındaki ulusal ve sosyal bir mücadelenin kolaycı çözümlenmelerden uzak bir anlayışla ele alınması gerekiyor. Kürt halkının önemli bir bölümünün Amerika'nın varlığına sıcak baktığı görülüyor. Amerikancılıkta sınır tanımayacakların varlığı da hissediliyor. İşbirlikçi Kürt itikel milliyetçiliği olarak gelişebilecek

bu hareket daha cüretli bir biçimde radikal Kürt hareketini karşısına almak isteyecektir. Bu, varlığının ve gelişmesinin zorunlu koşulu olacaktır. Öte yandan ABD ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelelerine karşı edindiği deneyleri bölgeye taşıyabilir. Bu durumda PKK'ya eksen alacaktır. Türkiye rejiminin bu deneylerden yararlandığı ve bu manipülasyonu başaramadığı bilindiğine göre savuşturma ve bekleme taktiğiyle tüm Ortadoğu programının tamamlanmasına esas gücünü yöneltebilir. Emperyalizm ve bu arada Türkiye rejiminde sosyalizm dinamikli hareketlere karşı genelde güvenli bir bekleyicilik özeldir ise bir çaresizlik tavrı gözleniyor.

Toplumsal Kurtuluş, Kürt halkının mücadelesini bir kişilik, kimlik mücadelesi olarak görüyor. Türkiye solu da yeni kimliğini arıyor. Türkiye kimliğini ileri sosyalizmde bulacaktır. Emperyalist sistem içerisindeki uzun tarihinde Beşikçi Hoca'nın deyişleriyle Sömürge bile olamayan Kürdistan bugün bir devrim içerisinde. Devrimler köklü ve derin gerçekliğin üstüne otururlar. Özgürlük, iliklere kadar hissedilmezse durulmayan bir özelemdir. Akılcı bir ideolojiyle ileri sosyalizmle korunmazsa Amerikan çağında yaşamaları imkansız hale gelmiştir. ■

Daha da önemlisi, iki muhalefet partisi konumlarını sabitleştirmişe benzetilmektedir. SHP'nin yükselişi durmuştur. DYP ise bütün lehinde propagandaya karşın yüzde yirmilik bir oy tabanından sıçrama yapacak bir görünüm vermemektedir.

SEÇİM YASASI DEĞİŞİBİLİR

Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek gerekir: Erdal İnönü ile Süleyman Demirel önemli kararlar alamayan iki politikacıdır. 1987 yılında Bülent Ecevit'in Özal'ın yeniden değiştirdiği seçim yasası ile seçime girmeme önerisini kabul edemediler. Yüreksiz davrandılar. Sine-i millet sözünü de bir propaganda sözünden öteye götüremediler.

Özal'ın seçim yasası bir kumarbaz kanunudur. Ancak şansı büyük olanlara işleyen bir yasadır. Özal, 1987 seçimine girerken şansının büyük olduğunu düşünmüş ve her yerde kıl payıyla da olsa çoğunluğu kendisinin alacağını hesaplamıştır. Çok çeşitli barajlar ve seçimde lotarya mekanizmalarıyla az oyla çok büyük bir çoğunluk planlamış ve sandık da planlarına uygun cevap vermiştir.

Şimdi durum değişiktir. Lotaryanın tümüyle ANAP'ın aleyhine işlemesi ihtimali bulunmaktadır. Bu durumda Özal'ın kendisini önemli bir muhalefet partisi haline getiren bir seçim sistemine gitmesi gündemdedir.

ÖZAL BAŞKAN ve

ÖZAL MUHALEFET LİDERİ

Semra Özal'ın ANAP liderliği seçim sonrası için bir düzenlemedir. Muhalefete düşmüş ANAP'ın liderliğinde Bayan Özal, gösteriş seven Özal Ailesi'ne çok uygun bir tablodur. Bunun bir hazırlık olması düşünülebilir. Bay Özal, Bayan Özal'ı seçimden önce ileriye sürmek ve manevra yapmak durumunda-
dır.

III UFUKTA KOALİSYON VAR

Türkiye'deki iktidarın dayanakları parti rekabetini aşmıştır. Türkiye'de egemenler koalisyondan korkmayan bir konuşma gelmek üzeredir. Çünkü partilerin ve meclisin çok ötesinde bir iktidar yapısı ortaya çıkmaktadır.

En geç 1992 yılında yapılması beklenen seçimlerden bir koalisyon hükümetinin çıkması ihtimal dahilinde görünmektedir. İktidar partisinin iktidarı kaybet-

tiği anlaşılır olmakla birlikte hiçbir partinin iktidarı alabileceğini gösteren bir işaret bulunmamaktadır.

Turgut Özal'ın 1954 seçiminde CHP'nin durumuna düşmemek için seçim sistemini değiştirmesi gerekmektedir. Bu ise koalisyonlar dönemini açıkça kabul etmek anlamına gelmektedir.

Türkiye egemenleri artık koalisyon sisteminden korkmayacak durumdadırlar. Çünkü iktidar, meclisin dışına kaymıştır. Basın, üniversiteler, birlikler, hemen

hemen her konuda iktidarın istediği yönde hareket etmektedir. Irak Savaşı ve Kürt politikaları çok öğretici olmuştur. Saddam konusunda islamcı basının (Türkiye ve Tercüman gazeteleri örneği) bile hükümet çizgisinden ayrılmaması çok düşündürücüdür. İktidarın başının Kürtlere lanetler yağdırdığı zaman Kürt düşmanı ve Kürtlerin akrabaları olduğunu ilan ettiği zaman da

oirdenbire Kürdofil olması da son derece düşündürücüdür.

Üniversiteler, aydın kesimin büyük bir bölümü depolitize olmuştur: Depolitize olmak insanın kendisinin yazgısıyla ilgilenmemesi demektir. Büyük çoğunluk ilgisiz ve ilgili çok küçük bir azınlığın güdümündedir.

UFUKTA KOALİSYON VAR

Seçim sisteminin bugünkü lotaryacı özünden uzaklaşarak nisbi temsile yaklaşmasını beklemek gerekmektedir. Böyle bir durumda ve ilk seçimde, eğer SHP kendisini toplamazsa, hiçbir partinin değil iktidar olması iktidara yaklaşması bile ihtimal içinde değildir. Koalisyon kaçınılmazdır.

Bir ANAP-DYP koalisyonu ise SHP-DYP veya SHP liderliğinde bir başka koalisyondan daha büyük ihtimal olarak görülmektedir.

DYP ise bütün vitrin değişimine karşın daha çok eski MHP çizgisine kaymak durumundadır. Bu, gireceği her türlü koalisyon ve ittifakta geriye çekici bir rol oynaması anlamına gelmektedir.

Bu balayı geçicidir. ■

DÜZELTME

Geçen sayımızın "Yorumlarıyla Olaylar" bölümünde çerçeve içinde kullanılan yazı, spot ve görsel malzemelerden birçoğu dergimizin daha önceki sayılarından alınmıştı. Bunların hangi sayılardan olduğuna ilişkin bilgi baskı sırasında düşmüş. Gerekli bilgiyi aşağıda sunuyor, bu olumsuzluktan dolayı okurlarımızdan özür diliyoruz.

3. sayfa: "Türkiyenin Emperyalist Stratejisi Açılıyor", 41. Sayı Mart 1991

4. sayfa, "Kürt Sorunu Gündeme Oturdu", 37-38. Sayı Kasım-Aralık 1990

6. sayfa, "Devlet Genişledi Basın Devletin Parçası Halline Geldi", 27. Sayı Kasım 1989

7. sayfa, "Yıllar Sonra... Ve Jingo Çandar", 40. Sayı Şubat 1991

12. sayfa, "Deniz Baykal Erken Sürünüyor", 21. Sayı Mayıs 1989

"HABERLERDEN HABERLİ MİSİNİZ?"

Başbakan Azbulunur, dün evinde pantolonunu giyerken düşmüş ve kuyruk sokumunu incitmiştir.

O haliyle gazetecilerin sorularını yanıtlayan Azbulunur, bu yıl kesinlikle erken seçim olmayacağını, ama belki de olabileceğini söylemiştir.

Af konusuna da değinen Azbulunur, bir soruya şöyle demistir:

APÖ'YÜ AFFEDEMİYİZ.....

...GÜNKÜ...BİZDEN.....

...AF DİLEMİYOR.

Bu arada Cb'Özal Azbulunur'a telefon ederek geçmiş olsun dileğinde bulunmuştur.

GETİR ÖPEYİM
GEÇSİN...

Başbakan Azbulunur'a Güneydoğu'lu vatandaşlarımız da geçmiş olsun dileğinde bulunuyorlar.

ALLAH BAŞBA-
KANIMIZIN
KUYRUK SOKUMUNA
ZEVAL VERMESİN

Yugoslavya'da gösteriler sürerken huzuru bozulan Yugoslavların huzur içinde yaşamak için Sırnak ve çevresine gelmek istedikleri bildirildi.

Sayın seyirciler "HABERLERDEN HABERLİ MİSİNİZ?" adlı yarışmamız sürüyor.

SON

IV BİR APAYDIN veya AKSOY GEREK

Anti-terör yasasıyla ilgili olarak "ilerici" hukukçuların tutumu tam bir mesleki deformasyon haline geldi. Hepsini bir den yeni çıkan yasaya ağıladılar.

1974 Affı'nda o zaman CHP-MSP Koalisyonu'nda MSP verdiği sözlerden vazgeçerek 141-142. maddeleri af dışı bıraktı. Orhan Apaydın ve Muammer Aksoy, imkansız gerçekleştirerek Anayasa Mahkemesi'nden gerekli düzenlemeyi çıkarttılar.

Bu yasa karşısında Kürtçe yazılmasının hala yasak olduğunu ileri süren hukukçuyu Hukuk Mektebi'ne geri götürmek gerek: Tutucu Adalet Bakanı ve Başbakan'dan daha tutucu yorum yapmak Türkiye'deki "ilerici" hukukçuların işidir.

Mesleki deformasyon bir süredir. Çok aceleliyat yapan dokümanlar, aceleliyat tutuculu hale gelmiş ve olur-olmaz durumda aceleliyat yaparlar. Öğretmenler hep anlatmayı severler. Bir tür meslek hastalığıdır; 12 Mart ve 12 Eylül'de zamanlarının çoğunu, sıkıyönetim mahkemelerinde askeri savcı iddianamesi ve askeri yargıç hükmü dinleye dinleye geçiren avukatların bir bölümünün askeri savcı veya yargıç görüşüne yaklaşması kaçınılmaz oluyor.

311 ve 312 NE GÜNE?

Türk Ceza Yasasında müphem maddeler eksik değildir. Kanunun suç saydığı fiilin övülmesini ve propaganda edilmesini ceza hükmüne bağlayan 311 ve 312. maddelerden daha müphem yasa yazımı düşünmek zordur.

"Anti-Terör Yasası" son derece karışık bir yasadır. Fakat birinci madde amaç ve kapsamı belirliyor ve burda şiddet ve cebir açıkça formüle ediliyor. Yargıçla-

rın bunu çok geniş yorumlaması mümkündür; ancak müphem yasalara karşı mücadele yolları mevcuttur.

SEVİNMEYİ BİLMEYEN SOL HUKUKÇULAR

Yıllardır boyunlarında idam hükmüyle zindanlarda yatan devrimcilerin bir sabah darağacına gitmeyeceklerinden emin olarak, yine zindanda da olsa, uymaları son derece önemlidir. Kim yaparsa yapsın, idam hükmü alan devrimcilerin idam kararlarının uygulanmayacağını kabul edilmesi son derece iyi olmuştur ve devrim mücadelesinde yeni imkanlar getirecektir. Devrimcilerin büyük sayılarla idam edilemeyeceğinin kabul edilmesi yine de Türkiye'de bir devrimci güçlülüğünün işaretidir. Bu işaret moral verir; moralsizlik yağdırmaya kimsenin hakkı olmamalıdır.

Devrimcilerden idamları kaldırılanlara daha uzun bir hapislik düzenlenmesi hukukun temel ilkelerine aykırıdır. Hukukta hükmünün hangi maddeden hükmü aldığına bakılmaz; bakılırsa temel ilkeler çignenmiş olur. Bu temel ilkeyi Anayasa Mahkemesi'ne kabul ettirmek zor olmamalıdır. Mesleki deformasyona uğrayan hukukçu grubu bir Orhan Apaydın ve bir Muammer Aksoy örneklerini hatırlamalıdır.

KENDİNİ BASIN SANANLAR ve HÜSNÜYE HANIMLAR

Türkiye'ye gelmiş en tembel ve en tutucu Adalet Bakanı denebilecek olan Oltan Sungurlu, yeni yasadaki rahatsızlık ifade eden "büyük" basına şaşırılmaktadır; bunun, "kendini basın sayanlar" için çıkartıldığını ilan etmektedir. Buna karşın "büyük" basın, tam bir Hüsnüye Hanım edasıyla yeni düzenlemeyi üzerine almaktadır.

Sürgün-Sansür yasası dediler ve yine Hüsnüye Hanım davranışı sergilediler. Kararnameler, bu "büyük" basına hiç değmedi. Ne-

Bakan Sungurlu:**'Şartlı tahliye cuk oturdu'****H. Ekrem Şanlıtürk**

Oltan Sungurlu, hiçbir zaman basının hedef gösterme niyetiyle hareket etmeyeceğine işaret etti. Sungurlu şunları söyledi:

"Bizzat biz o basın organlarıyla münasebetlerimiz artıkça meselelere ne kadar hassasiyetle bakuklarını görüyoruz, müşahade ediyoruz. Ondan endişemiz yok. Gerçek basınımız ondan korkmasın. Kendini basın yerine koymaya çalışan birtakım mihraklar basına tanınan hakları kullanarak bu fiilleri yapıyor. Parası cezası onlar içindir. Basınımız ceza konusunda müsterih olsun."

den deşsin; şimdi bir hac yeri yaptıkları Bekaa Vadisi'ne büyük basından bir kişi gitti ve o da hükümet istediği için yaptığı konuşmaları yayımlamaktan vazgeçti.

Kürt sorununda Türkiye'yi aydınlığa, mücadele edenlerle devrimci basın çıkardı. "Büyük" basının alınmaya bir hakkı olmalıdır.

KÜRTÇE YAZMAK YASAK MI?

Mesleki deformasyon yaşayan hukukçuların "büyük" basına verdikleri fetvaya göre Kürtçe yazmak hala yasaktır. Ve bunu hükümet söylememektedir.

Kürtçe yazmak, Eylül darbesinin giderayak çıkardığı bir yasanın önce serbestti. Bu yasayla yasaklandı. Turgut Özal, karambolda ve son anda, bu yasanın kaldırılmasını sağladı; bunu, yeni emperyalist senaryoları için gerekli görüyordu.

Hukuk basittir: Eğer bir serbestlik varsa ve bir yasayla ya-

saklanmışsa, bu yasa kalkınca serbestlik yeniden gelir. Siyasi partiler yasasında azınlık çerçevesi yasaların olması, Kürtçe yazmanın yasak olması anlamına gelmez; her Kürtçe yazanın mutlaka parti kuracağı, ancak deformasyonu yaşayan hukukçu mantığıdır. Ancak kendi tirajını sadece korku yayarak sürdürecektir "büyük" basının işidir.

YASAKLAR DELİNMEK İÇİNDİR

Bütün bunların arkasında "mücadele" sözcüğünü unutmak yattır.

Bütün bunların arkasında, artık her türlü mesleğin uygulanmasını "teknokratik" bir iş saymak yattır.

Yasaklar delinmek içindir.

141 ve 142. maddelerin kalkışının gelecekteki mücadele açısından bir önemi bulunmamaktadır. Mücadelenin önünde engeller çok daha başkadır ve hukuki engeller, bunlar arasında en az önemli olanlardır.

141 ve 142. maddelerin kalkması, geçmişle ilgili ve kısmi bir silme işidir.

141

ve

CEPHE ÇİZGİSİ

Eylül darbesinde askeri mahkemeler, 168 ve 169. maddeler açısından geç uyandılar. Sürecin başında Cephe çizgisi örgütlerin liderlerine 146. maddeyi, ikinci düzeyde yöneticilere 141. maddeyi ve yine üyelere de 141. maddenin ilgili fıkralarını uyguladılar. Bunları uygulamak, silah taşımak "çete" olmanın gereği sayıldığı için daha çok ceza verme imkanı veriyordu. Bu nedenle Cephe çizgisi örgütlerin il yöneticileri ve üyeleri de 141. maddeden hüküm aldılar.

Şimdi bunlar da silinmiş oluyor.

Bu devrimci alanda "yurttaşlık hakları" sahibi kadroların çoğalması demektir. Bunlar içinde

parti ya da dernek kurmak isteyenler, hatta kamu görevi talep edecekler bulunabilir, olmasa bile uzun hapis deneyimi kazanmış ve siyasi haklara sahip kadroların çoğalması çok iyi olmuştur.

GEREKÇE NE OLURSA OLSUN

Kim yaparsa yapsın ve gerekçe ne olursa olsun, soruna ve gelişmeye devrim mücadelesi açısından bakmak zorunludur: Her gelişme, mücadele imkanlarını azaltıyor mu, çoğaltıyor mu? İşte bakış açısı budur.

Özal, DİSK Davası'nı, Barış Davası'nı ne yapacağını bilmediği için 141. maddeyi silmek zorundaydı. Artık bu tarihten sonra mahkumiyet kararı veremezler. Ancak bir "devlet" bu kadar yattıktan sonra, siyasi davalarda, yapıları reddetmediği sürece, be- raat kararı da veremez. Bu nedenle bu davaları ortadan kaldırmak için bu maddeyi silmek zorunda kalmıştır.

İyi olmuştur.

Yeni yasanın 141 ve 142. maddelerden veya 311 ve 312. maddelere göre daha müphem olduğu bir "teknokratik" yaklaşımdır. Mücadele ve politika kabul etmeyen bir bakıştır. Bir mesleki bozukluktur.

Eğitsizlik vardır. Anayasa Mahkemesi'ne gitmenin yolları aranmalıdır. DİSK mallarının alınması, bir medis gaspıdır. Kanunsuz suç olmaz ve 141. madde kalktığına göre DİSK ile ilgili bir iddia da yok demektir. Böyle bir durumda DİSK malları alınmaz; yapılması gereken budur. Yapılması gereken, SHP'nin Anayasa Mahkemesi'ne inandırıcı bir gerekçe ile gitmesini sağlamaktır. Yapılması gereken, bu konuda, tıpkı şimdi yaşamayan Orhan Apaydın ile Muammer Aksoy'un bir zamanlar yaptığı gibi etkileyici yazılar yazmaktır.

Bu gözyaşları rahatsız edicidir. ■

V

KORE SAVAŞI: GÜNSELİ BAŞAR IRAK SAVAŞI: UMUDA YOLCULUK

Günseli Başar, güzel bir kadındır.

Ancak Avrupa güzeli seçilmek için tek başına güzellik yetmez.

Türkiye, Amerika'nın Kore Savaşı'nı desteklediği yılda bir kızına, Avrupa güzelliği ünvanı kazandırdı.

Umuda Yolculuk, muhtemelen güzel bir filmidir.

Nur Sürer, ilerici olmak türünden bir kusuru olmakla birlikte muhtemelen iyi bir oyuncudur.

Ancak, Oscar Ödülü almak

için iyi bir oyuncu olmak ve iyi bir film çevirmek yetmez.

Bunun için ayrıca Türkiye'nin Amerika'nın Irak Savaşı'nda kraldan fazla kralcı olması gerekiyor.

TESADÜF YOKTUR

Dünyada tesadüf yoktur.

Türkiye'nin almış olduğu bu tür ödüllerin hepsi, Türkiye'nin emperyalist dünyaya yapmış olduğu, hapishane diliyle, bir "kıyak" ile ilgilidir. Kore Savaşı'ndaki katkılarından sonra bir

Türk kızı güzel seçilmiştir. Irak Savaşı'ndaki katkılardan sonra Türklerin baş oyuncu olduğu ve Kürtleri konu alan bir film Oscar almıştır.

Zamanlıdır.

Günseli Başar ve Nur Sürer, neden ödül aldıklarını bilmemekte haklıdır. Belki de bu ödüller haklarıdır. Ancak emperyalizm, ödül dağıtırken pek hakka bakmıyor. Kendileri olmasa bile ülkelerinin hizmetini hesaba katıyor.

Türkiye daha çok ödül alacaktır. ■

Gaziantep Cezaevindeki Tutsakların Basın Açıklaması

"ANTI-TERÖR YASASI DEVLET TERÖRÜNÜN RESMİLEŞTİRİLMESİDİR"

Siyasi iktidar baskı ve teröre başa çıkamadığı halk muhalefeti karşısında yeni düzenlemelere yöneldi.

141-142. maddenin, Kürtçe yasağının kaldırılması ve şartlı salıvermeyle topluma şirin görünmeye çalışan iktidar esas olarak "Anti-terör Yasası" ile "reform-iyileştirme" adı altında baskı ve terörünü resmileştirdi.

141-142'nin kaldırılması tam bir ikiyüzlüktür. Gerçekte olanlar düşünce ve örgütlenme üzerindeki kısıtlamalar esasta sosyalist basını susturmaya yönelik sınırlamalar, ağır para cezaları demokratik kitle örgütlerinin kapatılması memurların sendikal haklarının tanınmaması, işten çıkarmaların yaygınlaşması yaşanan gerçeklerin sadece bir kısmıdır. Ve bu durum kimse açısından sır değildir.

İktidarın "iyileştirme" dediği şey nedir?

Polis her zamankinden daha fazla terör estirecek, 45 gün sorguda tutabilecek işkencede öldürdüklerinden dolayı hakkın-da dava açılmayacak. DGM'ler ağır cezalar vererek korku ve yıldıncılık yaratılarak toplum teslim olmaya zorlanıyor. Evet, bu yasa ile getirilen "iyileştirme" insanlık suçu olan işkence ve terörün resmileştirilmesinden başka bir şey değildir.

Kürtçe serbestliği adı altında uygulanan yöntemler de, tıpkı eskisi gibi terör politikasıdır. Bununla 1990 Mart'ındaki SS kararlarından daha ağır baskılar getirilmiştir. Özal iktidarının günlerdir kamuoyunu aldatmak için "Cezaevlerini boşaltacağız" sözleri sonuçta belli oldu.

Şartlı salıverme yasağı ile cezaevlerinden çıkarılan kimlerdir? Maraş'ta hamile kadınları ve çocukları dahi öldüren katillerdir. Çıkarılanlar kahvehanelerde, üniversite kantinlerinde öğrenci otobüslerinde, halka, devrimcilere karşı katliam yapanlar bu yasadan yararlanarak dışarı çıktılar. Bilim adamlarını, aydınları, demokratları ve kendilerinden olmayan herkesi hedefleyerek cinayeti işleyen faşist katiller anti terör yasağı ile ödüllendirildiler. Devrimciler açısından bu durum beklenen bir sonuçtu ve devlet kendine yakışanı yaptı.

Anti terör yasağı ile devrimci tutsaklar üzerinde yeni baskılar gündeme getirildi. Siyasi iktidarın uygulamaya koyduğu bu yasa ile siyasi tutsaklar özel hücrelerde fiziki olarak yok edilmek istenmektedir.

Açlık grevleri, can bedelli direnişlerle kazandığımız haklarımız bu yasa ile bir çırpıda ortadan kaldırılıyor. İşte bir örnek: 16 Nisan'da başlayan açık görüş hakkımız gaspedildi. Her türlü insani koşullardan uzak, sınırlı ve göstermelik olarak yapılan özel açık görüş yerini biz ve ailelerimiz kabul edemedik, etmedik de. En doğal hakkımız olan koşullarda yaptığımız açık görüşte ısrarlıyız. Açık görüşle başlayan bu saldırılar karşısında tavrımız kesindir. Boyun eğmeyeceğiz! Her türlü saldırıya karşı direneceğiz!

Görülüyor ki, anti-terör yasağı halktan, emekten ve sömürsüz bir düzenden yana olan ilerici, devrimci, yurtsever güçlere karşı açılmış topyekün bir savaştır. Kendine insanım deyen herkese çağrımızdır; Devlet terörüne karşı mücadeleyi daha da yükseltelim.

EMPERYALİST TRANSFORMASYON

Yalçın Küçük

Türkiye, itirafçılara estetik ameliyatı yaptırmamın maliyetini kendi devletine yükleyen bir ülkedir. Önce şaşırtıcı geliyor; ancak giderek daha az şaşırtıcı buluyorum. Çünkü, Türkiye tanınmaz olan insanlar ülkesi haline gelmiştir; son zamanlarda insanların yüzü hızla değişiyor. Türkiye insanı ve özellikle elit insanı, çok hızlı bir estetik ameliyat sürecini yaşıyor.

Türkiye, elit insanın yüzünü değiştirdiği bir döneme giriyor.

Türkiye, aydın insanın yüzünü küçümsüyor. Türkiye insanı, aydın insanın yüzünü küçümsüyor.

"Artık hiç tanıyamıyorum" bu söz günlük dile giriyor.

"Sanki, bambaşka bir insan"; bu daha çok işleniyor.

"Çok hızlı değişti": bu, Türkiye'nin elitine en uygun düşen söz olmalıdır.

Sanat zenginidir; soyutlama, kavramlaştırma ve güzellik bilimi, zengin somutun işlenmesine dayanır. Büyük sanatçı veya büyük bilim adamı, "muttarid sanatçı" damlalar türünden somut değişiklikleri kimyasal bir kaynaştırma ile soyutlayabilmelidir; çok zor bir iş olduğunu kabul etmek gerekiyor. Ancak çok hızlı değişen somutluk, büyük bir zenginliği içinde barındırıyor.

İhtilaller, her zaman rastlanmayan somutluklar oluyorlar. İhtilaller, tarihin patlama düzeyine ulaşmış hızlanmalarındırlar; bu nedenle büyük zenginlikleri taşıyorlar. Bu nedenle kavranması kolay olmayan teorik açıklıklar gösteriyorlar.

İhtilaller, teori düzeyine çıkmış, somutluklardırlar.

Türkiye devrimsi bir dönemden geçiyor; bir düzenden diğerine atlıyor. Bu, başta elit olmak üzere insanların yüzünü değiştiriyor ve aydınlarını yüzüzsüleştiriyor.

"Devrimsi" olması hızının yüksekliğinden kaynaklanıyor. Bu, çok kısa bir zaman aralığına çok büyük değişikliklerin sığdırılması demektir; sanayi devriminden bu yana sınıflı toplumlarda zaman bugüne yaklaştıkça süreçlerin zamansal uzunlukları kısalıyor. Bunu şöyle de söyleyebilirim; eğer Büyük Britanya'da rekabetçi kapitalizm yüz yıla yayıldıysa, bu, Türkiye'de on yılda tamamlanıyor. Türkiye'nin sana-

yi kapitalizmi dönemi, ve eğer söz uygunsa "sanayi demokrasisi" zamanı sanıldığından çok kısadır; bugün, 1970 yıllarında, bir yanında "demokratik devrim" ve diğer yanında sanayi kapitalizmi öncesi Türkiye olan iç savaşın bir interregnum, iki düzen arası bir geçiş dönemi, olduğu çok daha iyi anlaşılıyor.

Daha iyi anlaşılabilir bir de şu var; Eylül darbesi doğrudan doğruya tekeller düzeni için yapılmıştır. Güçlü "demokratik devrim" partisi ve güçsüz "sosyalist" partisine karşı iç savaş tekelli düzeni kurabilmek için gerçekleşiyor; mülk sahipleri için sanayi de-

mokrasisi öncesine dönüşüm imkansızlığı 12 Mart darbesi ile ortaya çıkıyor.

Buraya kadar güzel; ilerlemek için Lenin'den aktarma yapmak gereğini duyuyorum. Lenin, "the deepest economic foundation of imperialism is monopoly" diyor; emperyalizmin en derin temelinde tekeller yatıyor. Bu çok basit görülebilir; ancak bundan sonraki çözümlerim için mutlaka kabul edilmek zorunluluğu var. Eğer tekelli düzen çözümlenmesi varsa, mutlaka emperyalizm tartışması da olmalıdır; emperyalizme, dış dünyaya uzayan tekelli düzen denebileceğini sanıyorum.

Bundan sonra şu geliyor: "Parasitism, which is characteristic of imperialism" Lenin, parazitizmi, emperyalizmin karakteristik çizgisi olarak gösteriyor. 1920 yılında Fransızca ve Almanca çevirileri için yazdığı önsözde çok daha açık olabiliyor; "Kapitalizmin en yüksek aşamasının niteliği, tamirine parazitizm ve çürümedir." Buna büyük ölçüde katılıyorum; kaygım, bu son derece önemli saptamaların geliştirilmiş olmasından kaynaklanıyor.

Aslında geliştirilmeyen nokta bir sorudur; asalakların niteliğini belirlediği ve diğer yandan çürüten bir düzende emek değer yasasının işlerliğinden söz edilebilir mi? Bu soru tersinden de sorulabilir; emek değer yasasının işlemediği bir düzen kapitalizm olur

* V.I. Lenin, Imperialism, The Highest Stage of Capitalism, M., 1916-1978, s. 93

mu? Soru soruyu açıyor; kapitalizm, sadece rekabetçi kapitalizm midir?

Bu sorular, benim ekonomi politik ile ilgili olarak son yıllarda hiç gündemimden çıkmayan, ancak henüz yeterli cevaplara ulaştırmadığım sorunlarım oluyorlar; hızlı değişen "insanlarımızın" yüzlerinde bir parazitizm ve bir çürüme hastalığı görüyorum. Çok somut göstergeler var; büyük kentlerde genç elitlerin, daha çok geceleri saat onbirden sonra gittikleri ve sabaha doğru döndükleri barlar türedi. Herkesin, işçilerin, işe gitmek için yataktan çıktıkları saatlerde yatağa giren genç ve orta kuşak türediler parazit değil de nedir; sayıları hızla artıyor ve büyük kentlerden çevreye yayılıyor.

Türkiye'de sadece birinin yıllık cirosunun yüz milyar lirayı aştığı reklam şirketleri var; çoğalıyorlar ve işlerinde büyüyenler de artıyor. John Berger, çok

yerinde bir saptama ile reklamın tüketici toplumun ekini olduğunu ileri sürüyor; Berger'in saptamasının özünü değiştirmeden reklamcılığın emperyalist aşamanın artık kültürü olduğunu söylemek durumundayım. Tekel-

li düzende sokaktaki insanın kültürü reklam kültürüdür; dili, reklamının basit düşünmeye mahkum eden dili oluyor.

Parazit çürür ve çürütür.

Emperyalist aşamanın insanı, ilke olarak yeteneksiz ve becerisizdir.

Hangi kesim, hangi uğraş, tekelli düzenin etkisi altına girerse, hızla çürüyor ve kaliteli olan her türlü niteliği kaybediyor.

Tekelli düzen çürüten kurum ve insanlar üzerine bir hegemonyadır.

Tekel egemenliği bütün gücünü çürütebilmekten alıyor.

Sadece kurum ve insanlar değil; kavramlar ve mekanizmalar çürüyor.

Tekelli düzende ve bunun ülke dışına uzayan biçimi olan emperyalizmde ilk başta çürüten ve etkisini yitiren kavram ve mekanizma kuvvetler ayrımı ilkesidir; ortadan kalkıyor. Bugün Türkiye'de iktidar ve muhalefet arasında sürdürülen başkanlık sistemi tartışması budur ve bu tartışma kuvvetler ayrımı ilkesinin cenaze törenine benziyor.

Aslında kuvvetler ayrımı ilkesinin doğrudan doğruya başkanlık sistemi ile bir ilgisi bulunmuyor; Wilson zamanına kadar, 1912 seçiminde başkan oluyor, Amerika'da kuvvetler ayrımı ilkesinden söz etmek mümkün görünüyor. Kongre, senatör ve temsilciler, Wilson zamanına kadar yürütmeye egemendirler; sonra tersi gelişiyor. Bunu, başkanlık sisteminin yasa organının güçlü olduğu bir durumla bağdaştırabileceğini belirtmek için kaydediyorum; ancak başkanlık

sistemi tekelli düzene, diğerinden çok daha uygun düşüyor.

Hobson'dan bir aktarmanın yeri olduğunu düşünüyorum. "Emperyalizm" sözcüğünü düşünce ve politika tarihine sokan Hobson, bir yerde, şunları yazıyor; "Imperialism and popular government have nothing in common; they differ in spirit, in policy, in method" * Hobson, emperyalizm ile halk yönetiminin ortak hiçbir yanı olmadığını, espi, politika ve yönetim açısından birbirinden ayırdıklarını ileri sürüyor. Bu saptama 1902 tarihlidir ve geçen her zaman, Hobson'u doğruluyor. Tekelli ve emperyalist düzene geçen her ülke halk yönetimini bir kenara atıyor.

Tekelli ve emperyalist düzenin birbirinden ayrı iki temel niteliği var; hem bürokratik ve hem de ideolojiktir. Aslında her yönetim ve her düzen, bir ölçüde bürokratik ve ideolojik nitelik taşıyor; tekelli düzende, bürokratik ve

ideolojik boyutlar, hem birbirinden ayrılıyor ve hem de son derece uç noktalara ulaşıyor. Kütller ideolojik boyunduruk altına alınırken yönetimin kendisi son derece

bürokratik ve halk egemenliğinden önemli ölçüde uzak bir yapıya dönüşüyor.

Başkanlık sistemi, bürokratik yönetime en uygun sistemdir.

Türkiye'nin başkanlık sistemine geçiş süreci, bir yanıyla yönetimin daha da bürokratlaşması ve diğer yanıyla kuvvetler ayrımı kavram ve ilkesinden uzaklaşmayı temsil ediyor. Burada tarihsel bir süreçten söz etmek zorunludur; bunun 1980 sonrasında ortaya çıktığını düşünmek ve söylemek yanıltıcı oluyor. Şu nedenle; yasama organının etkisi, en son çözümlemede, kamu gelirlerinin kullanılmasında ve yasa yapmada söz sahibi olmakla ölçülüyor. Bu açıdan bakıldığında CHP ve AP yönetimlerinin, nitelik açısından, bugünkü ANAP yönetiminden farklı olduğunu ileri sürmek pek zor görünüyor.

Kanun hükmünde kararname sistemini keşfeden ANAP değildir; bu sistem, parlamenter sistemi, bir yüksek denetleme kurulu veya sayıştay haline getiriyor. Kanun hükmünde kararname sistemi ile parlamento, yürütmenin çerçevesini çizmiyor ve bunun yerine, yürütmenin yürürlüğe koyduğu ve yasa sayılan düzenlemeleri yıllar geçtikten sonra onamak ve düzeltmek görevini üstleniyor. Bu sistem, tekrar ediyorum, ANAP'tan önce CHP ve AP yönetimlerinin de sistemidir.

Parlamento vergi koyma ve kamu gelirlerini harcamada halk adına söz söyleme yeridir; harcamaların kuruluşuna kadar parlamento tarafından verilen izne

* J.A. Hobson, Imperialism, A Study, London, 1902-1988, s. 150

göre yapılması parlamenter sistemin esasını oluşturuyor. Ancak hem CHP ve hem de AP yönetimleri, bütçeleri, daha önceden alınan fonların serbestçe kullanımı haline getirmiş bulunuyorlar; parlamentolar, artık bütçelerin bir tür sabit harcamalarına karar veriyorlar. Karar vermek zorunda olduklarına karar veriyorlar ve yeni harcamaları birer fon istemi ile yürütmeye bırakıyorlar. Demek oluyor, bütçede çok büyük ölçülere ulaşan fonlar, parlamenter ilkeyi çoktan çürütmüştür; burada öncülük ANAP'a düşmüştür. ANAP, bu sistemi geliştiriyor.

Yürütme ile yasama ilişkisi açısından söylenecekleri burada kesiyorum: Türkiye'de temsili sistem bitmiştir. Bu tekelli ve yeni açılan emperyalist düzenin doğal bir sonucudur. Sonrasına geliyorum; burada yürütme ve yargı ilişkisi var. Bu ilişkiyi ortaya koymak ve yeni durumu çözümlenmek için fazla söze ihtiyacın olmadığını düşünüyorum ve bir aktarma ile yetinmek istiyorum. Konuşan Devlet Başkanı Özal'dır. Hala Dev-Sol gibi örgütler var. Komünizm öldükten sonra bunlar ne işe yarıyor? Bunlar bir yerde mafya örgütü haline gelmiş. Cinayetler işliyor, soygunlar yapıyorlar. TBKP liderlerini Türkiye'ye getirdik. Önce hapse attık, mahkemelere çıktılar, büyük hadiseler oldu. Sonra serbest bıraktık, kongrelerini yaptılar. Esasında bizim kanunlarımıza göre kongre yapımları kanunlara aykırıdır. 'Gelin bizi tevkif edin' dediler. Ama kimse tevkif etmedi. Şimdi esameleri yok. Eski gürültü patırtı da yok. Demek ki, bazı endişelerimiz, korkularımız yersizdir.* Bunlar yayımlanıyor; en küçük bir tepki ile karşılaşmıyor.

Özal, TBKP liderleri Türkiye'ye geldiğinde başbakanlık yapıyor ve "TBKP liderlerini Türkiye'ye getirdik" diyebiliyor. Burada tepki beklemiyorum; bu ifade, daha önce yazdıklarımıza uygun düşüyor. Ancak o zamanki başbakan ve şimdi devlet başkanı, "Esasında bizim kanunlarımıza göre kongre yapımları kanunlara aykırıdır, 'gelin bizi tevkif edin' dediler, ama kimse tevkif etmedi" diye buyuruyor. Hukuk kurumları ve hukuk bilmediklerini yıllardır yazdığım Türkiye'nin "ünlü" hukukçuları ne yapıyorlar; bir eski başbakan ve görevdeki devlet başkanı yasaların uygulanmasını veya uygulanmamasını son derece keyfi olduğunu haykırıyor ve bir tek kimseden karşılık almıyor. Çok şaşırtıcıdır; bu, keyfi uygulamanın, hukuk dışlığın sözde hukuku savunan, ancak hukuk bilmediklerini yıllardır yazdığımı tekrarlıyorum, Türkiye'nin "ünlü" hukuk kurum ve kişilerine de mal olduğunu gösteriyor.

Eğer kanunlara göre suçluluk durumu varsa, kanunlar işletilmelidir; kapitalizmin hukukun eşitliği ilkesinin de sona erdiği anlaşılıyor. Çok açık; utangaç bir utanmazlık içinde hukuksuzluk ve kırıntı ile yetinmek, cephenin bu yanında olanlara da mal olmuş görünüyor. Son derece açık; Eğitim-Sen kapatılıyor ve

Eğitim-İş'e dokunulmuyor. Eğitim-İş'e dokunulmaması olmasının verdiği kırıntı duygusu ile hukukun temel ilkelerinin çiğnenmesi gözardı ediliyor.

Tekelli düzen hukuk eşitliğinin tarihe gömüldüğü ve hukuk diskriminasyonunun önplana çıktığı bir dönemdir.

Tekelli dönem yargının, yürütmenin yönetim ve güdümüne girdiği bir dönem oluyor.

Her tarafta Kürt sorunu tartışılıyor. Ancak İsmail Beşikçi'ye yasaktır ve bu yasak sözde ünlü hukuk kurumu ve kişilerinin de yasağı oluyor. Bunlar İsmail'i savunmayı reddederek, Yunanistan'da Türkiye istihbarat örgütleriyle yakın ilişki içinde olma ihtimali yüksek bir şoveni savunmak için devletle yarışanlardır; İsmail, bunların da kafalarında çoktan mahkum olmuştur ve mahkumiyetini çekiyor.

Her gazete, utanmaz bir iki yüzlülükle, Apo'ya muhabir gönderiyor ve ben Apo ile yaptığım mülakattan dolayı hala bir değil iki dava ile yargılanıyorum. Herkes Kürtler üzerine yazıyor ve benim "Kürtler Üzerine Tezler" kitabım, İsmail ile birlikte tutukluluk günlerini çekiyor.* Bu hukukun diskriminasyonudur; adaletin, yürütmenin güdümüne girdiğini gösteriyor.

Üç kuvveti bitirdim ve bir de dördüncü kuvvet var.

Dördüncü kuvvet vardı ve şimdi var mı?

Basın var mı?

Türkiye'de devrimci basın hariç, devletten gayri bir basın var mı?

Türkiye'de basın ikiye ayrılıyor: Devrimci basın ve devlet basını. Bunu çok kolaylıkla kanıtlayabilecek durumdayım; birdenbire Türkiye'nin devlet basınında "bölücü" Kürtler gittiler ve yerine "kardeş" Kürtler geldiler. Bu geliş iyi olmuştur; ancak utanmaz bir iki yüzlülükle geldiğini gözardı etmemek gerekiyor.

Yasalar değişmemiştir ve ansızın yürütmenin tutumu değişti; Türkiye'nin devlet basını, bir gecede, "bölücü" Kürtler'in "kardeşleri" olduğunu anlayabildiler. Hiç tereddüt etmediler; ansızın anlayıverdiler.

İyidir; ancak iyiliklerin ne kadar büyük bir çirkinlikle geldiği görülmelidir. Hiç kuşkusuz TBKP lider ve yöneticilerinin tutuklanmamaları iyidir. Hiç kuşkusuz Eğitim-İş'in kapatılmaması iyidir. Hiç kuşku-

* Şu günlerde daha çok sevmeye başladığım "Kürtler Üzerine Tezler" kitabım ile ilgili kısa bir açıklama gerekiyor; ben Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ne verdiğim dilekçe yazılarını böyle bir kitapta toplamadım. Daha sonra kitap haline getireceğim çalışmalarımı Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ne verdim; Kürtçülük nedeniyle ilk kez yargılandığım zamanda da böyle bir kitap yazacağımı vaad ettim.

Başlangıçtır; ancak yine de ilk kez ünlü DGM'lerde okunmasının sınırlamaları var.

Daha az sınırlı olanları yazmakta olduğum Türkiye Üzerine Tezler'in beşinci kitabına ek olarak hazırlamak üzereyim.

* Güneş, 19 Mart 1991

suz bizlerin Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde ve sanık kürsüsünde savunduğumuz kardeşlik duygularının duygusuz devlet matbuatını da etkilemiş olması iyidir; ancak bütün bu iyilikler son derece kötü haberlerle birlikte geliyor. Yargının yürütmenin komutasında olduğu ve basın, görülmez bir el ile devlet politikası doğrultusuna ve hızla çevrilebildiği anlaşılıyor.

Bir tez yazıyorum: Tekelli düzen çelişkileri algılayan aklı siliyor.

Bir tez daha yazıyorum: Tekelli düzen insansızlaştırma sürecidir.

Zor bir sözcük uydurarak, uydurmayı "telif" etme anlamında kullanıyorum, bir tez daha yazmak istiyorum: Emperyalizm düzeni, devrimcisizleştirme sistemidir.

Emperyalizm ve basın tarihinden bir yapı olarak çevirmek durumundayım: Hem emperyalizm ve hem de basın tarihinde bir "muckfaker" dönemi var. Belki de sorumlu ve yırtıcı basın tipolojisi bu dönemde çıkıyor;

basın, yasama, yargı ve yürütmenin yanında dördüncü kuvvet derecesini en çok "muckfaker" dönemde hak ediyor. "Muckfaker", pislik tırmıkçısı anlamına geliyor; Amerika emperyalist çağa girerken basın pislik tırmıkçısı oluyor. Dünya basınının en büyük onuru bu dönemdedir; Jack London ve Upton Sinclair türünden didaktik romancıları bir kenara koyuyorum. Ida Tarbell, Lincoln Steffens, Ray Stannard Baker türünden büyük gazeteciler bu dönemde ortaya çıkıyorlar; başta büyük şirketler olmak üzere toplumdaki bütün soysuzlukların, yolsuzlukların ipliğini döküyorlar. Ida Tarbell, "History of the Standard Oil" ile basın tarihinde bir çağ açıyor; en güçlü tröstlerden birisi olan Standard Oil'e savaş açıyor. Diğerleri bunu izliyor; gazetecilik, yolsuzluk peşinde koşan bir kuvvet anlamına geliyor.

Basın üzerine ve demokrasi üzerine filmlerin pek çoğu bu döneme aittir; şimdi bir tarih oluyor. Türkiye basını yolsuzluklar üzerine gidiyordu; şimdi devlet basını olma döneminde, bunlar çok geride kalıyor. Yolsuzlukların üzerine gitmek ve karanlıkları çözmeye çalışmak, artık Türkiye basınının işi olmaktan çıkıyor.

İlginçtir; yolsuzlukların üzerine gitme, Uğur Dündar aracılığıyla devlet televizyonunun görevi sayılıyor. Dündar'ın yararlı bir iş yaptığını kabul ediyorum; ancak yolsuzlukları açıklama iktidarı, tekellerin kapsamında sona eriyor. Tekeller, kendilerinin olmayan

yolsuzluklara karşıdır; şimdi Uğur Dündar bununla görevlenmiş görünüyor.

Transformasyonun yazımını hızlandırabilirim; sanat, düzeni sorun yapan sanattan düzeni sorun yapanları sorun yapan sanata doğru transformasyonunu tamamlamışa benziyor. Orhan Pamuk, Latife Tekin ve Ahmet Altan'dan daha kurnaz davrandı; Latife ve Ahmet'in devrimcilere cepheden hücumu yerine, düzenle sorunu yok sayarak insanlara başka küçük ve rahatlatıcı ilgi alanları bulmayı denedi. Adalet Ağaoglu, öğrencilerine uyararak devrimci olma-

dığı için intiharı deneyen bir öğretim üyesi tipolojisinden, devrimcilere model olarak iş adamlarını gösterme aşamasına geçti. Bunlar daha çok desteklenecektir; devlet basını, düzenle hiçbir sorunu olmayan ve tek düşmanlığını düzenle sorunu olanlara yönelten bir sanatı özendirecektir. Bunu yapıyor.

Bir tez daha yazacak durumdayım: Emperyalist aşamanın aydını, iktidarı reddeden yaratıktır. Küçük avun-

Tekelli düzen hukuk eşitliğinin tarihe gömüldüğü ve hukuk diskriminasyonunun ön plana çıktığı bir dönemdir.

Tekelli dönem yargının, yürütmenin yönetim ve güdümüne girdiği bir dönem oluyor.

Tekelli düzen çelişkileri algılayan aklı siliyor.

Tekelli düzen insansızlaştırma sürecidir.

Emperyalizm düzeni, devrimcisizleştirme sistemidir.

Emperyalist aşamanın aydını, iktidarı reddeden yaratıktır.

Küçük avuntuların, büyük sorumsuzlukların, kendisini tekrarlayan şakaların, reddetmeyen bir nihilizmin toplamı aydın; Türkiye aydını buraya doğru transformasyonunu yaşıyor

tuların, büyük sorumsuzlukların, kendisini tekrarlayan şakaların, reddetmeyen bir nihilizmin toplamı aydın; Türkiye aydını buraya doğru transformasyonunu yaşıyor. Bu, kendi aydın tarihini ve kaynağını reddetmesi anlamına da geliyor.

Yurt sevgisi için ölen askerden yurt sevgisi için öldüren askere; bu, silahlı kuvvetlerin transformasyonunu ifade ediyor. Silahlı kuvvetlerin transformasyonunun emperyalist transformasyon demeti içinde en önemlilerinden birisi olduğunu düşünüyorum; çünkü, her emperyalist ülke, kendisini emperyalist olarak kabul ettirebilmek ve bunu sürdürmek için mutlaka, belli aralıklarla ülke toprakları dışında kuvvet kullanmak zorundadır.* Türkiye de bu çizgiye yöne-

* Türkiye'nin Kuzey Irak'taki Kürt ayaklanması nedeniyle tutumu ve başlattığı söylem, tümüyle emperyalist bir dile dayanıyor; Kürt ayaklanmasının Irak'ın iç işi olmadığı ve bölge dengelerini tehdit ettiği iddiaları, "bizim yurttaşlarımızın yakınları" sözleri, bütün bunlar, silahlı bir müdahalenin kapılarını açan tekerlemelerdir. Türkiye'nin bu aşamada böyle bir söylemi bulması, emperyalist Türkiye değerlendirmemle tutarlı görünüyor.

Ancak ben, hem Türk silahlı kuvvetlerinin şimdiki durumunu ve hem de uluslararası dengeler nedeniyle yakın zamanda Türkiye'nin kendi dışında kuvvet kullanması ihtimalini yüksek görmüyorum; doksan yıllarında Türkiye'nin kendi dışına kuvvet çıkarması çok büyük bir ihtimal olarak görünüyor. Bunu, bundan sonraki incelememde ele almayı planlıyorum.

liyor ve buradan geçmeye hazırlanıyor.

Emperyalist aşamanın ordusu profesyonel ordu-
dur; bu, Türkiye silahlı kuvvetlerinin zaman içinde
depolitizasyonu zorunlu hale getiriyor. Politik ordu,
profesyonel olamıyor; öldürme sanatının gereklerine
göre değil, Türkiye soluna, askeri darbelere ve Kürtle-
re karşı tutuma dayalı bir liyakat ve terfi sistemine
göre biçimlenmiş bir ordunun profesyonelliğinden
söz etmek mümkün görünmüyor.

Silahlı kuvvetlerin depolitizasyonu*, Türkiye'deki
devrimciszleştirme süreci ile de yakından ilgilidir; ik-
tidarı reddeden aydın ile depolitizasyon sürecinden
geçmiş ordu, devrimciszleştirme gereğine pek uygun
düşüyor. Devrimciszleştirme, genel insansızlaştırma
sürecinin mekanizmalarından birisi oluyor.

Devrim, şiddet kullanarak şiddeti çözmeye süreci-
dir.

Emperyalizm, devrim sevmez bir düzendir ve
dünya sistemi olduğu için dünyanın her yanında dev-
rimlere düşmanlık duyuyor ve böylece hareket edi-
yor.

Emperyalist Türkiye, ülke dışında şiddet uygula-
mak zorundadır. Buna hazırlanabilmek için içerdeki
şiddet alanlarını daraltmak ve daralanları ise, müm-
kinse, yumuşatmak istiyor; son gelişmelerin sürpriz
olmaması gerekiyor..

Emperyalizm tarihi bu alanda çarpıcı örnekler ser-
giliyor; Amerika'yı emperyalist aşamaya sokan, Baş-
kan McKinley'den sonra Theodore Roosevelt'tir. Roo-
sevelt, Amerika'ya emperyalist sertüveni sevdiiren
kimse olarak çıkıyor; donanma bakan yardımcılığın-
dan ayrılıp Amerika'nın emperyalist savaşına gönüllü
olarak katılıyor. Bu kadar değil; içerde uyguladığı ve
imkan verdiği açıklımlarla da, Amerika'nın en "ilerici"
başkanları arasına giriyor. Roosevelt'in adının Ameri-
kan politikasında "sosyalist" düzeyine çıkarılması ve
aynı zamanda emperyalist düzeni açıklıkla uygula-
maya koyması son derece düşündürücü olmalıdır;
Türkiye'deki son gelişmeleri çok iyi açıkladığını dü-
şünüyorum.

Roosevelt, emperyalizmi Amerika'ya, Amerika'yı
emperyalist aşamaya sokan kimsedir; Wilson ise ku-
rumlaştırıyor. Ekonomi politiğin gerekleri de, insanla-
ra yeni biçimler veriyor; Türkiye'nin emperyalist dü-
zene geçme stratejisi içinde Başkan Özal, birdenbire,
kendi partisiyle sürekli çelişen ve "ilerici" açıklımların
şampiyonluğunu yapan bir yeni kimliğe ve yüze bü-
rünüyor.

Hızlı bir düzen değişimi, aynı zamanda, bir yüz
değişimidir.

Türkiye'ye bilim yağıyor.

Çünkü teker teker somut, devrimsi bir dinamizm
gösteriyor ve birbirinin üstüne yığılıyor.

Bu incelemeyi bitirirken Amerikan emperyalizm
tarihinden bir yaprak daha çıkarmak istiyorum: Roo-
sevelt, renkli kişiliğiyle başkanlık ve emperyalist
şampiyonluk yaptıktan sonra yerini Tarft'a bırakıyor.
Ancak 1912 yılına gelindiğinde partisini ve ülkesini
bölünme tehlikesiyle karşı karşıya görekere tekrar
aday olmak istiyor; Roosevelt'in ilericiliğinden ürken
Cumhuriyetçi Parti, Roosevelt'in yardımcısı ve arka-
sından başkan olan Taft'ta karar kılıyor. Roosevelt,
bunun üzerine ilerlemeci bir parti kurarak seçimlere
girerken, düzen, hem Taft'tan ve hem de Roose-
velt'ten korkarak çok daha tutucu bir aday arıyor ve
Demokrat Parti'den Wilson seçimlere giriyor. Roose-
velt Taft'tan daha çok oy alıyor; fakat, bütün tutucu-
lar oylarını Wilson'a yığıyorlar ve Wilson başkan olu-
yor.

Güzel; ancak Wilson kendisine oy verenleri şaşır-
tıyor. Bu, aynı; burada üzerinde durmak istediğim bu
değil. Seçimlere sosyalistler de, E. Debs'in adaylığıyla
katılıyorlar; Wilson, seçimi kazandıktan sonra Debs'i
casusluk suçundan on yıla mahkum ettirebiliyor. An-
cak üzerinde durmak istediğim nokta bu da değil;
Debs, bir milyona yakın oy alıyor. Genellikle unuttu-
rulmak istenen, sosyalizmin bir ara Amerika'da da
güç kazandığıdır.

Daha önemli bir ilişki şudur: Amerika'da emper-
yalizm bir düzen olarak yerleşirken, hem sosyalizm
ve hem genel demokratik harekette bir yükseliş görü-
lüyor. Bunu önemli ve şaşırtıcı buluyorum; bunu, in-
sanlığın, bilinçsiz ya da son derece bilinçli bir sıçrayış
olarak ele alma eğilimi taşıyorum. Bütün
denemeler, emperyalizmin yerleşme sürecinin son
aşamasındadır.

Belki de insansızlaştırma sürecine bir tepkidir;
emperyalizmin Amerika'da bir düzen olarak yerleşti-
ği tarih, önce Taylorizm'in ve sonra da Fordizm'in bir
fabrika sistemi olarak yerleştiği döneme denk kalı-
yor. Taylorizm ve Fordizm, Lenin'in de, bir fabrika
sistemi olarak övgüsünü almıştır; ancak işçinin insan-
sızlaştırılması süreci de oluyor. İşçi, Taylorizm ve
Fordizm ile kendi yaratıcılığının sonunu görüyor.

Üretim sürecinde yaratıcılığın sonu, ölüm olmalı-
dır.

Emperyalist düzenin kuruluşunda, Taylorizm ve
Fordizm'in doğduğu dönemde, bu ölüm sürecini gör-
mek mümkün olabiliyor.

Belki de hepsi, bu ölüm sürecine, bu insansızlaş-
maya tepkidir.

Böyle bir sonuç, benim için büyük bir sevinç kay-
nağı oluyor. Çünkü tersinden bakıldığında, yaşamın
ve insanlığın kaynağını gösteriyor.

* İç Kürt hareketliliğinin bugünkü Silahlı Kuvvetler'in
sorumluluğunda veya yeni bir organizasyonla karşılan-
ması tartışmalıdır; fakat devrimci solun, tümüyle Or-
du'nun ilgi alanının dışına çıkartılarak MIT ve Siyasi Po-
lis'e dayalı bir yeni örgütlenmeye verilmesi
mümkündür. Ordu'nun bu yüklerden ayıklanacağını
tahmin ediyorum.

SİĞINMACI SOLCULUK

Tevfik Fikret Yorulmaz

Simya, kimyanın öncüsüdür. Daha sonra simya, kimyanın ayak bağı oluyor.

Astroloji olmadan astronominin gelişmesini düşünmek imkansızdır. Gelişmenin bir aşamasında astroloji, astronominin önünü kesiyor.

Kimyanın ve astronominin gelişmesi için, simya ve astrolojinin çözülmesi gerekiyor. Bu inceleme, sığınmacı solculuğunun çözülmesi üzerinedir. Sığınmacı solculuk, eyülizmün ortaya çıkış ve yerleşme zamanlarında çok olumlu bir işlev gördü; şimdi işlevi tartışılmalıdır. Burada bunu yapmak istiyorum.

Bu tartışmayı yapmayı daha önce planlıyordum; son gelişmeler, işlevini arttırdı ve zamanını daha uygun hale getirdi. Gelişmelerden kastım ikidir; birincisi ceza yasasının 141 ve 142 sayılı maddelerinin kaldırılmasıyla ilgilidir. Bunların Türkiye devrimci solculuğunun geleceği açısından önemini yitirdiği biliniyor. Ancak geçmişin silinmesi açısından önem taşıyor. İkincisi, askeri mahkemelerin vermiş olduğu ölüm kararlarının uygulanmayacağına yasa hükmüne bağlanması ile ilgilidir; bu hükümde yeni bir eşitsizlik ve haksızlık yapıldığı görülüyor. Bu eşitsizlik ve haksızlığın, Anayasa Mahkemesi tarafından düzeltilmesi ihtimali yüksek görünüyor; başvuru yapılması gerekiyor.

Bunlar yeni gelişmelerdir; fakat tümüyle de yeni olduğunu söylemek zordur. Çünkü insan, düşünen bir hayvan olmasının yanında, içgüdüleri olan bir canlıdır. Türkiye içinde ve dışında insanların pek çoğunun içgüdüsel olarak ve sezgiyle bu gelişmelere kendilerini hazırlamış olmaları ihtimal dahilindedir; öyle sanıyorum, sığınmacı solculuk, son bir yıl içinde, Türkiye'ye dönüş kapılarının açılacağı ve giriş çıkışların kolay olacağı inancındadır.

Şimdi sığınmacı solculuğun tanımı üzerine yazmak istiyorum: Ülke dışında, bir sosyalizme düşman hükümetten, muhtemelen Almanya, Hollanda, İsviçre, İskandinav ülkeleri veya benzerlerinden alınan ayhıklarla ülke dışında yapılan solculuktur. Ana tanım budur. Fransa örneği hükümetlerden aylık almadan yapılan türü de bulunuyor. Bu durumda sığınmacı, geçimini sağlayabilmek için çalışmak zorundadır; böyle bir durum, bir yandan solcu çalışmalara ayırabileceği zamanını azaltıyor ve diğer yandan da daha üretken yapıyor.

Bu nokta üzerinde durmak gereği var; sığınmacı solculuğun birinci özelliği üretken olmamasıdır. Bunun ne demek olduğunu kendimizden Kurtuluş Hareketi içinde örnekle gösterme imkanına sahibim; Dünya Solu'na en az katkı Almanya'dan ve Almanca'dan geliyor. Halbuki Toplumsal Kurtuluş en çok Almanya'da okunuyor ve Almanya'da bir tabaru var. Almanya'da bir taban olmasına karşılık, Alman solu, Dünya Solu'na en az aktarılabiliyor. Son derece düşündürücüdür.

Kurtuluş Hareketi'nden çıkarak bir genelleme yapılabilir; sığınmacı solculuk, içinde bulunduğu ülkenin ve dünyanın devinimlerini ancak Türkiye'den izleyebiliyor. Bu, bütün hareketler için geçerlidir; sığınmacılık, verimsizlik ve üretken olmamak demektir.

İkinci nokta, sığınmacı solculuğun sanıldığından çok daha şoven olma eğilimi göstermesidir; zaman, ülke özlemi; ulusal renklere, ideolojik olmayan bir tutkuya dönüşebiliyor.

İkinci nokta, sığınmacı solculuğun tutucu eğilimleri arttıran mekanizmalara sahip olmasıyla ilgilidir; bu çok yaygın bir özelliktir. Avrupalıların "kara kafalı" olarak gördükleri göçmenlere her gün eksik etmedikleri aşağılama, sığınmacı solcuların kendi içlerine kapanmaları sonucunu doğurabiliyor; bu ise şovenizme kaynaklık ediyor. Yalnız Türkiye'den gidenler ve sadece yakın zamanlar için geçerli olduğu

nu sanmıyorum; her zaman ülke renklerine dönük büyük özlemlere yol açabiliyor. Bu ister istemez politik diriliği kemiriyor ve olumsuz anlamda "milliyetçi" eğilimlere neden oluyor.

Verimsizlik ve tutuculuk, sığınmacılığın doğasında var. Bunlar,

kişilerden uzaktır. Kişileri rencide etmemek için bunu tekrarlıyorum ve olumsuz örneği kendimizden seçiyorum.

Üçüncü özellik, daralma ve kapanmadır. Bu, her tür siyasal göçmen yaşamının önlenmesi çok zor hastalığıdır. Rusya göçmenleri arasında, 1800 yıllarının sonlarına doğru ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında da Grek siyasal göçmenleri arasındaki kapanıklık ve bunların yarattığı hastalıklar çok iyi biliniyor. Grek siyasal göçmenleri arasındaki hastalıklar, siyasal göçmenliğe düşmemeyi, büyük bir "dua" haline getirebilecek niteliktedir.

Sığınmacı solculuğun birinci özelliği üretken olmamasıdır.

İkinci nokta, sığınmacı solculuğun sanıldığından çok daha şoven olma eğilimi göstermesidir; bu çok yaygın bir özelliktir.

Üçüncü özellik, daralma ve kapanmadır. Bu, her tür siyasal göçmen yaşamının önlenmesi çok zor hastalığıdır

Avrupa'da sığınmacı solcular, Avrupa'daki göçmen işçiler ile bağ kurmakta güçlük çekiyorlar; anlaşılır bir durum oluyor. Kendi aralarında kalıyorlar; bunlar giderek çok küçük gruplara iniyor. Hem Avrupalı ve hem de Türkiyeli olamamanın sorunlarına, bir de hem Avrupa'nın ve hem de Türkiye'nin en olumsuz niteliklerine kalma durumu ekliyor. Bu, hem birbiriyle olan ve hem de birbirinden kaçan küçük taretlerin ortaya çıkması demektir. Bunun sonucu ise kısır tartma ve dedikodudur. Dedikodu, dünyada ve her türden siyasal göçmenin en belirgin özelliklerinden birisidir ve başlıca besini olduğu bile söylenebilir.

Bunlar kişileri aşan ve kişiler ile sınırlı olmayan özellikler sayılmalıdır. Buna eklenecek olan şudur: Sığınmacı solculuk, sığınmacı solcuların çok büyük kısmının kendi seçimlerinin sonucu olmamıştır. Ayrıca sığınmacı solcular, bütün bu olumsuzluk içinde, ülke içindeki mücadeleye çok büyük katkıda bulunurlar. Bunlar içinde katillerini sürdürenler hala var.

Bir yanda katiller saptanıyor ve diğer yanda ise, sığınmacılık süresinin önlenmesi pek zor ürünleri olmak, tembellik, tutuculuk ve darlık, sığınmacı solculara bulaşıyor. Zaman ilerledikçe bu bulaşıklık artıyor ve hastalık haline geliyor.

Çaresi yok değil ve var. Sığınmacılığı bir yaşam biçimini haline getirmemek çaredir. Üstelik bunu büyük bir keşif olarak görmemek gerekiyor; başka ülkelere gitmeye gerek görmüyorum. Bir yanda Şefik Hüsnü ve diğer yanda Mihri Belli, bir yanda Doktor Hikmet ve diğer yanda Nazım Hikmet; çıktılar ve geri geldiler. Çıkıp geri gelmeyen sadece İsmail Bilendir.* Göçmenliği kariyer saymamak, devrimci solculuğun temel ilkesidir.

Bunları şu anda yazmak durumundayız; çünkü son yasal düzenlemeler, özellikle TIP, TSIP, TKP kökenliler için sığınmacı solculuğu sürdürmeyi tam iradi bir hale sokmuş bulunuyor. Cephe çizgisinden olanlardan çoğunun durumu da benzerlik taşıyor; az da olsa benzemeyen ve yurtiçine dönmeleri büyük riskler taşıyanlar bulunuyor. Bunları ayrı tutuyorum; geriye kalanlar, bir ayrık durumda olanlar hariç, si-

* Nazım, çıktıktan sonra hızla bir rezerv güç durumuna getirildi ve Soğuk Savaş döneminin hedeflerinden birisi oldu. Mihri Belli ise yeteri ölçüde çıkıp girdi; şu anda eğer dönmüyorsa, bunu, sığınmacılığı bir kariyer haline getirmiş olduğu biçiminde yorumlamıyorum

Söylenebileceklerin başında gizli hareket ile gizlenmenin birbirinden ayrılması geliyor; muhtemel bir tehlikeye göre gizlenmek, gizli hareket demek değildir.
Gizlenme ihtilacını gizli hareketin yerine koymaya, sığınmacı ideoloji adı verilebilir.
Parti, araçtır. Amaç, iktidardır.
İktidardan devrim yoluyla almaktan başka yol göremeyenler için bunu gizli partiyle gerçekleştirmeyi düşünmek doğaldır; burada artık tartışma olmaması gerekiyor. Sığınmacı kısırlığını Türkiye'ye taşımaya son verme zamanının geldiğini düşünüyorum.

ğınmacı yaşamını sürdürebilmek için yeni gerekçeler bulmak zorundadırlar.

Türkiye devletine karşı silahlı mücadele açan hareketlerin lider kadrolarının yeri dışarıdır; bunun dışında Türkiye'deki bu yeni havanın geçici olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca yeni düzenin ayrımcı bir uygulama yapacağı Toplumsal Kurtu-

luş'ta yazılıyor; doğrudur. Hem balayının geçici olduğu ve hem de devletin şiddet uygulamasında diskriminasyon yapıldığı ve yapılacağı kesinlikle doğru sayılmalıdır.

Fakat böyle bir durum, sığınmacılığa ara verip ülkeye dönmemenin gerekçesi olamaz; tam tersi bir sonuç ortaya çıkıyor. Hiç kimsenin yaşamı veya özgürlüğü bir başkasından daha değerli sayılmaz; Eylül darbesi ilan edilir edilmez dışarıya çıkma başarısını gösterenler bunlar içinde hiç karakol, siyasi şube bilmeyenlerin sayısı az değildir, içerde kalanlardan ayrı bir statünün sahibi olamazlar. Çıkışlardır; kovuşturma tehlikesini uzaklaştırdılar. 1980 öncesinde yaptıkları için bundan böyle kovuşturma tehlikesiyle karşılaşmıyorlar; bundan sonra yapabilecekleri için her türlü tehlikeyi sigorta ettirmek devrimcilik dışıdır. Bunlar "imtiyazlı" solcu mu; imtiyazlı solculuk iddiası solculuğun dışına çıkıyor.

İmtiyazlı solculuk iddiası, tutuculuktur.

Tembellik, gelecek düzene inançsızlıktır.

Tembellik, bu düzenin değiştirilebileceği konusunda kuşku taşımak oluyor.

Kuşku, hareketsizlik kaynağıdır.

Tembellik, mevcut düzene, bilinçsiz bir bağlılık demektir.

Tutucu ve tembeller, şimdi bir açmazla karşı karşıya geliyorlar: Üniversiteye yeni giren bir genç, bugün Türkiye'de, her adımda bir hapis tehlikesi yaşıyor. Geçmişle ilgili kovuşturma tehlikesini geride bırakan bir sığınmacı solcu, her gün hapis tehlikesi ile mücadelesini sürdüren bir gençten hangi imtiyazlarıyla ayrıldığını ortaya koymak zorundadır.

İstanbul'da 1 Mayıs hapis ve ölüm tehlikesi getiriyor

Berlin'de, Hamburg'da, Köln'de 1 Mayıs hiçbir tehlike taşıyor.

Türkiye'de 1 Mayıs bir risk yumağıdır. Almanya'da 1 Mayıs, bir 23 Nisan gezintisidir.

Şimdi ayırım bu kadar nettir.

Türkiye'de geçimi sağlamak zorunludur. Almanya'da solculuk, Alman hükümetinden, kırk yaşından sonra, sonsuz bir üniversite tahsili için hiçbir sorumluluk getirmeyen bir yaşamı, yeterli konfor dü-

zeyinde geçirebilmek amacıyla karşılıksız burs almak demektir. İmtiyazlı solculuk ile diğeri arasında böyle bir ayırım bulunuyor.

Devam etmeden önce bir noktayı açıklamak gerektiği duyuyorum: Bütün sığınmacı solcuların Türkiye'ye dönmesi gerektiğini ileri sürmüyorum. Ayrıca dönmeleri için de bir çağrım yok; bir çözümleme yapıyorum. Bunun dışında bazı solcuların da Türkiye'ye dönmemesi gerektiğini düşünüyorum. Unutulmaması gereken nokta şudur; Avrupa bir ricat alanı, bir cephe gerisi ve bir destek yeridir. Buna her zaman ve her hareketin ihtiyacı olduğundan kuşku duymuyorum. Her hareket, kendi gereklerine göre, cephe gerisini, ricat bölgesini ve destek alanını düşünmek ve korumak zorundadır.

Bu ayrı; fakat bundan böyle Türkiye'nin dışında hareket olunamayacağını kabul edilmesi gerekiyor. Mücadele ve düzenleme bu yönde geliyor. Bu nedenle yeni gerekçelere ihtiyaç bulunuyor.

Gerekçelerin birisi gizli hareket ile ilgili olabilir; giderek gizli hareketin, kendi amacının dışında bir fetiş haline getirilme ihtimali görülüyor. Böyle bir fetişleştirme eğilimini kırabilmek için bu gerekçenin de tartışılmasının yararlı olabileceğini düşünüyorum.

Burada söylenebileceklerin başında gizli hareket ile gizlenmenin birbirinden ayrılması geliyor; muhtemel bir tehlikeye göre gizlenmek, gizli hareket demek değildir. İkincisi, gizli hareket sorununda anlamlı bir tartışma sonuca ulaştırılmış iken 1990 yılı ortasında yeniden başlatılması üzerinde durmak icap ediyor. Bu yeni tartışmada, içgüdüsel olarak gizlenme ihtiyacının kabarmasını görmek mümkündür; yumuşama içgüdüsel olarak saptanıyor.

Şöyle ortaya konabilir; sığınmacı solculuk eğer 1980 yılında başladıysa, aradan geçen on yılda, sığınmacı solculukla birlikte varlığını arttıranlar bulunduğu kesindir. Kat ve mülk sahibi olanlar, iş kuranlar, Türkiye ölçüsünde rahat bir yaşamı güvence altına almış olanların çok az olmadığı biliniyor; yumuşama, bunlara, Türkiye'ye gelip çıkma ve tatil yapma kapılarını açıyor. Hem kat ve mülk var ve hem de girip çıkarak tatil yapma imkanları açılıyor. İşte açılan bu imkan, hızlı bir biçimde gizlenme ihtiyacına dönüşüyor. Türkiye'de mücadelenin kızılmaya mahkum olduğu bir zamanda, giriş ve çıkışta kendini koruma ihtiyacı duyan sığınmacı solcu, gizlenme gereksinimi ile gizli hareketi birbirine karıştırıyor.

Gizlenme ihtiyacını gizli hareketin yerine koymaya, sığınmacı ideoloji adı verilebilir; burada olumsuzlama anlamı taşıyan ölçüde ideoloji sözcüğünü kullanıyorum. Ne yazık, ideoloji, maddi temellere uyan ve uymayan olmak üzere ikiye ayrılıyor. Bu ise sözcüğün kullanımında sürekli karışıklıkların nedeni oluyor; karışıklığı ortadan kaldırmamızın yolu, bakışı ve görüşü, maddi duruma uydurmaktan geçiyor.

Burada başa dönmek istiyorum; 141 ve 142 sayılı maddelerin kaldırılması, ilk zamanlarda 141 sayılı madde, cephe çizgisinden gelen il örgüt yöneticileri-

ne ve üyelerine de uygulandığı için, çok önemli ölçüde siyasi hak iadesi anlamına da geliyor. Bu, kadrolar açısından, Türkiye'de dernek ve parti kurmanın daha imkanı hale gelmesi demektir.

Sığınmacı solculuk açık parti açısından net bir biçimde ikiye ayrılmış durumdadır. Sığınmacı solcuların çok büyük bir çoğunluğu, gizli parti kurmayı bir ihanet sayıyor. Sığınmacı solcuların daha küçük bir bölümü ise, açık parti kurmayı daha büyük bir ihanet olarak görüyor. Sonunda parti, açık ya da gizli, bir fetişin, kapalı ve verimsiz tartışmaların aracı haline geliyor.

Parti, araçtır.

Amaç, iktidardır.

İktidan devrim yoluyla almaktan başka yol göremeyenler için bunu gizli partiyle gerçekleştirmeyi düşünmek doğaldır; burada artık tartışma olmaması gerekiyor. Sığınmacı kısırlığını Türkiye'ye taşımaya son verme zamanının geldiğini düşünüyorum.

Bugün sacayağı düşüncesi dünden daha sağlamdır.

Açık parti konusunda ise, devrimci sosyalistlerin imkanları, dünden daha büyük görünüyor.

Bir: Devrimci sosyalistler, bir açık parti kurmayabilirler ve mevcutlardan birisini etkilemekle yetinebilirler. Soğukkanlı olarak düşünüldüğünde mümkündür.

İki: Kurabilirler imkanları var.

Üç: Açık partiler kurulmuştur. Devrimci sosyalistler, açık partiye gerek duydukları zaman, bunlardan birisini teslim alabilirler.

Daha sonradan THKP olan hareket TIP'i ele geçirmek istedi ve başaramadı. Zaman gelebilir; başarmak zor olmayabilir.

Şu anda zamanı olmadığını tekrarlamakta sakınca görmüyorum; ancak zamanı geldiğinde bu yolun ciddiyetle düşünülmesi gerektiğine inanıyorum. Çünkü teslim alma, büyük bir politik mücadele ve politizasyon süresini içerecektir; buna ihtiyaç görülmüyor.

Açık alanda her ne yolla olursa olsun politik mücadeleyi ve politizasyon düzeyini yükseltmek temel ihtiyaç olarak ortada duruyor.

Bitiriyorum. Türkiye yepyeni ayrılıkların ve umulmadık beraberliklerin ülkesi olma yolundadır. Hiç kimse kendisini korumaya bir başkasından daha fazla layık görünmüyor; sığınmacı solculara belli bir tevazu mutlak gereklidir.

Zaman geldi ve imkan belirdi; devrimin neferi olmak, imtiyazlı solcu olmaktan çok daha onurlu sayılmalıdır. Alman emperyalizminin bursu ile liderlik iddiaları terk edilmelidir. Herkes yanlıgısını kabul ederek, kendi hareketinin sırasına girmelidir.

Eylülizm, barbar yöntemleriyle, devrim filizleri kadar devrimci yanlışları da eziyor. Kuşkusuz, yeni yanlışlar eklemek için eskisinden çok daha büyük paralar ve kadrolar kullanıyor; ancak, şu ortamda yanlışın yeşeme şansı daha düşük görülüyor.

AGANTA BURINA BURINATA

Hasip Akgül

Yolculuğun en güzellerini büyük kaşifler yapmışlardır. Kaşifler garip insanlardır. Bunlar hep dünyanın sınırlarından kuşku duyan insanlardır. İçinde buldukları dünyayla yetinmezler. Bu dünyanın içinde henüz keşfedilmemiş başka dünyaların olduğunu iddia eden tuhaf bir inançla yaşarlar.

Garıptirler, ancak insanlığın bu türü hiçbir zaman yalnız, meczup ve münzevi bir yaşam sürmez. Çevrelerinde ayrı şeyi hissedebilen bir avuç tutkuluyu hemen her zaman yaratırlar. Garıplıkları buradadır. Olağanüstü tutkuludurlar. Bir elektrik gibi dokundukları insana bunu geçirirler.

Kaşiflerin gemisi hiçbir zaman tayfasız kalmaz. Çünkü başka bir dünyaya özlem insanlığın en evrensel duygusudur. Bu dünyayı herkes özler ve düşler, ancak çok azı, bir avuç kadarı bunu aramaya çıkar. Oysa asıl müthiş olan duygu budur. Olmayan bir toprağı aradıkları için normal insanlar tarafından pek makul ve dengeli sayılmayan bir avuç insan, günü gelince limandan koparlar.

Limandan kimse onlara mendil sallamaz. Normal insanlar geminin limandan ayrılışına bir süre bakarlar, sonra derin bir nefes alıp arkalarını dönerler. Yürüdükleri dünya bu dünyadır. Aldıkları nefes çoğu zaman bir iç çekiştir. Adımlarına ve yürüdükleri dünyaya bakarlar. Ufuksuzdurlar. İç çekişleri giz ve macera dolu bir dünyaya açıklamama ürkekliğinin özeleştirisidir.

Gemi örgüttür.

Örgüt ve bireyin birbirine geçmesi ortak bir duygunun kavranışıyla olur. Hissi bir akit, ikisini birbirine bağlar. Bireyin örgüte katılması onun otorite sistemini kabul etme taahhüdünü içerir. Otorite burada salt güç demek değildir. Salt güç, yalın kuvvet kullanarak bir kişiyi, istemediği işi yapmaya zorlar. Buradaki otorite tam tersine, ast yönünden, verilen işlere istekliliği ifade eder. Ancak bu istekliliğin anlamı elbetteki otoritenin meşruluğu ile birlikte düşünülünce ortaya çıkacaktır. Otoritenin meşruluğunun kaynağı ussal ve ideal amacındadır. Otoritenin bulunduğu nokta bunun gereklerini yerine getirebilecek yetenek ve çalışma şevkine sahip bireylere zaten açıktır. Bu açıdan otorite meşrudur.

Örgütün en belirleyici özelliği, iş alanları ve hiyerarşidir. "Amaç", hiyerarşinin bütün birimlerini çalış-

tıran ana şalterdir. Burada amaç ve araç arasındaki diyalektik ilişki kayda değerdir. Tıpkı düşünce ve eylem, beyin ve el, altyapı ve üstyapı ikilemelerinde olduğu gibi karşılıklı birbirlerini belirleme durumları vardır.

Örgütün üst kademesi için araçların, daha aşağı kademelerde amaç edinilerek yaratılması ve bu sistemin devamlılığı insan elinden ve beyninden çıkmış tek büyük organizmanın varlığı demektir. Bu organizma büyük bir kütlenin iradesidir.

İşler birer sabitedir. Bireyler buna göre kendini ayarlamalıdır. Önemli olan, insanların değil eylemlerin birlikte yönlendirilmesidir. Örgütte iş ve görevler asıldır. Bu yüzden, üyeleri yüzde yüz değişse de yaşayabilir. Bu, örgütsel etkililiği sağlayan bireyin önemsizliği anlamına gelmez. Örgüt, bireyin güvenlik, özsaygısının korunması, büyüme ve gelişmeyle ilgili asgari ihtiyaçları karşılamadığı zaman, bireyin yabancılaşması veya güvensiz ve acımasız olması durumuna yolaçabilir. Örgüt içi birimler arası işbirliği hem tüm örgütsel etkililik hem de bireyin verimlilik ve morali ile ilişkili olduğu, bu yüzden varsayılmalıdır.

Örgütün öncelikli hedefi toplumsal bilinçteki iktidarı devirmektir. Mücadelenin belirleyici aşaması buradadır. Toplumsal bilinç ile bireyin bilinci arasındaki farkı, Marx, fırtına şimşegindeki elektriğin yakıcı gücü ile evlerimizin lambasına kadar getirilebilen evcilleştirilmiş elektrik mecazıyla anlatır. Toplumsal bilinç yavaş oluşur ancak hızlı dönüştürür.

Ne var ki, burada önemli bir nokta vardır. Toplumsal bilinç ancak iktidar denendiği zamanlarda çok hızlı değişiyor. Toplumsal bilinci değiştirmek isteyenler, böyle anlarda ancak bütünüyle nüfuz edebiliyorlar. Yaratılan organizma böyle bir pratik anında, toplumsal bilince kendi plantasyonunu sağlayabiliyor.

Devrimci durum, kitlelerin kararlı amaçlılıklarını yansıtmaz. Yalnızca yönetenler yönetmede zorlanırlar ve yönetilenler eskisi gibi yönetilmek istemezler. Ne istediğini belirleyen, iktidarı deneyen aracın iradesidir.

Burada önemli bir konu da örgütün büyüklük, küçüklük, biçim, işlev, yapı v.s gibi kavramlarla değerlendirilmesi ve bu yolda bir model kurulmaya çalışılmasıyla ilgilidir. Oysa örgüt bir süreçtir. İnsan zihni ve bilgisinin ideolojiye, insan bedeni ve enerjisinin eyleme, insan yüreği ve tutkusunun kararlılığa dö-

nüşmesi yani ideolojinin, toplumsal bilince, devamlı bir eylemlilikle taşınması sürecidir.

Leninizmin en önemli düsturlarından birinin "somut koşulların somut tahlili" olduğu bilinir. Devrimin yolu çok somut ve dosdoğru bir yol olmadığına göre tahlil edilecek olan girilen süreçler olacaktır. Bu yüzden işin başında hiçbir araca mutlak gözüyle bakılmamalıdır. Hiçbir araç değişmez bir biçimde sürekli olarak yararlı ve etkili olarak daima aynı kesinlikle ele alınmaz. Bizim süreçleri belirlemek kadar süreçlerin de bizi etkileme durumu vardır. Burada ikinci önemli nokta da, hiçbir aracın, kendisiyle aynı zamanda kullanılan diğer araçlarla etkileşimini kontrol etmeksizin olumlu olarak varlığını sürdürmeyeceğidir.

Bir alan üzerinde kuvvetlerin ve araçların, aynı zamanda harekete geçmesine dayandırılan çok yönlü neden-sonuç ilişkisi kavramları, basit neden-sonuç ilişkisi kavramlarının yerini almalıdır. Çok yönlü bağımlılık ve etkileşme, geriye bildirim ilmeği ve kendi kendini düzenleyen kuvvet kavramları, karmaşık sistemlere ve onların dış çevreyle ilişkilerini çözümleneyi mümkün hale getirecektir.

İçinden can ve kan fışkıran çok canlı bir organizma yalnızca teorik olarak anlatılamaz. Teori kuru ve gridir. Örgüt kırmızının en canlı tonudur.

Gün gelir ve gemi limandan kopar. Görülen uçsuz bucaksız bir denizdir. Gemi artık giz ve maceradan çok çilelerin, isyanların ve esrarın gemisidir. Okyanu-

sun ortasındaki yalnızlıkta zaman silinir. Sakallar kaç kez uzar ve kesilir? Kaç fırtına yaşanır? Kaç kez gün doğar, gün batar? Zaman artık bunlarla ölçülmez.

Zaman artık gemideki isyan ve sabırla ölçülür.

Ekmek azalır, direnç azalır, tutku azalır, su azalır. İşler ve müzmozluklar ve şikayetler artar. Her müzmozluk isyanın ve vazgeçişin ön nağmeleri olur. Isyanlar takvimin yaprakları olur, bir yerde düşer. Tarihi ise sabır yazar. Kaptan güncesinin başına her oturuşta biraz daha yaklaştığını yazar. Her isyan sonrasında kaptanın konuşması yelkencinin, çarkçının yeni gücüdür. Direğin tepesinde gözcünün bir kez daha gerilen gözüdür.

Bu gemi geride kalan için iç çekiş, isyancı için çiledir.

Bu gemiyi götürmeye devam edenler içinse, dünyada hiç görülmemiş ve gidilmemiş yerlere bir gün ayak basmanın, hiç yenilmemiş ve dokunulmamış meyveleri ellerine almanın, hiç bilinmeyen ağaçları, bitkileri, çağlayanları görecektir olmanın heyecanı hala büyük bir duygudur.

İnsanların ne kadar yaşadıkları zamanla değil yaşadıkları duygu zenginliğiyle ölçülmelidir. Ne kadar farklı duygu yaşamışsa o insan o kadar yaşamıştır.

Bu insanların yolculuğu içlerini zenginleştirme yolculuğudur. Ve keşsettikleri somut, ruhlarındaki ölüm kurduna indirilmiş bir darbedir. İlk defa onların adım attığı topraklarda bu insanlar ölümsüzlüğü bulurlar. Onları çağıran budur. İşte bu yüzden bu insanlara zamanı, mekanı ve ölümü anlatmak zordur.

Cehennemden geçmek bile hiçbir şeydir. Çünkü keşfedilecek olan asude bir bahar ülkesidir.

DENİZLİ MAYISLAR-MAYISLI DENİZLER

Koyu tadımlıklar ülkesidir sizin ki
birbirini yamayan iki çift mavi
bilmem ki nereye sığar bu renkler
telaşasınız hep kaçışlık
hep yangınlık
hep küreklik

Beklersiniz,
yeryüzü son soluğunu
denizden verecek
Körükleyici birşeyler elbette bulursunuz
sizler,
tamamlayamadığımız bir tanımları mı
Sizden,
hep kopuk mu bu telaş
size,
dayanamıyoruz. Çarkımız boşaldı bir kez

Sizi,
bekliyoruz. Liman başlangıştır
şehir meydanına
adınızı koyduk
şehir leşmiş her çığlığımıza.
duyun bizi

koşun
bakın
okşayın,
sunuyoruz dudaklarınıza
O
güzelim
mayıs dalgalarının
ilk sabahını

H. Cumalı

Özgür Karadeniz, bu yıl Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. Yazmayı seviyor ve bu ilk yazısıdır. Birikiminde Üniversite kadar Toplumsal Kurtuluş da var. Adalet Ağaoğlu'nun bu romanının tartışmasını sürdürmek istiyoruz. Aramızda beğenenler de bulunuyor. Kurtuluş'ta veya diğer yayınlarda sürdüreceğiz.

KIZDIRIP SİNİRLENDİRİCİ ŞEYLER

Özgür Karadeniz

Adalet Ağaoğlu'nun Ruh Üşümesi* adlı son kitabını elime aldığımda böyle bir yazıyı yazma düşüncem yoktu. Elime kalem alıp, bana ters gelen yerlerin altını çizme, notlar alma, kızıp sinirlenme gibi bir düşüncem de yoktu. Ama kitap, kalemi zorla elime aldırdı. Sonuçta, çok olumlu önyargılarla, keyifle okuyacağımı sanarak başladığım bu kitap hakkında bu yazı ortaya çıktı.

Son zamanlarda bir roman için tek başına "roman" demek yetmiyor anlaşılır. Anı roman, ansiklopedik roman ve son olarak da oda romanı. Üstelik aynı roman için rahatlıkla "erotik roman" tanımlaması da yapılıyor**. Ancak, asıl sözünü etmek istediklerim bunlar değil, başka.

Daha romanın arka sayfasında "Onu bu romanı yazmaya iten" cümle olduğu belirtilen alıntıyla karşılaşır karşılaşmaz insan bir anda olumlu önyargıların-

dan önemli ölçüde uzaklaşıyor: "...hiç birimiz bu kan ve çürümüşlük kokusunun yatak odalarımıza kadar daldığı için, sevişmelerimizin üzerimizde bıraktığı izi, o sevişmeleri doğrayıp porsütlüklerin bilincinde değildik...". İnsan önce bu alıntının uzun bir cümleden yapıldığını sanabilir. Cümlelerin tamamı yalnızca iki sözcük fazla. Alıntının başına "Kimse" ve sonuna "ama" getirdiğimizde cümlelerin tamamı ortaya çıkmış oluyor. Nasıl oluyor da bu iki sözcük dışarı bırakılıyor diye ister istemez düşünüyoruz. Yoksa nedeni "Kimse" ile başlayan cümlelerin "bilincinde değildik, ama" diye bitişindeki bozukluğun yayın evinin yetkililerince anlaşılması mı? Bir insanı ciddi ciddi, üstelik önemli iddialar ileri süren bir roman yazmaya iten cümle gerçekten bu olabilir mi? Mümkün değil. "Kimse" ve "ama" sözcüklerini çıkararak gerçekleri gizlemeye çalışmak dürüst bir tavır değil kesinlikle. Ama asıl beni rahatsız eden, "bu kan ve çürümüşlük kokusu..." derken bir dönemi, bir sanatçıdan beklenecek ayırma, seçme, öne çıkarma ve

ya sınıflandırma gibi özelliklerden uzakta, toptan, gereğince sorgulamadan, sadece dökülen kanı dikkate alarak eleştirmek, mahkum etmek.

Bir dönem bu ülkede çok kan döküldüğü doğru*. Bu dönemde "iç savaş" değerlendirmelerini doğrulayacak ölçülerde, özgürlük için yola çıkanlarla faşist katiller sürüsünün kanlı bir mücadele içine girdikleri gerçek. Bu aynı hiç görmeden yalnızca dökülen kanı öne çıkarmak, Kenan Paşanın yaptığıdır. Eylülistlere özgü bir bakış açıdır. Bir dönemi böyle toptan, hiç ayırım yapmadan, kanı akanların amaçlarını, yola çıkış nedenlerini hiç sorgulamadan değerlendirmek açık bir haksızlıktır. Tüm romanı okuyup bitirdiğimizde de, doğru yazılmış haliyle, bu cümleden gereğince yararlanamadığı, tam tersine cümlelerin tarihsel açıdan haksız tezlere dayanak yapıldığı ortaya çıkıyor.

İnsanların kendilerini bazı insanca tatlardan uzak tutmaları belirli bir süre içindir. Ancak daha da önemlisi bu tadların artık o düzen içinde hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini, gerçekleşenin ise yetmeyeceğini, anlamış olmalarıdır

Romanı okuyup bitirdiğimde büyük bir hayal kırıklığına uğradım. Türkiye'de kimse'nin roman yazmayı bu kadar ayağa düşürmeye, bu kadar kolay bir hale getirmeye hakkı

olamaz. Kimse roman yazmış olmak için roman yazmak düşüncesine bu kadar kolay ulaşamamalıdır. Kimse ününün kendisine bir dokunulmazlık sağladığını düşünerek, böyle "çok çöplü" kitaplar yazma hakkına sahip olduğunu düşünmemelidir. Hiçbir yayınevi böyle roman olmayan romanları yayınlamamalıdır. Ama oluyor. Bu gidişle edebiyat eleştirilerinin ağırlığı da kalmayacak. Sanırım ülkemizde de belli başlı gazetelerde yer almaya başlayan tüketici köşelerine, bu tür "meta"ların bozuk çıktığına ilişkin mektuplar göndermek yetecek. Ama paramızı geri almak uğradığımız hayal kırıklığını karşılar mı? Hiç sanmıyorum.

Bazen resim sergilerini gezerim ve moralim bozulur. Kötü resimler gördüğüm için değil, tam tersi çok güzel resimlerle karşılaştığım ve kendi yaptığım resimlerle bunlar arasındaki farkın büyük bir olasılıkla hiç kapanmayacağı bir kez daha anladığım için. Ruh Üşümesi'ni okuduktan sonra ise edebiyat dünya-

* Ruh Üşümesi, Adalet Ağaoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, 150 sf.

** Örnek olarak Cumhuriyet gazetesinin Kültür-Sanat sayfasında 23 Mart 1991'de yer alan kısa yazı verilebilir.

* Yaz sonu 1980'de yayınlandığına göre aklımıza "12 Eylül öncesi" geliyor haliyle.

mız için üzüntü duymakla birlikte, için için sevindiği mi saklayamam. Eğer bu romansa, eğer bu kitap ülkenin en büyük yayınevlerinden biri tarafından basılabiliyorsa, eğer bu kitabın yazarı ülkenin en saygıdeğer ve en ünlü romancılarından biriye, sevinmem gerekir. Çünkü roman yazmak çok kolay demektir. Uygun bir çalışma ortamı, gerekli miktarda bir gelirli olan, ayda yirmi sayfa, yani en çok on daktilo sayfası yazabilecek herkes roman yazabilir. Öyle çok iyi dil bilmek, klasik romanları yıllarca ve defalarca büyük tadlar bula bula okumak, geleceği sezme yeteneğini besleyecek iktisat, siyaset, sanat, tarih gibi alanlarda sağlam bir bilgi birikimi oluşturmak için uğraşmak hiç gerekli değil demek ki. Televizyonda birkaç amerikan dizisi izleyip, "İdeolojiler öldü, yaşasın kapitalizm" diyen köşe yazarlarından yeteri kadar barındıran bir günlük gazeteyi izlemek yeterli. Geriye herkesin söylediklerini bir kez daha söylemek kalıyor. O kadar. Roman yazdınız demektir.

Herkes gibi ben de düşüncelerimin paylaşılmasını izlerim. Oysa bu yazıyı yazdığım da henüz benzer eleştirileri dile getiren hiç yazı yoktu*. Ama bütün edebiyat dünyası tersini söylese de, iyi değil, bir romanla bile karşı karşıya olmadığımızı söyleme cesaretini buluyorum kendimde.

ODA ZAMANA KAPILARI KAPAMANIN ARACI

Dış zaman süresi bir kaç saat olan romanda belirli bir zaman ögesi yok. Ancak romanın bütününden çıkan sonuçlar, 12 Eylül'den sonraki bir zaman döneminde, kalabalık bir lokantada başladığını gösteriyor. İç monolog tekniğiyle ve geriye dönüşlerle gelişen romanda bir yerde anlaşılma bir nedenle senaryo

Ama insan yalnızca yüksek bir hayvansa her durumda sevişilebilir Düzenin bütün zehirleyiciliğiyle bütün imgeleri çürüttükten sonra sevişmeye dokunmayacağı düşünmemek gerekir

tekniki kullanılarak ard arda yedi sekans sıralanmış (Sayfa 15). Bir olay zinciri yerine sevişme anlatımı üzerine denemeler var. Bu deneme bile belli bir sürükleyicilikten yoksun, bıktırıcı tekrarlarla gerçekleştirilmeye çalışılıyor. Tıpkı Eric Satie'nin adı bu yazının başlığı olan 180 notadan kurulu ve bir bölümü "840 kez tekrar edilecektir" diye üzerine not düşülen eserine benziyor**. Niye Adalet Ağaoğlu böyle bir not düşmemiş anlayamadım. Tekrara karşı değilim, ancak bir gelişme, yükselme yani da olmalı. Barok müzikte de motiflerin birbirini tekrar eder görüntüsü altında gelişmesinin, doruğa yükselmesinin örnekleri var. Ama bu şekilde yapay bir uzatma, durağan bir yapıya hapsedme gibi bağlayıcılıklar yok.

* Konur Ertop'un Bir Romanda Umut Kırıcı Yolculuk başlıklı yazısı Gösteri dergisinin Mart sayısında (sf. 34) yayınlanmadan önce bu yazıya başlamıştım bile.

** Faruk Yener, Şu Eşsiz Müzik Sanatı, Sayfa 93-94

Yer yer de montaj yoluyla fonu oluşturan ortama ilişkin bilgiler yine sevişme anlatımının üzerinde temellendiği öpüşme ve dokunma eylemleri gibi romana geliş güzel serpiştirilmiş.*

Çağdaş Türk romanında, bana göre mekan tasfiri biraz zayıf. Okuduğum başka örneklerde de saptadığım bu olgu, bu romanda da doğrulanıyor. Lokantanın içi hakkında verilen bilgiler pek aydınlatıcı olmuyor (Sayfa 12 ve 13). Yine "İngiliz İmparatorluğu barlarının havası" sözleri var (Sayfa 13). Sanırım İngiliz İmparatorluğu döneminin barlarının havası denilmek istenmiş ama bu şekilde sanki resmi bir kurummuş gibi bir anlam çıkmış. Sonra cümlelerin tamamında da yanlış koken yerler var. "...üstleri tuhaf yazılar çizgilerle resimlendirilmiş..." denmiş. "Yazılarla" deyip devam etmek gerekmez mi? Ama daha bu tür hatalara çok var.

Romanda insanın bir "Görev"i yerine getirirken, geleceği için mücadele ederken şimdiki ihmal ettiği bir dönem yargılıyor. İhmal edilen şimdiki zamanla ilgili cümleler şöyle: "Kızın içinden, bunu düşünme, şimdi düşünme; şimdi şimdiki düşünmelisin, birbirini durmadan çağıran bedenlerimizin henüz bulunmadığını diye geçmiştir" (Sayfa:29). Buradaki "şimdi şimdiki düşünmelisin" sözü Murat Belgenin "Soyut yarı uğruna somut bugün feda edildi" sözünü akla getiriyor. Zaten bir söyleşisinde Adalet Ağaoğlu benzer düşüncelerini özetliyor: "Peki ama insan? O nerede yaşayacak? Bütün dünya sanki 'insan' yok ediyor. Bize gelince, daha da yalnızlaştırıcı, daha acıklaşıyor iş: Misyonerlikle sorumluluğu durmadan birbirine karıştırmış bir toplum bilinci;

var etmekle var olmayı birbirlerinden nasılsa kılıç darbesiyle ayırmış toplum üyeleri. Sorumluluğu gerçekten bilseydik, diyorum, acaba ilk adımda kendimizden, kendi be-

denimizle tanışıklıktan sorumlu kılmaz mıydık kendimizi?" diyor Adalet Ağaoğlu** Unutmak mümkün değil,burası genç kızların özgürlük uğruna kedi bedenlerini yaktığı, insanların bedenlerini en acımasız ortaçağ işkencelerinin uygulama alanı yapmayı göze alarak*** hak alma savaşı yaptıkları, açlık grevlerinde bedenlerini bir kenara ittikleri ve bu biçimde ölebildikleri bir ülke.

Roman da zaten bu ruh-beden ikilemi üzerine kurulmuş. Ama yeryer Kunderavari çözümlmelerle haksız ve yanlış yollar seçilmiş. Aynı söyleşinin bir yerinde devamla şöyle deniyor: "Sahici bir sevmeye, sevişmeye de anlarda mümkün, insanın kendi varoluşu kadar

*- Örneğin sayfa 33 te, Dede Efendi'nin Sultani Yegah II. bestesi, Sayfa 101 çeşitli arabest şarkılardan örnekler vs...

** Cumhuriyet Kitap Dergisi Sayı: 54, sayfa:6-7

*** Göze almak başka kör kör bilerek bu sonuca koşma başka.

bir zaman parçasında diye düşünüyorum. İşte burada bu ara yolu, bu anı körelmeden, körleşmeden, kabuk bağlamadan yaşayabilmenin önüne gerilen ne varsa, bütün olanakları kullanarak aşmalıyız.** Görüldüğü gibi biraz sonrası için, insanı reddeden bir tutum. Zaten "Ekonomiyse de, politikaysa da, şu ise de, bu ise de bize düşen kendimize ozan (insan) duyarlığıyla yaklaşmak" demekten de geri kalmıyor. Ekonomi ve politika için "şu, bu" demesini önemsemiyorum, düşünceler tutarlı, ama insanların politik bir mücadele içinde bir "öncelikler sıralaması" yapması zorunludur, aksi halde savaş kaybedilir. Herkese ille de gerilla benzeri bir yaşam tarzı düşmese de politik mücadele zaten insanca yaşamın bütün kaçış alanlarının düzen tarafından ortadan kaldırıldığı bir anda yoğunluk kazanır. Eğer kaçış alanları kalmış olsa büyük kitlelerin o kaçış alanlarını kullanmadan, iradi olarak, bilinçle, akıl yoluyla geleceği görebilen aydın kesiminin ardına takılmasını beklemek saflık olurdu. Böyle boşluklar varken toplumsal, tarihsel yasalar oluşamaz. İnsanların kendilerini bazı insanca tatlardan uzak tutmaları belirli bir süre içindir. Ancak daha da önemlisi bu tatlarn artık o düzen içinde hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini, gerçekleşenin ise yetmeyeceğini, anlamış olmalarıdır. Ama insan yalnızca yüksek bir hayvansa ve yine sevişmek salt bedensel tatlardan üreten bir eylemse, tıpkı yemek içmek gibi her durumda sevişilebilir. Yoksa düzenin bütün zehirleyiciliğiyle bütün imgeleleri çürüttükten sonra sevişmeye dokunmayacağını düşünmemek gerekir. Düzeni değiştirmek isteyen insanlar en başka bunu hissettikleri ya da bilinçle kavradıkları için bedenlerini ihmal ederler. Yer yer de (yazarın deyişle iç denetim) kendilerini sınırlarlar. Yazar şöyle soruyor: "Ancak bu iç denetim demokratikliği bir yana kor da kişiyi ortadan kaldıracak bir despotluk ederse ne olur?" (Sayfa:43). Hiç olur mu (yaşasın demokrasi)? Yazar kandinca despotluk saydığı bedensel tatlara öncelik tanımamanın mantığınıysa haksız bir biçimde sunuyor: "Hani erkek haksızlığa uğramıştı, hani genç kızlar sevişmiyor diye sevişmemiş, hani delikanlılar denize girmiyor diye girmemiş ti de hani gaspedilmiş bütün haklarını geri istiyordu?" (Sayfa:153). Şu satırlarla benzerliği ilginç "Bir zamanlar 'Halkım gidemiyor' diye sinemaya bile gidemezdim.** İnsan yaşamında "inanca" hiç yer bırakılmıyor. Neredeyse insanı insan yapan başkaları için kendini feda etme, daha güzel bir dünya için büyük acıları, ölümü, bu uğurda göze alma, asla azla yetinme, kendine

Romanda somut bir zaman ögesinin olmaması, sevişmenin sadece bedensel bir eylem olarak soyutlanması, toplumsal olayların nesnel sonucu tiplerin olmayışı hep insanları bir odaya kapatmanın hazırlayıcıları oluyor. Çözüm yüksek hayvanlığa razı, küçük bir odadan büyük sonsuzluklar çıkararak, çok azla yetinebilecek insanda bulunuyor

ve tarihteki büyük davaların önderlerine saygı duyma gibi özelliklerin üstü koca bir çarpıyla çiziliyor. Bunun yerine içinde rahatça sevişilebilecek, kapısı dışarıya mekan olarak da zaman olarak da kapalı bir odada "Birkaç çeki odun, bir torba kömür... İki kaşık çorba, başınızı sokacağınız bir dam altı, sırtınızı örtecek bir yorgan..." yeterli sayılıyor (Sayfa:118). Önceki satırlar da bu düşünceyi tamamlıyor: "Elden ayaktan düşmemeye bakmalı. En küçük inancım yok." Bu kadar. Şimdi "Oda Romanı"nın anlamı ortaya çıkıyor. Sevişmeyle birlikte oda, zamana da, kapıları kapamanın aracı haline geliyor. Romanda somut bir zaman ögesinin olmaması, sevişmenin tüm etkilere uzakta tıpkı yemek yemek gibi sadece bedensel bir eylem olarak soyutlanması, gerçekten var olabilecek, toplumsal olayların nesnel sonucu tiplerin olmayışı hep insanları bir odaya kapatmanın hazırlayıcıları oluyor. "Bunca yıl nasıl tepersin?" Sorusuna "Bunca yıl beni nasıl teptiyse öyle" (Sayfa:151) diyerek cevap veriliyor. Yılar repiliyor. Yüzyılın son on yılında Sovyetler Birliği'nde ki gelişmelerle birlikte Dünya "Kendi tarihini inkar etme" evresini tamamlarken, insanların "doğal" olduğu söylenen bir düzene karşı aklı egemen kalacakları yeni bir düzeni geçirme çabası, sevişmeyi ertelendiği gerekçesiyle toptan, bu mücadelenin verildiği yıllarla birlikte karalanıyor. Çözüm yüksek hayvanlığa razı, küçük bir odadan büyük sonsuzluklar çıkararak, çok azla yetinebilecek insanda bulunuyor. Öyleyse Kundera'nın ne suçu var?

İnsanın büyük ütopyalar, büyük düşler, herkes için en güzel olan bir düzeni gerçekleştirmek için yaptığı bütün mücadelelere karşı çıkıyor. Tipik Wilhelm Reich tavrı. Hiçbir bilimsel

çözümlemeye girişmeden dinsel vaazlar verilerek aklı egemen kılma mücadelesi reddediliyor. *

Bir sorunun çözümünde "Böyle bir sorun yoktur" şeklinde bir çözümün de olduğu söylenebilir. Kapitalizm "Siz hayvan gibi yaşamaya razıysanız size küçük odalar bulmam sorun değil" diyor. "O odanın içinde ne yaparsanız yapın ama bana dokunmayın, dışarı taşımayın" diyor. Böyle dediğinden eminim, ben duyuyorum. "Odanın dışında hiçbir sorun yok" diyor.

Yenilgiyle biten her kavganın, savunmasız (sanılan) yenik taraflarının acımasızca eleştirildiği bir dün-

* Romanın ürkekçe dile getirdiği temel tezin geliştirilmesi için Wilhelm Reich'in "Dirimin Öldürülüşü" adlı kitabının özellikle birinci bölümüne bakılabilir. Düzene teslim olmanın sayısız bahanesinin üretildiği ülkemizde, bu romanın yetmediği durumlarda kullanmak üzere "Dönegliğe Bahane Bulma El Kitabı" olarak kullanılabilir.

*Cumhuriyet Kitap Dergisi Sayı: 54, sayfa:6-7

**Necdet Şen, Hızlı Gazeteci, Bacı, Cep kitapları, Sayfa:99

yada yaşıyoruz. En başta gelen eleştiri insanın kafasının içinde özlere ve düşlemlerle yaşamasıdır artık. Bilimsel olarak ortaya koyamayacakları tezlerini, felsefi alanlara kaydırarak zamanla ve mekanla ilişkilendirmedikleri sorunlar etrafında dile getirmeleri tesadüf değil. Bu sorunlar özellikle dinsel motiflerin özünü oluşturan alanlarda yoğunlaşıyor. Güya tarihsel düzenin dışına çıktığını düşündükleri Kadın-Erkek karşıtlığı gibi. Bunun dışında "Şimdi" düşüncesiyle çok yakından bağlar kurulan bir diğer alan da çevreyle ilgili. * Özetle bir "Sosyalizmi beklemek" tartışmasından sonra insanlar çevreci yada feminist oluyorlar. Bu iki düşünce alanının üzerine gidişim bundan. Örneğin ilk önce "Sosyalist olmak kadın haklarını savunmaya engel mi?" ve "kadınlar haklarını almak için sosyalist düzen kurulana kadar kollarını kavuşturup otursun mu?"** gibi görünüşte mantıklı düşünceler ileri sürülerek sosyalist hareketten kopuşun ya da düzen içinde meşru kanalları yeterli görüşün bahaneleri oluşturuluyor.

Kadın hakları konusunda kollarımızı kavuşturup oturma taraftarı değilim. Ama eğer bütün haksızlıkların ve eşitsizliklerin düzenle ilgisi yadsınır ve düzen içinde daha sağlam, daha geniş mevziler elde edilme yoluna sapılırsa bu "Bırakılmış Alanlar"da oynamak olur. Kapitalizmin tarih sahnesine çıktığı anda mevcut bulduğu bütün eşitsizlik ilişkilerinin güçlü olan tarafına kendi imgelerini, kendi özünü verdiğini ve bu içiçe geçmişliğin asla çözülemeyeceğini bilmek gerekir. Karşılık olarak kapitalizmin ideolojisine ezilen taraf, ideolojik bir başkaldırıyla çıkar.

Çünkü ezilen taraf da bu ayrılmaz öze, tarihsel olarak daha ileri ve mevcut egemen ideolojiye tam ters, bir başka ideolojiyle ayrılmaz ilişkiler kurarak karşı koyar. Zaten ideolojisizlikle, tarihsizlikle bir arada bulunur genellikle. Bu yüzden sorunları tarihsel düzlemde koparmakla ideolojileri reddetmek aynı anlama gelir. Feminizm veya çevrecilik gibi moda alanların bir tür "Kaçış" alanı olması bundandır. Yeni bir düzenin ideolojisine ulaşmadan düzen içinde verilen her mücadele, farkında olmadan mevcut ideolojinin güçlülükle içiçe geçmiş imgelerini kullanmak, düzen içine hapsolmek ve sonuçta küçük "oda" larla yetinmek zorunda kalır. Yukardaki sorulara Bacı'nın cevabı bu bakımdan çok yerinde: "Erkek egemenliğine karşı çıkmamanın yolu da kendini erkeğe benzetmek midir?"*** Böyle olmadığı gibi saçma bir erkek düşmanlığı yapmak da değildir.

Belirtmeye çalıştığım gibi, düzenin kendi imgelerini, kendi özünü içermediği (veya vermediği) bir "Erkeklik" fikri düşünülemediği için soyut bir erkek düşmanlığı komik ve anlamsız geliyor. Kadın karşısında erkeğin bu durumunun benzeri olarak,

düşünce karşısında bedeni, doğa karşısında da teknolojiyi düşünebiliriz.

Düzene karşı mücadele için kadın hakları, çevre sağlığı, insani değerleri yükseltme gibi alanların sözünü ettiğim bakışla, aslında birer temel oluşturduğu anlaşılıyor. Ama düzenle olan bağları unutmamak şartıyla

AĞAOĞLU'NDA ERKEĞİN VE KADININ AŞAĞILANIŞI KUNDERA'NIN SUÇU NE ?

Adalet Ağaoğlu Ruh üşümesi'nde toplumdan kopuk roman kişileri ve tarihten kopuk sorunlarla kör bir bakışla yer yer erkek düşmanlığı yapıyor. "Biliyorum, artık erkekler kimseye birşey ısmarmamak istemiyorlar, üç üst dereceden ödetseler bile." (Sayfa:32) "Üç üst derece" sözlerinin ne kadar rahatsız edici olduğunun dışında acaba niye üç te dört değil diye sorabiliriz. Nereden anlayabiliyor üç olduğunu? Hangi ölçütü kullanıyor? Üstelik bütün erkeklerin bu türden olduğundan nasıl emin olabiliyor? Romanda baştan sona erkekler adı, aşağılık seks düşkünü insanlar olarak gösteriliyor: "Ama kadının orasına patlattığı şampanya şişesini sokuvermiş" (Sayfa:126). Erkek kahraman bir yerde "...ucuz bir erkek olmam gerekiyor" diyor ve ekliyor: "Hatta oldum bile. Üstelik bundan hiç şikayetçi değilim." diyor (Sayfa:130), kadının memeleri için "Bu mallar birinci sınıf mal" diyor (sayfa:150), ardından aynı sayfada, at olup kadını almış defa tepiyor.(!) "Sevişmeye o kadar susamıştım ki, sen olmuşsun başkası olmuş, hiç farketmeyecekti; çok açtım" (Sayfa:69), gibi düşünen, karısının annesi için "Annenin gövdesinde herhangi bir yerine gerçekten değsem, onu altına alabilirdim" diyen (Sayfa:69), ikiyüzlü, kadınlardan "Karının biri" diye sözeden (Sayfa:56) erkekler ard arda karşımıza çıkıyor. Bir yerde de iğrenç bir biçimde "Bencil, kötü, hayvan. Çünkü kızımızın bir saatten ötekine ne durumda olacağını bilemezken bile canavarım ayaklanabiliyor" sözlerini erkek kendi ağzından söylüyor (Sayfa: 129). Sevişme için "...His mis karışmadan da ortalık sele sümüğe boğulabiliyormuş pekala; erkeklerin her zaman-her fırsatta yaptıkları alelade bir şey" (Sayfa:41, abc) sözlerinin kadın kahramanın ağzından çıkmasında bir sakınca görülüyor. Böylece erkekler, seks düşkünü, her fırsatta, her şeyi seks uğruna unutarak, önelerine her çıkan kadını bir meta, bir seks aracı görerek sevişmeyi düşünen, hayvanlar olarak, gösteriliyor. Erkeklik organı "İpek tenli dişsiz timsah" (Sayfa:134), "Canavar" (Sayfa:129), "İpek derilli timsah" (Sayfa:131), İçre "zorla sokulan bir cop" (Sayfa 138) olarak gösteriliyor. Kadının özgürlüğü hakkında da "kadife kutusunun kapağını yalnızca kendi isteğiyle ve istediği zaman açıp özgürlüğünü kanıtlamayacak mıydı?" denilerek (Sayfa:41) feminist bir yaklaşım getiriliyor olmalı. Kadının aşağılanması için de ölçü yok. "Kendimi otel odasına götürülmüş ucuz tarifeden bir kadın gibi

*Orhan Pamuk'un Kara Kitap'ında da birinci kısmın ikinci bölümü tamamen çevreci bir anlayışa ayrılmış.

**Necdet Şen, Hızlı Gazeteci, Bacı, Cep Kitapları, Sayfa: 119

*** Agy

duymak istiyordumda" (Sayfa:130) sözleri rahatlıkla kadının ağzından dökülebiliyor. Eşitliği deminde belirttiğim gibi farkında olmadan güçlü tarafın imgelelerini kullanarak gerçekleştirme bilinçsizliğine düşüyor: "Erkeğin kadınlarına eşit sayıda erkek istemek" (Sayfa:144) gibi ya da saçma sapan bir altta, üstte olmak kavgasını kazanmak gibi, amaçları yeterli görüyor. İğrenç bir meme pazarlığına girişmekten de (Sayfa:151) kaçınılmıyor. Sonuçta memeler "Memelerim sen de kalsın" (Sayfa:152) denilerek erkeğe bırakılıyor. Düzeysizlikte sınır tanınmıyor. Bütün bunlardan sonra Kundera'nın ne suçu vardı diye soruyorum. Eğer bu yazılanlardan kadının en küçük bir kazanımı için bir ipucu çıkabilecekse Kundera'ya haksızlık yapıldı demektir. Bu kadar iğrenç, tek yanlı, haksız karalamalar Kundera'nın çizgisini de aşıyor. Üstelik kadın ve erkeğin ilişkileri için hem evlilik, bir platform olarak kullanılıyor, hem de yine bu platformda eşitliğin mücadelesi veriliyor. Yine düzenle ilişkilendirilmeyen, hatta olumlu bir kurum olarak bakılan evlilikte, kadının üstte oluşu bir çözüm olarak kullanılıyor. Romanda evliliğin aleyhinde bir satır yok. Evlilik ve kadın hakları, evlilik ve düzen arasındaki ilişkiler hakkında da hiçbir şey söylenmiyor.

SEVİŞME SADECE BEDENSEL OLMAYACAĞI İÇİN EŞİTSİZLİK OLUŞTURMAYA YETMEZ

Baştan beri romanda, kadın erkek eşitliği konusunda kullanılan dil bakımından da harcanmış çabalar var. Yazar söyleşide de bu durumu açıklıyor* Ama dilin de, tarihsel açıdan, erkek egemenliğine karşı nesnel bir tutum takındığını, erotik anlatımdaki erkeksizliğin yalnız yeni sözcükler üretmekle ortadan kaldırılamayacağını, sorunun yine yeni bir düzenle ilgili olduğunu görmezden geliyor. "Sevişme güzelleşince de anlatımı güzel olabilir"*** derken doğru söylüyor, katılıyorum. Ama sevişmenin hangi durumlarda güzel sayılması gerektiğinde farklı düşünüyorum. Yazar belki de yazarlığını kadınlığının önünde geçmesi gerektiğini unutarak, bilinmeyen bir nedenle, salt eşitlik fikrine saplanması sonucu ruh-beden ikilemine gelip, takılıyor. Sorun insanı yalnızca bir et parçasına indirgeyen amerikanizm anlayışının, kadın erkek ilişkisindeki "İçe giren ve içine girilen" eşitsizliğini Darwinist bir mantıkla bağdaştırmasıyla, daha estetize edilmiş, insana daha uygun sevişmenin, bu eşitsizlikte aynı netliği nasıl

Sorun insanı yalnızca bir et parçasına indirgeyen amerikanizm anlayışının, kadın erkek ilişkisindeki "İçe giren ve içine girilen" eşitsizliğini Darwinist bir mantıkla bağdaştırmasıyla, daha estetize edilmiş, insana daha uygun sevişmenin, bu eşitsizlikte aynı netliği nasıl göstereceği konusunda bir çelişkiye düşmesinde ortaya çıkıyor

göstereceği konusunda bir çelişkiye düşmesinde ortaya çıkıyor. Belki tam anlatamadım. Temel sorun erkek ve kadın arasındaki farklılıkların salt bedensel bir farka indirildiği sevişme anında bu farklılığın nasıl eşitliğe çevrileceği yolunda. Eğer kitapta yapıldığı gibi eşitlerin sevişmesi sadece bıktırıcı öpüşme ve okşama tekrarları haline getirilirse, Hıristiyanlıktaki "İlk günah" fikrinin bir "açıklanamaz" oluşu gibi insanların üreyişi tam bir bilinmeyen haline gelir. Eğer devam edilirse tam eşitlik uğruna kadınların tek seçimi eşcinsellik olur. Erkeğin, yazarın deyimiyle "Önündeki çakıntısı" ile, yine yazarın deyişiyle "kadının kuyusu" ya da "mağarası" arasındaki eşitsizlik, romanda, sevişmenin sadece bıktırıcı öpüşme ve okşama tekrarları olarak tanımlanması, bunun dışına çıkan her hareketin erkeğin egemenliği ve güçlülüğü sonucunu çıkarttığı fikri ile giderilmeye çalışılmış. Çünkü "erkeğin kadının içine girmesi" eylemi, erkeğin güçlülüğü, kadının aşağılanması, ezilmesi ve sömürülmesi olarak, çoğu kadında sabit fikir haline geliyor. Evet hiç estetik değil, üstelik acı da veriyordur. Ama yapılacak tek şey Avrupa'da yayıldığı şekliyle, erkeksiz çocuk sahibi olmak vs. değildir. Sevişmenin bu haliyle yalnız bedensel olduğu düşüncesinde doğru olamaz. Çözüm, sorunu doğru bir biçimde oluşturmak, bütün eşitsizliklerin güçlü-güçsüz şeklinde olmadığını, erkek ve kadın arasındaki bedensel farklılıkların, sevişme sadece bedensel olmayacağı için

eşitsizlik oluşturmaya yetmeyeceği şeklinde olabilir. Eğer sevişme salt bedensel, yüksek hayvanların ilişkisi olarak düşünülürse doğal olarak bedensel eşitsizlikler belirginleşir. Yazar da sevişmeyi salt bedensel düşündüğü için, eşitsizliğin bu anlayışta somutlaşacağı

anı romanına almamış. Güzel olandan söz ederken birleşmek yok, çirkin olandan söz ederken birleşmek var: "Tenimden içeri, hiçbir yanımı dağıtıp yırtmadan sızabilecek kimse o" (Sayfa:10). Hatta bir yerde sözünü ettiğim eşitsizlik için "...Her çeşit sivrilğin acııcılığından arındırılmış bir gövde. Çıkmıtlar ürkütücüklerinden törpülenmiş..." (Sayfa:71) diyerek Hıristiyanlığın, bedeni çirkin sayan ama bir taraftan da var oluşunu açıklayamayan çelişkesine düşmüş. Çözüm, çirkin olan ve arzu edilen hakkındaki formülü değiştirmek.

EŞİTSİZLİK SANDIĞIN ŞEY ORTADAN KALKMADI BİR ÖRTÜ ALTINA GİZLENDİ

Romanda kadının, erkeğin aşağılanması, sevişmenin anlatımında da sürüyor. Sevişmede gereksiz bir eşitlik kaygısıyla, kullanılan dilin erkek yüklemelerden

* Cumhuriyet Kitap Dergisi Sayı: 54, sayfa:6-7

** Agy

kurtulmasının, eylemde de eşitliği sağlayacağı sanılıyor. Eşitsizlik sözkonusuyken alışıldık kaba, erkek söylemler rahatlıkla kullanılırken, eşitlik adına ortaya konulmaya çalışılan seçenekte daha ince bir anlatımın tüm olanakları kullanılıyor. Ancak kullanılan dilin gerisinde, yazarın eşitsizlik sandığı şeyin pek de ortadan kalkmadığı, çelişkinin belirsiz, bir örtü altına gizlenmiş bir hale geldiğini söyleyebiliriz. Örneğin "Ayrıca insanın her şeyi sonuna dek eşitleyebileceği yerin öyle bir otel odası olmasında incitici bir yan varmış." (Sayfa: 37) derken bir eşitlik arayışı ortaya konuluyor. Sayfa 39' da başlayıp, sayfa 40' ın yarısını kaplayan "uzun cümle" de uzay bilgininin ağzından, sonuna kadar götürülen sevişmenin anlatımı ise en bayağı sözlerle yapılmış. Birleşme anı için bayağı söylem, bunun dışındaki her şeyin "uzun uzun" anlatımı içinse Türkçe'de ne kadar şiirsel, hafif ve ince anlatıma uygun sözcük varsa, neredeyse tamamının kullanılmasıyla oluşturulmuş "erkek yüklemeler" den arınmış söylem. Hemen her sayfada karşımıza çıkan fısıltı, titreşim, ürperti, tını, öpmek, dokunmak, okşamak gibi sözcükler, sanki önce özenle seçilip sonra da geliş güzel kitaba serpiştirilmiş. Böyle olunca da sayısız öpme ve dokunma eyleminin dışında eşitlik adına verilen hiçbir şey yok. Çünkü bunun dışındakiler için uydurmak gerekecek. Adalet Ağaoğlu söylemdeki erkek yüklemeleri eşitsizlikle kendisi ilişkilendirerek, çabasını şöyle anlatıyor : "Olmaz, diye birşey yoktur, deyip kendi duvarımı aştığımda, önümden pisliklerle çamurlarla dolu uzun bir yol olduğunu daha somut gördüm.

En çok kızdığım da "Artık herşey değişiyor, bu saçma sapan kuralları bırak" sözü. Bütün insanca kurallar da bu sözün ardına sığınarak ilkel bir düzeysizlik, ilkesizlik uğruna yıkılıyor

Bütün kötüye kullanımlar, erkek yüklemeler, çeşitli dil ve hayat hastalıklarıyla dolu bu yolda kendime adım adım yer açmam gerekiyordu. Başlayınca, cazibesine bile kapıldım, bulmaca çözer gibi sanki, ilerledim... Doğrusu cinsellik deyince bütün diller az çok erkektir. Cinsel ilişki sadece etkinlik, 'bastırma'yla, 'koyma'yla olabilir ve açıklanabilir sanki. İyilik hep 'koyan, sokan' yanda, bozukluk, cıvıklık hep 'konulan' tarafta...* Sonuçta kurtulan yalnız kadındır. Erkek aynı yanlış anlayışı sürdürüyor. Romanın başka hiçbir yerinde kadının ağzından sevişme anının uzay bilgininde olduğu türde bir anlatımı verilmiyor. Bu tür erkekler olabilir ama bu tür benzetmeler, böyle bir alaylı tavır nereden çıkıyor? Erkeği hep emir veren, bencil, kendi zevkinden başka bir şey düşünmeyen biri olarak göstermekle söylemin "erkek yüklemelerden" arınması nasıl bağdaştırılıyor? Bir çelişki doğmuyor mu? Bütün bunlardan kadın adına nasıl bir yarar umuluyor? "Ahh, geldi evet, kenetlenelim istiyorum yine, canımcanımcanım sarıl bana, çok sa-

ril, bakın nasıl yeniden doldum, doğdum, sevinçten ağlayacağım ipeğim, sevinçten nasıl da fırlayıp ayağa kalktık yine, seni gidi oyunbaz yaramaz, kık kık kık, şuna bakın kınından sıyrılmış da öyle dik bir hançer, ahh bir hançer aferin oğlum sana,size teşekkür ederim, çok teşekkür ederim,sana yavrucuğum,* ne zamandır uykudaydı bu hunzır, anlayışlısınız, tarih gelecek için bi tanem geliyor geliyor geliyor geliyorum evet, geldim, geldi, hı, hı, hıh...di...teşekkürler, teşekkürler, thank you very much, thank you, thank you my dear!" (Sayfa:40) İşte yeni söylem bu. Neresi yeni? Nasıl bir boşluğu dolduruyor. Yazımdaki bozuklukları geçiyorum. Görüldüğü gibi sonuna kadar giden bir sevişme için yeni bir dil oluşturmak mümkün olmuyor.

Sevişmeyi bir kere anlatmaya karar verince ya yüksek hayvanlığı seçip bedensel bütün görüntüyü aktarmak, ya da masum okşayışlardan öteye geçememek seçenekleri oluşuyor. Gerekince de erkeğin ağzından alabildiğince adi bir söylem kullanılıyor. Eşitlik uğruna.

Bu arada uzun cümle kurma fetişizmi, kısa cümleyle bir tepki olarak ortaya çıkıyor. Yığınla virgüllü nokta yerine koyarak, yalnız uzun cümle kuracağım diye, "uzun cümle olsun da nasıl olursa olsun" düşüncesiyle anormal cümleler kuruluyor. Hiçbir kurula, ilkeye, nedene bağlı olmadan, konunun gereğini düşünmeden upuzun cümleler kuruluyor. Hiçbir katkı göremiyorum.

Sevişme hakkında güzel sayılamayacak pek çok anlatım örneği var: "Ağzı o kadar acı değil artık, ama görünen görünmeyen bütün dudakları çok acı-

yor." (Sayfa37) Görüldüğü gibi kaçınıldığı söylenen tıp dilini de yazar rahatça kullanabiliyor. Yine, "Yırtılan zardan çok da dış yarası dudaklarının acısı silinmiyormuş" (Sayfa:37) derken pek ince sayılamayacak bir anlatım var. "On yıllık bir tutukluluktan sonra üstüne çıktığım karıma..." (Sayfa:69) ya da "Meninizde cesetler de yüzerse yüzer." (Sayfa:86) gibi heavy metal bir şarkının sözlerini anımsatan sözlerde de aynı eksiklik karşımıza çıkıyor.

Bir roman bilimsel bir eser gibi, bir boşluğa doğmalı. Eğer bu romanın yazılmasının tek nedeni Türkçeyle, hem de yakışsız erkek yüklemelerden arınmış bir Türkçeyle, erotik bir anlatım geliştirmekse roman yazmadan önce neden "Sevişme Anlatımı İçin Denemeler" gibi bir çalışmanın arayışına girilmemiş anlayamadım. Roman bu haliyle, sorunu işleyişindeki sözünü ettiğim çarpıklıkların dışında, demin ki

* "Size teşekkür ederim, çok teşekkür ederim sana" tutarsız. Ayrıca erkek vücudu için "hınzır", "kınından sıyrılmış da öyle dik bir hançer", "tarihsel kılıç" "kahraman alet" deniliyor. Bayağı söylemde dur durak yok.

* Cumhuriyet Kitap Dergisi Sayı: 54, sayfa:6-7

başlığı hakedeceği bir kısırlığın kölesi olmuş. Kısaca bana göre bu bir roman değil, bir deneme.

Ama bir deneme olarak ele alsak bile, daha ince bir anlatımı haketmeyecek, kişiler, evlilik gibi buna hiç uygun olmayan bir temel, sürekli olayları dışardan gören bir anlatıcı gibi demirbaşlar seçilerek büyük tutarsızlıkların önü açılmış. Deyim, yerindeyse, önce haydut olarak çizilen kişilere güven üzerine, dürüstlük üzerine birşeyler söyleme görevi verilmiş. Abartma olabilir elbette, ama roman kişisi bir kez çizilince artık özgürce istediği dili istediği tavrı ortaya koyamaz. Niye sevişme, sevişme anının konuşmaları olarak, veya bir filmin yatak sahnesinin anlatılışı gibi dışardan bakılarak ortaya konulmuş ve sürekli insan bedeninin adlandırılışında bir yeniliğe gidilmiş de, insanların iç dünyalarına girilerek olaylar aktarılmış ya da duygularında olumlu bir saptamayla yola çıkıp, bunu yeterli görüp, pek çok eksiklikle dolu olan bir romana ulaşılmış. Üstelik bu eksiklikler, hatta açık yanlışlıklar tüm olumlu yanları kat kat aşmış, yoketmiş.

ÖZENSİZ BİR ANLATIM

Romanda garip bir biçimde, önce sanki öz Türkçe kullanma özeniyle "farkına varmak" yerine "ayırđına varmak" kullanılıyor (Sayfa:9 ve 32 deki gibi). Ama "tarifler", "son kertede eşitleyici", "münasebetle" gibi sözler de kullanılmış, demek ki böyle bir kaygı yok. Olmayışını eleştirmiyorum, yanlış anlaşılma istemem, sadece saptamış oluyorum. Öyleyse "Yerküre" (Sayfa:29) denildikten sonra "Arz" (Sayfa:30) denilmesine şaşırılmamalı. Sonra, doğrusunu araştırmadım, "Şimdi" yerine kullanılan "Şu an" sözcüğü "An'da" biçiminde yazılıyor. Ama yazarın da pek karar veremediği anlaşılıyor. 155. sayfada şöyle bir cümle var! "Sonra ikisi birden aynı anda başlarını çevirip, aynı anda birbirlerinin yüzüne bakıyorlar" (Sayfa:155). Bunun da bir baskı hatası olduğuna inanmak gerekiyor herhalde. Birde 137. sayfada "bir yastık" denildikten sonra parantez içinde "aynı yastık" deniliyor. Herhalde yazar okuyucuları aptal sanıyor, bir yastık demekle cümlelerin anlamı da düşünülüğünde "bir yastıkta kaçamak" deyiminde olduğu gibi bunun ayu yastık olduğu anlaşılıyor. Cümleyi yanlış anlamalara meydan vermemek için başka türlü kurmak yerine parantez açmakla sorunu çözdüğünü düşünüyor. Olmuyor. Sadece özensiz bir anlatım ortaya çıkıyor.

Özensiz anlatımın daha pek çok örneği var 150 sayfalık kitapta. Ama aynı cümlede kulak memesini bir ayrık, bir bitişik yazmak gibi gariplikleri baskı hatası saymak koşuluyla. Yoksa işin içinden çıkmak pek kolay olmayacak.

Bilerek bitişik yazılmış, yeni denemelere kurban gitmiş başka sözcükler de var ama örneğin 9. sayfada "karşı koyuş" yine bitişik yazılmış ve ben bunu baskı hatası olarak açıklamakla biraz olsun rahatlıyorum. Ayrıca "güzelduyu" (Sayfa:92), "Kulakucu", "omuzba-

şı" (Sayfa:93), "tenötesi" (Sayfa:97) sözcüklerinin hepsini birden bu arada sayfa 129 daki "Ne kadar kullanımını, baskı hatasıyla açıklasak bile tahammül edemeyeceğimiz kadar çok sayıda olmalarını nasıl açıklamalı?

Sesini "çarçabuk söndürüp" (Sayfa:7), "Kısa bir çivileme bakış" (Sayfa:9) fırlatan kadının, "gözlerini incelediği yemek listesinden kurtarıp" (Sayfa:7) kendisine çeviren adamla kalabalık bir lokantada aynı masada biraraya gelmeleriyle başlayan romanda, eski bir dil yeni bir dile kurban gidiyor. Titreşen ürpertiler (Sayfa:8), tedirgin ürpertiler (Sayfa:93), tek başına bol bol romana serpiştirilmiş ürperti sözcüğünün yetmediği anlarda kullanılıyor. Sanki bazı sözcüklerini seçip bolca kullanarak Türkçe'den bir Fransızca yaratılmaya çalışılıyor. Ama bu yeni dilin hiç bir kuralı yok. 37. sayfada "perdelere, duvarlar, battaniyeler temiz olsun bari. Üstlerindeki lekeler yağmur mu, kusmuk mu, meni lekesi mi bilinmiyor" diyor "küçük kadın". Perdelerde, duvarlarda meni lekесinin olabileceğini kim nasıl düşünebilir, anlayamıyorum. Canlandırılmak istenen, kötü, döküntü, kenar mahallede bir otel odası ise başka anlatım yolları da denenebilirdi. Ama ille erkek menisi işine karıştırılacak. Başka tutarsızlıklar da var. "Ancak, dışarda tek başına yemek yiyebilecek kadar yaşlı, cesur ve özgür" (Sayfa:7). Kadının özgür olmasıyla, cesur olmasıyla dışarda tek başına yemek yiyebilmesinin en ufak bir ilgisi yok.

Romanda böyle ilginç fikirler yanında, cümlelerin ard arda sıralanışındaki ilkesizliğin de örnekleri var. Bir yargıdan diğerine hiç bir mantık bağı kurulmadan atlanıyor. Dilini dışarı çıkaran kadının karşısında adam kadının mastürbasyonuna seyirci kalıp kalamıyacağını düşünüyor. (Sayfa:8) "Fakat uzun zaman beklemeden de genişçe bir soluk alınabilir: "dedikten sonra (Sayfa:10) "Pamuk Prenses ya da Külkedisi değil bu kadın" deniliyor. İki cümle arasındaki üstüste iki noktanın işlevi nedir? diye sorarsak ayıp etmiş mi oluruz. Ne ilgisi var? Bir yerde de durup dururken Mehmet Akif Ersoy'dan söz ediliyor: "Sonra da: Kupkuruyum, diye ağlamaya başlamasın mı? Mehmet Akif Ersoy'u kazandık ya, diyesiymiş" (Sayfa:84) denilerek. Hakkı ile Mehmet Akif arasındaki bağı anlamak mümkün olmuyor. Neden-Sonuç ilişkisi hiç önemli değil, önemli olan yazarın sonsuz özgürlüğü. Zaten bir yerde kendisi de söylüyor: "Hem, durmadan düş kırıklığına uğramaktansa herşeyi havada, bir soru işareti halinde bırakırsın, olur biter." (Sayfa:24) İşte formül bu! Herşey bir soru işareti haline gelirse gelecekte bir şeyler beklemek de anlamsızlaşacak, sanırım düş kırıklığına uğramaktansa gelecek hakkında bir fikir veren her tür kural (kuram)ı izlemeyi bırakmak bu yüzden isteniyor. Romanda en çok kullanılan sözcüklerden birinin "Belki" olması, bu yüzden. Yoksa"... Olmalı" diye mi bitirseydik bu cümleyi de. Tıpkı "Söylenebilir, olabilir, yapılabilir, edilebilir..." gibi. Bütün olabirliklerin, olmayabilir anlamına da geleceğini unutarak. Kesin yargılarda

bulunup zaman tarafından yanlışlanmamak, hayal kırıklığına uğramamak için çözüm hiç yargıda bulunmamak, gelecek üzerine düşünmemek olarak belirtiliyor. Tamamen uydurma, saçma, anlamsız, yanlış, haksız ve insana ters bir bakış açısı.

Eğer geleceği kuraldan çıkartırsanız gerçek de kuraldan çıkar. Sonuç; gerçekler bilinemez. Çünkü gerçek dediğimiz; zaman, şimdi; bunun çok önemsiz bir bölümüdür. Gerçek, geçmişle gelecek arasında bir köprü kurulmasıdır. Geçmiş açıklayan her kuralda geleceğe ait bir düşünce doğal olarak vardır. Eğer geleceği bilmek istemeseydik, gerçeği aramazdık. Geleceği bilmek isteme çabası dışında gerçeği arama çabası da olamaz. Ama hayal kırıklığı, ama beklentilerin boş çıkması... Bilim böyle ilerler. Oysa romanda "Herşey olabilir" (Sayfa: 39) yargısı egemen. Böyle olunca, geleceği bilmek isteme bir insanca çaba olmaktan çıkarılınca, 'yorganı başımıza çekip bekleyelim' gibi bir felsefe kendiliğinden oluşuyor. Bütün bilim tarihinin üstü çiziliyor.

AMA ARTIK YETER !

Bu yazıyı daha fazla uzatmak istemiyorum. Ama görmezden gelinemeyecek bazı noktaları da belirtmek istiyorum. "itiye uymak" (Sayfa:97) deyimi bunlardan biri. Türkçede itmek var, biliyorum ama "iti" ne demek? Yoksa güdü mü olacaktı? sonra "Tango, vals ,rondo oynamak" (Sayfa:28) nasıl oluyor? Dayanışma içindeyiz demek yerine, "dayanışıyoruz"(Sayfa:98) demekteki amaç nedir. Hiç olmamışa gotirmek istemek" (Sayfa:21), "Hiç yokmuşa getirme" (Sayfa:81) "Kuşkuyu bilmiyora gelme" (Sayfa:25). "Soğumayı geriletmek" (Sayfa: 26) "Müziğin gerilemesi" (Sayfa: 79), "Şangurşungurtu tınlamaları" (Sayfa:12) gibi deyimlerle kötü bir dil değil, düpedüz yanlış, özensiz, ciddiyetsiz bir dil ortaya çıkıyor. "Çağırın", "Sakıngan", "Sanılmaz", "baraja almak" gibi deyimler de güzel bir türkçe izlenimi vermiyor. Ya "oğlan çocuk" a ne demeli (Sayfa:137). Oğlan sözcüğünün zaten küçük erkek çocuk anlamında olduğunu bilmek çok mu zor. "Bir baş işareti yapmaktan da alakoyamıyor kendini" (Sayfa: 34) cümlesindeki "Alakoymak" sözcüğünün doğrusu "Alıkoymak" değildir? "önden bilmek" (Sayfa:30) gibi anormallikleri de belirtmek gerekir. "Çünkü bu ışıklı noktalar çok soğukta ısınmak üzere sarıldığımız, onsuz kaldığımızda ise sizi daha beter üşütecek olan kötü avcı kaynaklarından başka bir şey değildir" (Sayfa:26) cümlesinden sonra "yine de beni çağırın ışıklı hayat noktalarına karşı yeterince iyi zirhlanabildiğimi söyleyemem" diye devam edilirken de ışıklı hayat noktalarından, iyi zirhlanmaktan kulaklar rahatsız olmuyormu?

"Böyle bir tedirginlikle duyurgalarını hemen yenden geri çekmeye hazır tutan deniz kestanelerinden biri, şu an bir sesin tınısına ışınlanmış; bir esintiye, ortada dolanan bir soluk alıp verişe gizemli bir fısıltıya" (Sayfa: 8) cümlesinde, az önce de belirttiğim gibi, neredeyse bütün seçme sözcükler bir arada. Ama eğer yanlış anlamadıysam, bir deniz kestanesi hem bir sesin tınısına, hem bir esintiye hem bir soluk alıp verişe, hem de bir gizemli pırıltıya ışınlanıyor. Nasıl oluyor, hem niye? Belli değil. Çünkü önemli olan bir imge uyandırmak, ya da yazılanların bir anlamı olması değil. Sanki ikinci yeni akımına ait kötü bir şiir. Çünkü önemli olan, tın, esinti, fısıltı, duyurga, soluk ve gizem.

Universitede seçmeli resim dersimizde hocamız şöyle demişti: "Bazı arkadaşlarınız gerektiğinde desen çalışmadan, sağlam bir desen oluşturamadan Paul Klee gibi resim yapmaya çalışıyorlar." Cümle kurmanın iyi bir edebiyat eseri için tek ölçüt olmayacağı doğru, ama o olmadan da olmuyor işte. Yok, sen çok eskilerde kalmışsın, artık zaman değişti, şimdi bu tür eserler moda denilecekse söyleyecek sözüm yok. Ben çağtı yakalayamamışım demek ki. Oysa en çok kızdığım da "Artık herşey değişiyor, bu saçma sapan kuralları bırak" sözü. Bütün insanca kurallar da bu sözün ardına sığınarak ilkel bir düzeysizlik, ilkesizlik uğruna yıkılıyor.

Neymiş,dünya değişiyormuş, artık sürekli yenilikler gerekiyormuş. Böyle yenilikler için sözüm şu: Olmaz olsun. Yoksa "Adanın dudakları boynunun hemen bütün noktalarına tek dek değmekte" (Sayfa:78) gibi cümlele-

re yeni olduğu için boyun eğmek gerekecek. Nasıl olabilir? Kadının vücudunda bir koordinat sistemi mi var? Bütün noktaları nasıl belirleyip dudaklarını değdirebiliyor? Eğer anlatılmak istenen bütün vücudun öpücüklerle boğulmasıysa niye başka yollar denenmiyor? (Örneğin "santim santim öptü" gibi) Ya da "ölüler donuyor" (Sayfa:109) gibi olanaksızlıkları nasıl kabul ederim? Ama pek de yadırgamamalı ölülerin donmasını.

Türkiye'de ödül bile kazanmış romanlarda ölüler hem de "siyasi ölüler" idam bile edilebiliyorlar.* İnsan "olur ama bu kadarı olmaz ki" diyeceği geliyor. "Ruhumuz buz keserken içinizin acıdan ve isyan aleviyle cayır cayır yandığını duydunuz mu" (Sayfa: 117) diye soruyor? İkisi ayrı şeyler mi? "İçim yandı" ya da "İçten davranmak" gibi deyimlerdeki iç, acaba yemek borusu, mide, bağırsak türünden bir vü-

* "Beyazıt'da idam edilen siyasi ölülerin Edirnekapı'ya sur dışındaki mezarlıklara taşınan kaskatı cesetleri, siyasi tutuklamalar, suikastler, salgın hastalıklar... (Bir Yaz Mevsimi Romanı, Demir Özlü, Sayfa:64)

cut parçasını mı karşılar? Ama insanın sabrı, "bu tabii, sessizlerden bir tabiidir tabii ki" (Sayfa:13) ya da "Sahici bir karşılaşmanın değeri ne bir tarafa aittir, ne ötekinin olabilir; sahici bir karşılaşma sahicidir, diye düşündü küçük kadın daha sonra otele çıkarken" (Sayfa:34) gibi cümlelerden sonra taşıyor. İki badana fırcasının bir tuvale yan yana sürülmesiyle modern resmin ortaya çıkabileceği iddia edilen günümüzde, böyle cümlelere mi şaşmalı, böyle cümlelere şaşarlara mı şaşmalı? İlk başta inanılmaz bulduğu, şaşırıcı sonuçlar çoğaldıkça insanın şaşırma yeteneği köreliyor. Artık insanların kötü cümlelere şaşırma dönemi bitmiş oluyor. Kötü cümleleri doğal karşılama, şaşırıcı bulmama dönemi habersizce başlamış görülebiliyor. Ama ben korka korka yine de şaşırma devamı ediyorum. Çünkü unutmuyorum. İnsanların din okuduklarını bugün unutacakları, sürekli en yeri olanı isteyeceği, eski olanı, güzel olanı, yalnızca eski moda olduğu için kolayca bırakacağı varsayılıyor.

Ama artık yeter. Olur olmadık yerde büyük harfler kullanma, yeni bir biçim denemesi uğruna cümleleri sayfanın ortasından, başından, keyince başlatma, türkçede pek olmayan "Oh evet", "A evet" vs. ekleri olur olmadık sorumsuzca kullanmak, iki nokta üstüste koyup parantez kapatmak, yüz altmış diyecekken "Yüz atmış iki" (Sayfa: 131) demekle ne kazanılıyor?

Öyleyse "Siz hiç tavuk kıcına benzeyen bir fil kıcı gördünüz mü" (Sayfa: 145) sorusuna kocaman bir "hayır" diyorum. Bu roman iddiasıyla ortaya atılan uydurmalara edebiyatımızın geçmişine büyük bir hakaret kabul ederek 'hayır' diyorum. Yetmiyor, hayır, hayır hayır diyorum.

Bu ülkede acaba Orhan Kemal, Yaşar Kemal yaşamadı mı? Onlar daha uygunsuz koşullarda, ülkemiz insanların dramlarını en görkemli bir anlatımla, sanki yanibaşımızda yaşayan gerçekçi tiplerle çizmediler mi? Nasıl bunca değeri yaşamamış, biz okuyucuları güzeli çirkinden ayırdetmesini bilmeyen zavallılar, geçmişini unutmuş budalalar olarak sayarak böyle sıradan yazılar roman diye sıklımadan önümüze konuluyor.

Türkiye hiç yaşamadığı kadar büyük rezilliklere mahkum olurken yazılacak konu kalmadı mı? Bundan tam yüz elli dokuz yıl önce şu satırlar hem de Fransa için yazılabiliyordu: "Vazifemi ifa ederken neler öğrenmedim! Kendilerine kırk bin frank irat temin ettiği iki kızı tarafından terk edilmiş bir baba gördüm ki meteliksiz, mangırsız, tavan arasında can verdi. Yakılan vasiyetnameler gördüm; evlatlarını soyan aneler, karılarının servetini çalan kocalar bir aşkla rahat yaşamak maksadıyla çıldırtmak veya ähmaklaş-tırmak için ilham ettikleri aşkı silah kullanarak kocalarını öldüren karılar gördüm. Aşk mahsulü olan öteki çocuğunu zenginleştirmek için ilk kocalarından olan evladına, onu ölüme sürükleyecek iptilalar aşıl-yan kadınlar gördüm.

Size bütün gördüklerimi söylememe imkan yok, cinayetler gördüm ki adalet onlara karşı acizdir. Ro-

manlıkların icadettiklerini sandıkları bütün korkunç şeyler daima hakikatten aşağıdır"* Daha önce de Küfür Romanları'nda yazıldı: "Türkiye kapitalizminde sanata ve romana konu olabilecek aynı zamanda eleştirilecek bir eğilim yok mu? Kokuşmuş ilişkiler, kardeş kardeşi vurmalar, patroniçe garsoniyerleri, gözaltındaki gençlerin kaçarken vurulduğunu birinci sayfadan temsili resimlerle veren günlük yayınlar, sonra ölümler, eski bakanlar kurulundan oluşan holding toplantıları ve benzerleri bütün bunlar yasak konular mı oluyor"*** denildi. Ama yalnızca bu bölümün değil yazar olan herkesin tamamını okuması, hatta defalarca okuması gereken bu kitaba hiç bakılmadığı anlaşılıyor. Sonuçta da böyle oluyor işte.

Türkiye'de tamamen bir bataklığa dönüşmesine az kalan İstanbul'da fuhuş yaptırtarak vergi rekortmeni olanlar varken, para karşılığında vücudunu satarken "Yatma pozisyonu" nu tarifeye bağlayan genç kızların sayısı yıldan yıla neredeyse en çok artan şey olurken, yüzbinler işkenceden geçirilir onlarca kişi bu şekilde öldürülür ve hesabı sorulmazken, kadın haklarından, çevre kirliliğinden söz edenlerin gerçekten biraz mert olmaları gerekmiyor mu? Ayıp olmuyor mu? Yazık olmuyor mu?

Türkiye'de bir kısım insan bu günlerin hep böyle süreceğini sanıyor. İleriyi göremeyenler, düşünmeyenler için sonsuza kadar sürecek sessizlikle, fırtına öncesi sessizlik ayırıl edilemiyor. Türkiye'de hesap sorma işlerinden sorumlu devlet başkanlığının kurulmasına az kaldı. Daha bu günden bu tür kitaplar yüz yıl gerinin malı oldular. Bu kadar geçicidirler. Takvim takvime uymuyor. Türkiye artık on yıl gerisinin yüz yıl ilerisindedir. Sosyalizm öldü diyenler ancak kendilerini bir masala inandırmaya çalışan cahillerdir. Bütün rezillikler artık düzenden memnun olanlara bile kabuledilir ancak" Bu dönem zorunlu olarak yaşanacaktı" gibi geri zekalılıklarla açıklanmaya çalışılırken romancı dikkatli olmalıdır. Piramitlere bakıp kimsenin firavunlara övgü düzme hakkı olamaz.

Neden "Küfür Romanları-2" gibi bir çalışma isteniyor ısrarla anlamıyorum. Nasıl o çalışma böyle görmezden geliniyor. Yoksa kendi hastalıklarını sayarı hasta kabul etmenin çok kolay olduğu düşünüldüğü için mi? O çalışma olmasaydı bu türden kitap yazanlar için ne güzel olacaktı değil mi? Yaz "romanımsı"yı al paracakları. Gelsin ödüller ve evrensel ün. Kan gövdeyi götürse de yaprakların şiirini yaz.

İyi ki panzehirimiz var. İyi ki insanlık adına büyük kazanımların yazıldığı muhteşem bir geçmişin devamıdır. İyi ki büyük tadelar veren bizim ve tüm dünyanın malı olmuş insanların yapıtları var. İyi ki "Küfür Romanları" var. İyi ki gelecek bir gün gerçekten gelecek. Bu tür kitaplardan sonra hemen arınma, temizlenme arası verip o güzel kitaplara koşmak gerekir. Daha fazla zehirlenmemek için.

* Albay Chabert, Honore de Balzac, Sayfa: 91, M.E.B.Yayınları

** Küfür Romanları, Yalçın Küçük, Sayfa:141

BİRLİK VE PARTİ TARTIŞMALARI ÜZERİNE BİR KEZ DAHA

Fadıl Ölmez

Aylık Siyaset Gazetesinin, Şubat 1991, özel sayı 9' da, "Devrimci Sosyalist İşçi Partisi Yolunda" başlıklı bir Bülten'i elimize geçti. Bülten'in amacı; "birlik sorunun çözümüne katkıda bulunmayı hedefleyen bir yeni çalışma" olarak belirtiliyor. Bülten'de, Türkiye'de artık bir "ideolojik netleşmenin öncelik taşıdığı", bu, "ideolojik netleşme"den kastedilen ise, "bir siyasi parti programı altyapısını hazırlamak" olarak vurgulanıyor. Ayrıca Bülten'de "Türkiye'nin Sınıfsal Yapısına Giriş" başlığı altında Türkiye'nin sosyo-ekonomi yapısına ilişkin kısa tahlillerde mevcut. Yine, Bülten'in son sayfalarında, Metin Çulhaoğlu, Turgut Kocak ve Mehmet Oğur imzalı, "Yasal Devrimci bir Sosyalist işçi Partisinin" oluşturulmasına ilişkin bir Çağrı da yer alıyor.

Öncelikle şunu hemen belirtelim; hangi nedenlerden ötürü olursa olsun, işçi sınıfının ideolojisi olan sosyalizmi benimsemiş olanların bugüne kadar tekleşmemesi, tek bir siyasal harekette, sosyalist iktidar partisinde toplanamaması gerçekten üzücüdür. Büyük bir kayıptır bu. Zira, sınıfsal, ulusal, toplumsal çelişki ve sorunların yumaklaştığı bir Ülke'de, devrimci sosyalistlerin örgütlü müfrezeleriyle ortaya çıkamaması, ağırlıklarını bugüne kadar yeterince ortaya koyamaması, egemen mülk sahipleri için bir şans, ezilen yığınlar içinse büyük bir talihsizliktir. Biliniyor, siyasal yaşam pek boşluk tanımıyor, devrimciler tarafından doldurulmasa, karşı-devrimciler tarafından doldurulur. Emperyalizmin zayıf halkası olan bir ülkede, bunalımın kalıcı olduğu bir ülkede, bu parti boşluğu doldurulmalıdır. Bu boşluğun doldurulmasına giden yolda atılan her adım, yapılan her çağrı, bu yüzden bizler için büyük bir önem taşıyor.

Toplumsal Kurtuluş okuyucuları iyi biliyor; Dergi'nin çıkışından bu yana, dağınık Türkiye solunun açık devrimci bir partide yer almaları için elinden geleni yaptı. Açık Devrimci Parti'ye ilişkin dergide değişik yazılar ve yorumlar yer aldı. Ayrıca, Türkiye'nin gereksinimi olan Açık Devrimci Parti'nin inşa edilmesi yolunda yapılan tartışmaların ilerletici ve sonuç alıcı tartışmalar olmaları için önemli temel noktalar saptandı. özellikle Dergi, odağına iktidarı, devrimi birinci gündem maddesi olarak koyanların tekleşmeleri yolunda çağrılar yaptı. Bunun yanında şu noktalara da dikkat çekildi:

- a) Komüntern'in faşizm "teorisini" ele almak;
- b) Anti-faşist Anti-tekell, demokratik, ileri demokratik v.b. aşamalar ile;

c) Minimum-maksimum program ayrımları üzerinde durmak, tartışmalar yürütmek.

Bu saptanan temel noktalar daha sonraları Toplumsal Kurtuluş'ta gereğince işlendi; bunlara ilişkin birçok makale ve yorum yer aldı. Sonuçta görüldü ki; birlik, birbirine benzemez olanlarla, devrimi ve sosyalizmi reddedenlerle olmaz, olmuyor. Nitekimde olmadı. Bu da doğaldı ve beklenen bir şeydi. Ne ki, işin acı tarafı, yıllarca sosyalist devrimi, işçi sınıfının tekleşmesini savunan Gelenek-Siyaset yazarları, birliği, birbirine benzemez ve biraraya gelemeyen olanlarla yapmaya çalıştı. Hatırlanacağı üzere 'bizler' o zamanlar da Gelenek'teki arkadaşları eleştirmiş yaptıkları işin ne kadar yanlış ve "geleneğe" ters düşen bir iş olduğunu söylemiştik. Fakat onlar yanlış yollarına devam etti; birbirine benzemez ve biraraya gelemeyen olanlarla "Birlik Partisi" kurmaya çalıştılar.

Olmadı.

Ne gariptir ki, Gelenek-Siyaset yazarları, "Türkiye'de devrim ve sosyalizmi teorik ve pratik bir olasılık olarak görmeyen, düzenle uzlaşma yolunu seçerek, kendilerini devrimci yürüyüşün dışına çıkaranlarla devrimci bir birlik arayışı olamayacağını" belirtmesi ve açıklaması gerekirken, onlar durumu, Gelenek'in Eylül 1990, 31. sayısında, "Devrimci Sosyalist Blok: Buraya kadar!" misali bir mantıkla izah etmeye çalıştılar.

Ciddi olmak zorundayız. Özellikle ciddi iş peşinde olanlar, bu iddiada bulunanlar mutlaka ciddi olmalı. Zira, sosyalist iktidar istemek, öncelikle ciddiye-ti gerektiriyor.

Yazmakta yarar görüyoruz. "Devrimci Sosyalist Blok: Buraya Kadar!" denip, birleşememenin nedenlerini son derece soyut ve inandırıcı olmayan gerekçelerle izah etmeğe çalışmak; içinde yer aldıkları yanlış durumdan böylece sıyrılmaya çalışmak, özellikle Gelenek yazarları için pek kolay olmasa gerek. Öyle düşünüyorum.

"Belleklerin silinmek istendiği, bellek silmenin akıl değiştirici bir seferberliğe dönüştürüldüğü bir dönemde" yaşadığımız için açıklamada fayda var: Gelenek ve Siyaset'teki bazı eski arkadaşlarımız daha ilk parti tartışmalarında yol ayrımına uğramış; sosyalist iktidar için ittifak yerine, "demokrasiye geçiş partisi" önerenlerle birlikte, "heterojen, kanatlı, Blok" v.s. isimler altında parti kurmaya çalışmıştı. Yaptıkları işin teorisini de yaptılar ve bu, Metin Çulhaoğlu tarafından şöyle formüle edilmişti: "...Leninist öncüler

dahil olsun, geniş kesimlerin hareketin önünün makro alanda açacak birliktelik içinde olmaları zorunludur. Başka bir deyişle bugünkü yasal parti gereksinimi kalıcı ve evrensel bir ikame olarak değil, tüm önemine ve karşılık düştüğü kritik evreye karşın son tahlilde bir 'geçiş' olarak düşünüyorum ..." *

Peki, önerilen bu 'makro partisi'nde kimler vardı? Kimler yoktu ki; maocularardan troçkistlere, sivil toplumlardan tövbekarlara kadar herkes vardı. Toplumsal Kurtuluş, o zamanlarda, böylesi Parti (!) modelleri için, "bunlar işçi sınıfının siyasal iktidar savaşımını engellemekten, onun ihtiyaç duyduğu radikal devrimci partisini sabote etmekten başka bir şeye yaramaz" dedi. Bizler açık açık, toplumsal kurtuluşçuların bu gibi, sözümona parti modellerini öneren insanlarla bir ilişkisi olmadığını; Toplumsal Kurtuluş, "devrimi ve sosyalizmi reddeden, düzenle uzlaşma yolunu seçenlerle birbirlilik arayışı içine girmek" bir yana, "kapitalizme karşı savaş, uzlaşmacılara karşı savaştan ayrılmaz" belgisiyle ortaya çıktı; bunu Parti'ye giden yolda olmazsa olmaz bir ilke olarak kabul etti. Bizler halkı olarak, bu birbirine benzemez olanlarla olsa olsa, ancak bir 'siyasi salata partisi' olur dedik. Bazı arkadaşlarımız bizlere kızdı. Kızmayada hakları yoktu. Yalnızca gerçekler dile getirilmişti. Zira, söylediğimiz şudur: Değişik ve mütecennis ağaçlardan koparılan ayrı ayrı yapraklardan birlik çıkmaz. Çıkmadı...

Evet, şimdi de, Gelenek ve Siyaset gazetesindeki arkadaşlar, "Devrimci Sosyalist İşçi Partisi Yolunda" adlı bir Bülten'le, bir başka "birlik" girişiminde bulunuyorlar. Bülten'in son sayfasında bir Çağrı var ve şöyle başlıyor: "Ülkemiz sosyalistlerinin birliğini sağlamak için çaba harcamayı sürdürmek devrimci bir görev olarak önümüzde duruyor." Ayrıca, "reformizimden kendilerini ayırmış ve partili mücadelenin ihtiyacını hisseden ülkemiz sosyalistlerinin bu görevi başarmak için yeterli teorik-ideolojik-örgütsel birliğine sahip olduklarına inanıyoruz" deniyor.

Gerçekten bu satırları okuyan herkes; Gelenek ve Siyaset Gazetesindeki arkadaşlar, bir önceki 'makro parti' oluşturma yanlısından kendilerini arındırmış, Türkiye'nin ihtiyacına cevap verecek bir "devrimci parti" yaratma yolunda adımlar atma kararlılığını göstermiş sanabilir. Oysa durum bu değil. Gerçi her ne kadar Bülten'de "devrimci parti", "reformizimden arınma", "netleşme"den söz ediliyorsa da, Bülten bir bütün olarak okunduğunda hala dünün 'makro parti' çalışmalarını andıran ve hatta bazı yerlerde, daha kafa karıştırıcı görüşlerin yer aldığını görmek mümkün. Çünkü Bülten de, bir yandan devrimden bahsediliyor ve programın ana hatları çiziliyor; diğer yandan, günümüzde marksist-leninist öncü partisinin yaratılabilmesinin imkansızlığından söz ediliyor. Yine Bülten'in "Çıkarken" yazısında, "ideolojik netleşme"den

söz edilirken, aynı Bülten'in son sayfalarında yer alan üç imzalı "Çağrı" da; "öncü partinin yaratılması sürecinin unsurlarından biri olarak, bu işlevleri yerine getirmekte ihtiyaç duyduğumuz yasal devrimci partinin bileşenleri, grup, çevre ve kişiler arasında tam bir ideolojik birlik aranması da doğru olmayacaktır" deniyor. Gerçekten yazılanları anlamak zor! Çünkü bu tam bir çetrefilliktir. Böylesi bir çetrefillikte "Devrimci Sosyalist İşçi Partisi" değil, ancak, "Bir Araya Gelmezler Partisi" kurulur!

Kaldı ki, böylesi bir karmaşada belirli bir program (?) üzerinde mutabakat sağlamak bir yana, tartışmaya sunulan programlar dahi ciddiye alınmaz. Zira, programın, önce, hem parti kurucularının, hem de parti üyelerinin tam bir irade birliğini simgelemesi gerekiyor. Bu da, en başta, program üzerinde tam bir ideolojik birliği zorunlu kılmaktadır. oluşturulması düşünülen partinin bileşenleri kendi aralarında ideolojik birliğe sahip olmaları zorunlu değilse, ne aynı parti çatısı altında yer alınır, ne de program üzerinde bir uyum sağlanır. Sağlansa dahi - ki geçici olur bu - buna "Parti" değil, ancak, 'Birbirine Benzemezler Partisi' denir.

Sonuç olarak, "Devrimci Sosyalist İşçi Partisi Yolunda" "Çağrı"lar yaparken, önce "Çağrı" sahiplerinin böylesi bir partiden neyi kastedtiklerini açık açık yazmaları gerekiyor. Burada çok net olmak, bu alanda karmaşıklığa, muğlaklığa yer vermemek, birliğe giden yolda sonuç alıcı, tekleştirici olması yönünden de büyük önem taşıyor.

Kim, nasıl bir parti istiyor? Bunu açık açık yazmalı. Kurulması düşünülen partinin stratejisi nedir? 'Demokrasiye Geçiş Partisi' mi, 'Demokratik Devrim partisi' mi veya 'Sosyalist İktidar Partisi' mi? Bunlar ikircimliğe yer vermeyecek şekilde yazılmalı.

Parti kurmak hiç kimsenin tekelinde değildir. Herkesin parti kurma hakkı vardır. Herkesin bu yolda adım atma, çağrı yapma yetkisi vardır. Ama iş bununla bitmiyor, bitmez. Tek sorun, parti kurmak için adım atmak, çağrı yapma değil, kurulması istenilen parti nasıl bir parti olmalı, sorunun en önemlisi de budur.

Sorun, Türkiye'nin gereksinimi olan Sosyalist İktidar Partisi mi, yoksa "makro parti" diye adlandırılan geçici bir "geçiş" partisi mi? Oluşturulması düşünülen parti, kitleleri ayağa kaldıracak bir bir kaldıraç mı, yoksa, devrimi ve sosyalizmi reddeden bir uzlaşma partisi mi? Sorun budur.

Onun için; parti yolunda çağrılar yaparken böyle bir perspektifle ortaya çıkmalı. Zira perspektifsizlik, rotasını kaybeden pusulasız bir gemiye benzer.

Son söz; Toplumsal Kurtuluş, daha başından parti ve birlik tartışmalarına böyle yaklaştı. Biraz aşama, biraz devrim yerine birinci gündem maddemiz "Sosyalist iktidar" dedi. Türkiye'nin gereksinimi olan parti budur, dedi. Bunda ısrar etti. Halen aynı yolda ve ısrardayız.

* Metin Çulhaoğlu. Görüş-Ağustos 1989, sayı 33, sayfa:11

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISINA GENEL BİR BAKIŞ

Murat Ceran

"Her devrimin temel sorunu iktidar sorunudur. Bu sorun aydınlatılmadıkça devrimde kendi rolünü bilinçli bir biçimde oynamak ve hele devrimi yönetmek sözkonusu olamaz." (1)

Marksizm bize somut koşulların somut tahlilinden hareket etmeyi öğretir. Bugün Türkiye'de somut koşullar nelerdir?

1920 Türkiye burjuvazisinin iktidara yükseliş tarihidir. Burjuvazinin iktidara yükseliş süreci, kapitalizmin dünya sistemine dönüşerek emperyalist aşamaya vardığı, proleter devrimlerin sistemde gedik açtığı döneme rastlıyor. Bu dönem burjuvazinin feodalizmi dünya ölçüsünde yendiği, esas silahını dünkü yedeğine, işçi sınıfına, onun devrimci başkaldırısına yönelttiği bir dönemdir. Böylesi bir dönemde gericilikle uzlaşmadan iktidarı alamaz. Bu koşullarda burjuva devrimin demokrasi ülküsüne bağlı kalmasını, kendi açılımını sonuna kadar vardırmasını- feodalizmi devrimci tarzda tasfiye etmek- beklemek saflığın ötesinde sınıf savaşımından hiçbir şey anlamamaktır.

Türk burjuvazisi iktidara uzanırken, önündeki asıl engel feodalizm değil, işçi sınıfı ve köylülüktür.

İşçi sınıfı, 1960 yıllarından bu yana keskinleşen sınıf mücadelesi içinde önemli bir sendikal ve politik deneyim kazanmıştır. Birçok kez burjuvaziyle cepheden savaşa girmiştir. Özellikle 1970-80 yılları arasında yürüttüğü savaşımın toplumun tüm diri güçlerini etkilemiştir.

Bugün işçi sınıfının kendi davasına salıp çıkmaya soyunduğunu söylemek bir abartma sayılmamalıdır.

Burjuvazinin feodal gericilikle uzlaşması-onun silahını devralması-, iktidarı alması ve koruması için başka türlü davranamayacağı içindir.

Burjuva devrimi ortaya çıktığı koşullar içinde bağımlı ve gerici doğmuştur. Bu özellikler altında kapitalizm uzun ve sancılı bir süreç yaşayarak bugüne varmıştır. Süreçte feodal kalıntıların gerektiği ölçüde ve adım adım tasfiye ile ekonomide ve devlette tek-

ci egemenlik, birlikte yürümüştür. Bu gelişmenin doğal sonucu tekelci kapitalist ilişkinin, tekel öncesi kapitalizme özgü olan serbest rekabet ilişkilerinin belli ölçüde varlığına rağmen, sistemin egemen ilişkisi olmasıdır.

Bugün sınıflar ve sınıfların karşılıklı ilişkileri bu tekeli egemenlik altında yeniden biçimlenmektedir.

Burjuvazi egemen sınıftır. Ancak kapitalizmin çocukluk döneminden farklı olarak tekeli egemenlik aşamada burjuva sınıf egemenliği tekeli egemenlik biçimine bürünür. Yani tekeli düzende, tekellerin egemenliği dışında ayrı bir burjuva egemenlikten söz edilemez.

Tekeller bu süreçte emperyalist bağımlılığın büründüğü bir biçim değil, aynı zamanda onun bir aracıdır.

Tekelcilik, burjuva devlet aygıtının, tekeli egemenliğe ve proleter devrimin baskısına uygun bir yeniden örgütlenmesidir. Tekelcilikle birlikte burjuva demokrasisi burjuva yönetim sisteminin dışına itilmiştir. Bu sistemde parlamenter demokrasi, demokrasinin diğer göstergeleri gibi bir görünümüdür. Parlamenter çoğunluk seçmen çoğunluğundan kopartılmıştır. Bu, bugünkü burjuva devletin en çarpıcı özelliklerinden biridir.

Devlette önemli bir değişim de her an yasamadan tümüyle kopabilecek ve tekellerin bir yürütme komitesine dönüşen yürütmenin kararnamele yürütülebilecek biçimde örgütlenmesidir. Bunun uygulamaya dönüşmesi, sorunların, çelişkilerin ve sınıf savaşımının keskinleşmesiyle bağlıdır.

Bu düzenlemeyle devlet sadece politik süreçlere bağlı değil, burjuva egemenlik sistemi içinde tüm süreçlere (sanat, kültür, iletişim, bilim vb) doğrudan müdahale işlevi üstlenir. Bu da devlete karşı savaşımın sınıf savaşımının odağına koyar. Sınıf mücadelesinde amaç devlet mekanizmasının ele geçirilmesi ve parçalanması olarak koyulaşır.

Tekeli sürecin diğer yüzünde işçi sınıfının hem nicel hem de nitel olarak gelişmesi vardır. Bugün Türkiye'de işçilerin sayısı beş milyonu aştı.* Sigortalı işçi

* İşçi sayısı konusunda tutarlı istatistiki veriler olmadığı gibi, varolan veriler de birçok bakımdan yetersizdir. Beş milyon rakamını DİE'nin 1980 yılı "Nüfus İktisadi faaliyet kolları ve yaş gruplarına göre dağılımı" adlı tablodan oranlama ile çıkardık.

sayısı 1980 yılı itibarıyla 2.264.788 dir.* Tarım işçileri de hesaba katıldığında bu sayı altı milyonu aşıyor. Bu sayıya 1980 istatistiklerinde yer alan 838.930 işsiz eklendiğinde (gerçekte işsizler çok daha fazladır) yedi milyon civarında bir işçi kitlesi ortaya çıkar. İktisaden faal nüfusun toplamı ise 1980 istatistiklerinde 19.026.885 olarak yer alıyor. Bu sayı içinde 12-14 yaş grubunu oluşturan 1.346.819 çocuk dışta tutulduğunda iktisaden faal nüfus 17.680.066 olarak ortaya çıkar. (2) Toplam işçi sayısının iktisaden faal nüfus içindeki oranı ise %40'tır. Bu, Türkiye gibi orta derecede gelişmiş bir ülke için hiç de küçümsenmeyecek bir rakamdır.

Öte yandan işçi sınıfı, 1960 yıllarından bu yana keskinleşen sınıf mücadelesi içinde önemli bir sendikal ve politik deneyim kazanmıştır. Birçok kez burjuvaziye cepheden savaşa girmiştir. Özellikle 1970-80 yılları arasında yürüttüğü savaşımın toplumun tüm dire güçlerini etkilemiştir. 1980 sonrası bütün olumsuzluklara rağmen, geliştirdiği irili ufaklı çeşitli eylem biçimleriyle toplumun en dire gücü olma özelliğini göstermiştir. Bugün işçi sınıfının kendi davasına sahip çıkmaya soyunduğunu söylemek bir abartma sayılmamalıdır.

Tarımda kapitalist gelişmenin sonuçları çok nettir. (Bu konu ilerde incelenecektir.) Tarımda kapitalist ilişki egemen ilişkidir. Buna bağlı olarak köylülük bir sınıf olmaktan çıkmış, köylülük içindeki ayrışma kapitalist toplumdaki sınıf ayrışmasına uygun olarak bir uçta tarım proletaryası diğer uçta tarım burjuvazisi olarak biçimlenmiştir.

Tüm bunlar tekelleri egemenlik altında sınıfların karşılıklı ilişkilerinin yeniden biçimlendiğinin, kapitalist sömürünün işçi sınıfından toplumun diğer katmanlarına doğru yayıldığı, ilişkilerin yoğunlaşması ve keskinleşmesinin ifadesidir. Bu somut durum Türkiye'de devrimin "toplumsal ve ekonomik doğası bakımından" sosyalist devrim olması zorunluluğunu ortaya koyar. Bu tablo tersyüz edilmeden, önüne hangi ek konulursa konulsun, demokratik devrimi savunmak olanaksızdır.

Lenin, işçi köylü devrimci demokratik diktatörlüğünün (aynı anlama gelmek üzere demokratik devrimin) tarihteki yerini belirlerken onun bir geçmişi ve geleceği olduğunu söyler: "Geçmişi ötokrasidir, toprak köleliğidir monarşidir, ayrıcalıktır... geleceği ise özel mülkiyete karşı savaşımdır, ücretli işçinin işverene karşı savaşımdır, sosyalizm için savaşımdır..." (3)

Bugün Türkiye'de demokratik devrimi savunanlar onun geçmişini hesaba katmıyorlar. Demokratik devrimin geleceği konusunda çok açık net fikirler ile sürerken, geçmişini büyük bir sessizlikle geçiştiriyorlar. Sessizdirler, çünkü bugünkü Türkiye'de demokratik devrimin geçmişinde bir feodal iktidarı (çarlık, padişahlık, monarşi vb) göstermek olanaksızdır.

Konuyu daha da aydınlatılabilmek için demokratik devrimi savunanların öne sürdükleri dayanakları tek tek ele alıp incelemek gerekiyor. Bu dayanaklar: a) Burjuva devrimi önündeki birçok demokratik gö-

Tarımda kapitalist ilişki egemen ilişkidir. Buna bağlı olarak köylülük bir sınıf olmaktan çıkmış, köylülük içindeki ayrışma kapitalist toplumdaki sınıf ayrışmasına uygun olarak bir uçta tarım proletaryası diğer uçta tarım burjuvazisi olarak biçimlenmiştir.

revi çözmediği, burjuva devriminin tamamlanmadığı b) Toprak sorununu yani köylülük sorununu çözmediği c) Türkiye'nin emperyalist sisteme bağlı oluşu vb'dir.

BURJUVA DEVRİMİ ve ÇÖZÜLMEMİŞ SORUNLAR

Burjuva devriminin birçok temel görevini çözmediği doğrudur. Ama en az bunun kadar doğru olan başka bir olgu da, burjuvazinin iktidara geldiğinde çözmediği birçok sorunun kapitalizmin gelişme düzeyi ve hızına bağlı olarak, süreç içinde, kesin olmayan reformlar yoluyla, adım adım, feodal ilişki ve kurumların, kapitalist kurumlara dönüştürülmesiyle ya da kapitalist kurumlarla tamamlanmasıyla, devrimci olmayan bir yolla çözüldüğüdür.

Bizde devrimciler uzun bir süre emperyalist bağımlılık altında, kapitalist gelişmenin görece yüksek hızına ve tekelleşmeye rağmen, kapitalizmin gelişmesinin olanaksız olduğunu savunmuşlardır. Tarımda feodal ilişkilerin çözülmesi sorununa gelince yine aynı mantıkla, kapitalist düzen altında varolan feodal ilişkilerin çözülerek dönüşüme uğrayacağı savunulagelmıştır. Ama gerçekler direngendir. Türkiye feodal ilişkilerin kapitalist ilişkiler tarafından tasfiyeye uğradığı tek ülke değildir. Feodal ilişkilerin burjuva iktidarı altında, süreç içinde ve derece derece tasfiyeye uğrayarak yerini kapitalist ilişkilere - kapitalizmin gelişme düzeyi ne kadar yüksekse, bu ilişkilerde feodal ilişkilerden o kadar arınmış "saf" kapitalist ilişkiler haline gelir - bırakması olgusu, burjuvazinin feodalizmle kesin hesaplaşmadığı başka ülkelerin (örneğin, Orta Avrupa ülkeleri, Almanya vb) deneyimi ile doğrulanmıştır.

Feodal ilişkilerin süreç içinde kapitalist ilişkilere dönüşmesi, bu ilişkilerin tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmez. Bu sürece rağmen kapitalizmin çözemediği birçok sorun hala varlığını sürdürüyor. Bunların başında tamamen Türkiye Kürdistanı'nın bir kısım bölgesine sıkışıp kalmış ağalık kurumu,

* DİE İstatistik Yıllığı. 80. Say. 209

ulusal sorun v.b geliyor.

Gerçekten tarihte sırf kendi özüne uygun sorunlarla uğraşan, yalnız bunlara çözüm getiren "saf" bir devrim yoktur ve olamaz. Çünkü hiçbir toplumsal düzen böyle bir "saf" devrimin olanaklarını sunmaz. Tarihte gerçekleşen her devrim, önceki toplumsal düzenden, o toplumsal düzen çerçevesinde çözülmesi gereken ama çözülmemiş olan birçok sorunu devralmıştır.* Sosyalist devrim olan Paris Komünü, kendi sosyalist görevleri yanında burjuva devriminin çözmediği birçok görevi devralmış ve çözmüştür. Örneğin din işlerinin devlet işlerinden ayrılması, kilisenin mal varlığına el konulması ve devlet iktidarı üzerindeki etkinliğe son verilmesi, eğitimin laikleştirilmesi vb bir dizi demokratik görevi çözmek zorunda kalmıştır. Yine aynı şekilde 1917 sosyalist devrimi, 1917 Şubat Devriminin çözmediği tüm görevleri çözmek zorunda kalmıştır. Ama tüm bu demokratik görevlerin varlığına karşın, bu iki devrim de tarihte sosyalist devrim olarak yerlerini almışlardır.

Tüm bunlar tekelci egemenlik altında sınıfların karşılıklı ilişkilerinin yeniden biçimlendiğinin, kapitalist sömürünün işçi sınıfından toplumun diğer katmanlarına doğru yayıldığıının, çelişkilerin yoğunlaşması ve keskinleşmesinin ifadesidir. Bu somut durum Türkiye'de devrimin "toplumsal ve ekonomik doğası bakımından" sosyalist devrim olması zorunluluğunu ortaya koyar

Yakın tarihimize damgasını vuran bu iki devrimin de gösterdiği gibi demokratik görevlerin varlığı devrimin niteliğini belirlemez. Devrimin niteliğini belirleyen nesnel olarak iktidar savaşının yöneldiği egemen sınıf ve son verilmesi zorunlu egemen toplumsal ilişkilerdir. Türkiye'de bu sınıf burjuvazidir ve devrim, her ne kadar burjuva demokratik bir dizi sorunu çözmek zorundaysa da, son vermek zorunda olduğu ilişki kapitalist ilişkidir.

Devrimin çözmek zorunda olduğu demokratik görevlerin varlığı onun niteliğini değil kapsamını etkiler. Yani, sosyalist toplumu kurmak amacıyla yürüttüğü savaşında işçi sınıfının bağlaşıklık politikası üzerinde etkide bulunur, bu sorunların çözümünden çıkarı olan güçler, işçi sınıfının bağlaşıklık güçleri

*-"Avrupa'daki demokratik devrimler çağı, bir sürü sosyalist hareketlere, sosyalist denemelere tanık olmadı mı? Ve gelecekte Avrupa sosyalist devrimlerine demokrasi alanında tamamlanacak daha birçok şeyler kalmıyor mu?" Lenin, (İki taktik. TKP Yay. say. 61)

içinde yer alır.

A. 'KÖYLÜLÜK' SORUNU

Demokratik devrimin başta gelen görevlerinden biri toprak sorununun çözümüdür, yani feodal egemenliği devrimci yolla yıkarak toprağın feodal toprak sahiplerinin elinden köylülüğe geçmesidir. Bu yüzden demokratik devrim çoğu zaman köylü devrimi olarak adlandırılır.

Köylülük bir sınıf olarak feodalizmin sınıfıdır. (4) Kapitalizmin gelişmesi ve kırsal alanda feodal ilişkilerin çözülmesi ölçüsünde köylülük de bir sınıf olmaktan çıkar ve "kırsal proletaryası - kırsal burjuvazisi (büyük, orta, küçük) olmak üzere bölünür." (5)

Daha önce de belirttiğimiz gibi tarımda feodalizmin yerini kapitalizmin alması iki yolla olanaklıdır. 1) Devrim yoluyla, bu tarımda serflik ilişkilerine kesin ve tam bir darbe anlamına gelir ve toprağın feodal elinden köylülüğe geçişini sağlar. 2) İkinci yol reform yoludur, feodal ilişkilerin süreç içinde ve tedrici olarak kapitalist ilişkilere dönüşmesine yol açarak feodal toprak sahipliğini kapitalist toprak sahipliğine dönüştürür. Bu süreç çoğu zaman feodal ve kapitalist ilişkilerin içiçe geçmesi biçiminde karşımızda durur. Toprak sahibi çoğu durumda bu iki ilişkiyi birden temsil eder.

İster devrim yoluyla ister reform yoluyla olsun kapitalist bir ülkede, tarımda feodal ilişkilerin yerini kapitalist ilişkilerin alması, köylülüğün bir sınıf olmaktan çıkarak kapitalist toplumun sınıfsal bölünmesine uygun bir ayrışmaya uğraması kaçınılmazdır. Bu kaçınılmazlığı görememek toplumsal gelişmeden hiçbir şey anlamamaktır. Türkiye'de olan budur. Kapitalizmin gelişmesine bağlı olarak feodal ilişkiler yerini kapitalist ilişkilere bırakmıştır.

Kapitalizmin eşitsiz gelişim yasasına bağlı olarak (bu yasa sadece kapitalizmin farklı ülkelerde farklı düzeyde gelişmesini açıklamaz, aynı ülkede farklı üretim dalları ve farklı bölgelerde farklı düzeyde gelişeceğini de açıklar) tarımda feodal ilişkilerin çözülmesi bölgesel farklılıklar göstermektedir. Sanayi ile tarımın birleştiği bölgelerde - bu bölgeler aynı zamanda kapitalist gelişme düzeyinin görece en yüksek olduğu bölgelerdir- (Ege, Akdeniz, Karadeniz, Marmara) bu ilişkiler büyük bir hızla çözülmüştür.*

* Bir iç sömürge olan Türkiye Kürdistanı ayrı bir değerlendirmeye konusudur. Kısaca şu söylenebilir. Türkiye Kürdistanı'nda feodal ilişkilerin çözülmesi çok daha yavaştır. Bu sadece eşitsiz gelişme yasasıyla açıklanamaz. Kürdistan'da feodal kurumların ayakta tutulmasında ekonomik süreçlerden çok politik uyanışını önlemek ve denetim altında tutmak için feodal kurumlar korunmuş ve desteklenmiştir. Ama klasik feodal kurumlar olmaksızın çoktan çıkmış olan bu kurumlara rağmen, bugün Kürdistan kırsal alanında kapitalist ilişki egemen ilişkidir.

Bugün Türkiye tarımında da egemen olan ilişki kapitalist ilişkidir.

Tarımda kapitalist ilişkilerin gelişmesi ve köylülüğün bir sınıf olmaktan çıkarak farklılaşması, kapitalizmin gelişmesine bağlı bir süreç olarak kavranmalıdır. "Az çok belirgin olan yeni kırsal nüfus tiplerinin doğuşundan sonra bu sürecin durduğunu varsaymak hata olur. Tam tersine bu süreç doğal olarak sayısız ve değişken koşullara bağlı olarak, kah hızlı, kah yavaş bir biçimde sürekli olarak devam eder ve değişken tarımsal koşullara vb göre en çeşitli biçimlere bürünür." (6)

Tarımda kapitalizmin gelişmesi, kapitalizmin bağrındaki çelişkilerin bu alanda ortaya çıkmasına yol açar ki, bu da karşımıza tarımsal nüfusun farklı sınıflara bölünmesi ve bunlar arasında bir mücadele olarak biçimlenir. Bu mücadelenin en açık göstergeleri, köylülüğün çeşitli gruplarının tüketim düzeylerinde net gelir miktarlarında ve ücretli emeğin kullanılması ölçüsünde bir farklılaşmanın olmasıdır. Bunlara bağlı olarak köylülük içinde gelişen ayrışma, tarımsal nüfusun küçük bir bölümünün zenginleşmesi, buna karşılık nüfusun ezici çoğunluğunun (çalışma sürelerinin artması, tüketim düzeyinin düşmesi, toprağın niteliğinin bozularak verimin düşmesi vb'nin neden olduğu) yoksullaşması, proleterleşmesidir. Başka bir deyişle ücretli emeğin sömürüsüne dayanan bir kapitalist çiftçi grubunun yanında çoğunluğun ek işlerde çalışmaya zorunda kalması ve giderek tarım ve sanayi proleterleri haline gelmesidir.

Kırsal alanda ortaya çıkan bu proleterleşme sürecinin en açık belirtileri ise, bir yandan tarım proleterleşiminin doğuşu diğer yandan artan sayıda köylünün toprağından kopmak zorunda kalışı sonucu köyden kente doğru artarak süren göçtür.

Kırsal alanda proleterleşme süreci iki şekilde olmaktadır. Birincisi köylülük içinde yardımcı işlerle uğraşanların çoğalması yani yarı-proleterleşme, ikincisi ise köylülüğün topraktan ayrılmasının giderek büyümesi, kırsal nüfusun mülksüzleştirilmesi, bunların köyden kente doğru göçmesi ya da tarım proleterleri haline gelmesidir.

Kapitalist üretim biçiminin gelişmesinin kaçınılmaz sonuçlarından biri olan kırsal nüfusun, kentsel nüfusa göre sürekli azalması, bize kapitalizmin hızı konusunda bir fikir vereceği gibi, tarımdaki proleterleşme konusunda da önemli bir göstergedir.

1927 yılıyla karşılaştırıldığında 1927-70 arası 43 yılda şehir nüfusundaki artış (köy nüfusundaki düşüş) %14.3'tür. 1970-85 arası 15 yıllık sürede ise artış %14.5'tir. Bu Türkiye'de kapitalist gelişmenin ve köylülüğün proleterleşme sürecinin önceki yıllara göre büyük bir hızla geliştiğini, Türkiye kapitalizminin son 15 yılda aldığı yolun önceki 43 yıla denk düştüğünü göstermektedir.

Son 15 yılda kent nüfusundaki %14.5 artışın %9.5'i son 5 yıla sıkışmıştır. (1980-85) Herşey bir yana bu bi-

le 1980'den bu yana Türkiye kırında yoksullaşma ve proleterleşme sürecinin katlanarak arttığını göstermektedir.

Köylülüğü bir sınıf olmaktan çıkararak, onun küçük bir azınlığının burjuva ve büyük bir çoğunluğunun emekçi bir karakter kazanmasına yol açarak işçi sınıfının saflarına doğru iten bütün bu ayrışmaya rağmen köylülük temelinde bir demokratik devrimi savunmak somut gerçeğe göz kapamaktır. Bugünkü tekelci kapitalizm koşullarında (ayrışmamış) bir sınıf olarak köylülük ve buna dayalı demokratik devrim savunusu gerçek ilişkilerde değil, ancak küçük burjuva hayaller aleminde kaldığı sürece vardır.

B. BAĞIMSIZLIK SORUNU

Kapitalizmin başlangıç döneminde ulusal bağımsızlık sorunu ulusal pazar tekelinde, bağımsız ulusların oluşması sorunuydu ve burjuvazi bu savaşımın öncü gücüydü.

Kapitalizmin emperyalizm aşamasıyla birlikte ulusal bağımsızlık sorununda da bazı yeni eğilimler ortaya çıktı. Emperyalizmin ayırıcı özelliklerinden biri olan sömürgecilik, dünyanın emperyalist ülkeler arasında bölüşülmesi, ulusal kurtuluş savaşlarının nesnel olarak anti-emperyalist çağını açan Ekim Devrimi, ulusal kurtuluş sorununu sosyal kurtuluşa bağlayarak proleter önderliği (ideolojik ya da fiili) ortaya çıkardı. Bu iki farklı önderliğe bağlı olarak gelişen ulusal kurtuluş mücadeleleri sonucu emperyalizmin olduğu ülkelerde gerçek bağımsızlık kazanılmadı. Bu ülkelerde sömürgecilik biçim değiştirerek varlığını sürdürdü, sürdürüyor.

Sömürgeciliğe (eski, yeni) karşı ulusal kurtuluş mücadeleleri tarihi deneyimi hiç bir kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde göstermiştir ki, kapitalist sistem içerisinde kalarak bağımsız bir ulus olarak varlığını korumak mümkün olmadığı gibi, bağımsız kapitalist gelişme de (bağımsız kapitalizm) mümkün değildir.

Devrimini gerçekleştirmiş ülkelerin deneyimlerinin de gösterdiği gibi, emperyalizm döneminde bağımsız bir ulus olarak varlığını sürdürmek ancak sosyalizmle olanaklıdır. Emperyalizmle bağımlılıktan hareketle demokratik devrimi (bu devrimin burjuva özde bir devrim olduğu unutulmamalıdır) savunmak, bağımsızlığı kaybedilen yerde aramaktır.

NOTLAR

- 1) Lenin. Nisan Tezleri. Sol yay. Say.23
- 2)DİE Yıllığı 1980 Sayfa 56
- 3)Lenin Nisan Tezleri Sol Yay. Sf. 33
- 4) Lenin. Tarım Sorunları Sol yay. Say.272
- 5) Lenin. age. Say. 273
- 6) Lenin Tarım Sorunları Sol Yay. Say.167

"3713 HUKUKUN TEMEL İLKELERİNE VE ANAYASAYA AYKIRIDIR"

Söyleşi: Nejdet Kanbir

"Terörle Mücadele Kanunu" adıyla çıkan ve "Anti-Terör Yasası" diye anılan 3713 sayılı yasanın genel bir değerlendirilmesini yaparmısınız?

Gülçin Çaylıgil- Birinci bölümde yasa törürü tanımlıyor. Bu son derece belirsiz ve "kanunsuz suç olmaz" ilkesine aykırı bir tanımdır. "Devletin ve cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşüren, devlet otoritesini zaafa uğratan, kamu düzenini veya genel sağlığı bozan" eylemler haileridir? Bu eylemleri yapan örgütü kurmak ve mensubu olmak suç sayılıyor. Bu belirsizlik yetmiyor, örgüte girmemiş kişiler işledikleri suçları bu örgüt adına işlerse bu yasa kapsamına sokuluyorlar. Bu ikinci madde son derece tehlikeli. Adı bir gasbı, emniyet mensupları pekala örgüte bağlayabilirler. Nasıl ispat edebilirsiniz, örgüt adına yapmadığını? Emniyete son derece yetki veren çelişik bir madde.

-Evet, "mensup olmasa dahi adına" deniyor. Bir örgüte mensup olmadan adına suç işlemeyi kabul ediyor. Bu kabul edişin uygulamada neler getirebileceğine değinirmisiniz?

Öznur Gündoğdu- Diyelim gasp var. Hem gasptan hem örgütten sizi mahkum edecek. Terör suçu işlenmiş sayılıyor. Bu yasa maddesinden ceza veriliyor.

Gülçin Çaylıgil- Örgüt mensubu değilse eyleminin örgüt adına olduğu nasıl anlaşılacak?

Öznur Gündoğdu- Zaten bu örgütlerde üye fişi olmaz ki. Örgüt mensubu olup olmadığı nasıl anlaşılır? Örgüt davası açılacak ki sanıkların ifadeleriyle örgüt adına bir şey yapıp yapılmadığı anlaşılır. Bunu nasıl uygulayacaklar, açık değil.

-5. maddeyi nasıl yorumluyorsunuz?

Gülçin Çaylıgil- Cezaları yar. oranında a. tran ve yargıca yukarı sınırı aşma yetkisi veren, son derece tehlikeli bir madde. Gerçi ağır hapistede 36, hapistede 25 ve hafif hapistede 10 yılı geçemez deniyor ama cezası 10 yıl ağır hapis olan bir eylemde yargıca 36 yıla kadar ceza yetkisi tanımak, olacak şey değil.

Öznur Gündoğdu- Bir güvensizlik getiriyor mahkuma açısından. Kaç yıla yargılandığınızı bilmeden mahkemeye çıkacaksınız.

-Cezayı, yasayla meclis belirler, değil mi? Yargıca, burada meclis gibi tek başına ceza verme hakkına sahip olmuyor mu?

Öznur Gündoğdu- Gayet tabii.

Gülçin Çaylıgil- Ben, ceza yasasının en önemli ilkesi, "kanunsuz suç olmaz ve suçta yazılı cezadan başka ceza verilemez" ilkesinin üzerinde durmak istiyorum. Bu ceza yasasının en önemli ilkesidir. 5. madde bu ilkeye aykırıdır. Profesyonel suçlu; "ben şu kadar yıl ağır hapis yatarım, göze alıyorum ve eyleme giriyorum" diyebilir. Bu mümkündür.

Öznur Gündoğdu- Bu madde duruşma sırasında insanların savunma hakkını gerektiği gibi kullanamamasını da getirir. Gerektiği zaman hakimi reddetiyordunuz. Ama bu madde ile red hakkınızı kolay kolay kullanamazsınız; "ya, yargıca yukarı sınır aşarsa" diye düşüneceksiniz. Sarıgn psikolojisi üzerinde son derece olumsuzluklar yaratabilecek bir durum.

-Basına yönelik değişiklikleri ve mevkuhte kabul edilmeyen, sürelili yayımlanmayan yani kitap yayıncılığına yönelik getirdiği değişiklikleri değerlendirir misiniz?

Gülçin Çaylıgil- Kanun'un yedinci maddesi ilk defa gazete ve dergi sahiplerine para cezası getiriyor. Tiraj esas tutuluyor ve bir önceki sayının %90'ı oranı var. Bu ceza 50 milyondan az olamıyor.

Bir önemli madde daha var. "Bu kanun kapsamına giren suçlardan dolayı verilen cezalar para cezasına veya tebirlerden birine çevrilemez ve ertelenemez" deniyor. Bu sanık için bir haktı. Bu basın için de çok önemli. Polislerin ismini açıklayamayacaksınız. Resmini çekmeyeceksiniz. Böyle aldığınız bir ceza ertelenmeyecek.

Son derece çağdışı bir uygulamayla, bu suçlardan tutuklananlar, tek kişilik veya üç kişilik oda

sistemine göre inşa edilen cezai kurumlarda kalacaklar. Bu ayrı bir mahkumiyet ve işkence olacaktır.

Öznur Gündoğdu- Yeni bir mevkute 10.000 satacaksa 1 milyon tiralı gazetenin cezasını verecek. Kitap yayıncılığını da tehdit ediyor. 2.000 adet bastığınız bir kitaptan en yüksek tirajlı gazetenin tirajı üzerinden cezalandırma getiriyor. Bu yayınevleri açısından büyük bir tehdit oluşturuyor.

Gülçin Çaylıgil- Terör suçu devlete karşı işlenmiş suç, 1. maddedeki unsurlara bakılıyor ve terör suçu değil de terör amacıyla işlenmişse diye bir ayrım getiriliyor. Asıl söylemek istediğim şu: 141-142 ve 163'ü kaldırdık dediler ve öyle bir uyutma oldu ki bütün o maddeleri daha belirsiz bir şekilde bu yasaya soktular. Biz 141-142'ye bilirsiz diyorduk. En önemli yanı belirsiz oluşu, her zamana her zemine göre uygulanabilirliği idi.

Sonra 10. madde avukat sayısını 3 olarak sınırlandırıyor ve görüşme sırasında bir görevlinin bulunması koşulunu getiriyor. Bu hem avukatlık hem de ceza yasasına aykırıdır. Avukatla müvekkil arasındaki konuşmalar bir sırdır ve açıklanması ceza yasasında yaptırımlara tabidir.

Yargılama sürecinin sağlıklı olmasını engelleyici hükümler içeriyor. Örneğin; emniyet görevlilerinin korunması için alınan bir tedbir olarak, ifade alan ve tesbit tutanağı tutan görevliler açık duruşmada dinlenemeyecekler. Bu anayasaya aykırıdır. Duruşmaların aleniyeti ilkesine aykırıdır.

- 8. maddede "düşünce" sözcüğü kullanılıyor. Önceki kanunlarda düşünce yasağı bu kadar açık ifade ediliyor muydu?

Gülçin Çaylıgil- Doğru söylüyorsun. Biraz önce daha belirsiz biçimde getirdiler diye söylediğim maddeler bunlar. 8. madde kürtçülük propagandası için getirilmiş bir madde. 142 yerine bu madde uygulanacak. Burada düşünce kelimesi şu anlamda konulmuş; hangi maksat ve düşünce ile olursa olsun, kürtçülük, marksizm, faşizm, bölücü propaganda bu madde kapsamına giriyor.

-Belirsizlik üzerinde çok durdunuz.

Gülçin Çaylıgil- Belirsizlik keyfiliğe götürüyor. Yani yargıç hukuku hukuk dışı uyguluyor. Ben yaptım, oldu diyor. 141-142, 1970'te de vardı, 1980'de de. Ancak uygulamalar değişti. Demek ki belirsizlik bu oluyor. Bu durum terör yasasında daha bir artırılıyor.

Öznur Gündoğdu- Bazı insanlar için uygulayabilirler bazılar için uygulamayabilirler, bazı örgütler için uygulayabilir ve bazıları için uygulamayabilirler.

- Hukukun temel ilkelerine ve Anayasa'ya aykırılıklar taşıyan bu yasanın, Anayasa Mahkemesi'ne giderse, nasıl nasıl döneceğini tahmin edersiniz?

Öznur Gündoğdu- Zaten iktidar da "bir çıkaralım, ordan, burdan düzeltiriz" diye düşünüyordu. Kendileride bu yasanın ne menem birşey olduğunu bilmiyorlar.

Gülçin Çaylıgil- Anayasa Mahkemesi'ne bırakıyorlar. Anayasa Mahkemesi'nin bu günkü bileşimini bilmediğimizden, ne çıkar bilmiyoruz, ancak bize göre yüzde yüz iptal edilmesi gerekir.

Yalçın Küçük
KURTULUŞ HAREKETİ

Yayına Hazırlayan:
Nejdet Kanbir

Hazırlanıyor

**DÖNEM
YAYINEVİ**

KÜRTLERİN KÖKENİ

ve

HİNT-AVRUPALILARIN ATALARI

Gürdal Aksoy

Kürtler kimdir? Tarih sahnesinde ne zaman yer aldılar? Konuştukları dil, hangi dil grubuna girer? Bu ve benzeri sorular, bilinç ufkumun bir köşesinde sürekli yer almıştır. Gerek Kürt tarihine ilişkin yazılı belgelerin az oluşu, gerekse "Doğu ve Güneydoğu Anadolu" da denilen bölgede, arkeolojik kazıların sınırlı tutulması, bu soruları daha keskinleştirmekte. Doğal olarak, konunun bulanıklığı biraz da tarihçilik oyununu seven kimi yazarların semerelerinden kaynaklanıyor. Tüm bunlara bir de geniş boyutlu araştırmaların yokluğu eklenince, işin içinden çıkmak büsbütün güçleşiyor. Ama, güçlükleri aşabilmek için, güçlüklerin üzerine gitmek gerekiyor: Aksi halde, bir arpa boyu yol almamız bile olanaksızlaşır. Bu anlamda yazımızın, gerçeklerin ortaya çıkarılması temelinde katkıda bulunmasını dilerim.

ANTROPOLOJİK AÇIDAN KÜRT TİPİ

Kürt tarihi konusunda otorite sayılan Minorsky, İslam Ansiklopedisi'nin "Kürtler" maddesinde, şunları söyler: "Kürtlerin İrani kavimlerden sayılması, ırki olmaktan ziyade, dil ve tarih mutalolarına dayanmaktadır": Kuşku yok ki bu tümce, araştırmacılar da dahil olmak üzere, birçok insanın kafasında soru işaretleri oluşturabilir. Somutlaştıracak olursak: Acaba, İrani kavimlerden sayılmanın "ırki temayülleri" nelerdir? Ya da Kürtler, neden "ırk bakımından İrani sayılmazlar? Birbirine bağlı her iki soruyu da yanıtlayabilmek için, önce, "İrani ırk" nedir, onu yanıtlamak gerekir.

Literatürde yaygın olarak "aryan" biçiminde kullanılan bu kavramın, genellikle "soylu", "asilzade" vb. anlamlara geldiği benimsenmiştir. Oysa, bu konuda da farklı savlar var. Sözelimi, uygarlık tarihçisi Will Durant, aryan sözcüğünün bir anlamının da "saban sürenler" olduğunu söylerken, L.A.Waddell ise, aryanın asıl anlamının "saban sürenler" olduğunu ve bunun da, Sumerce "saban" anlamına gelen *ar/ara* sözcüğüne dayandığını öne sürer(1). Waddell, devamla, Eski Vedalardaki Hindu ilahilerinde, arya'ya denk olarak zaman zaman "çiftçi" (krişna) teriminin kullanılmasının, bu savı desteklediğini belirtir(2)(*).

(*) Waddell, Krişna'nın anlamını "cultivator" olarak vermiş. Biz daha kapsamsal olduğu için, *cultivator* sözcüğünü "çiftçi" olarak çevirdik.

1813'te, Thomas Young'ın birbirleriyle ilişkili olduğu ispatlanan Sanskritçe, Grekçe, Latince, Keltçe, Almanca ve İran dillerinin gelmiş olduğu ortak ana dili "Hint-Avrupa" dili olarak adlandırmasıyla, bunu konuşan halk da, *ari* olarak anılmaya başlandı. Bu adın literatürde giderek yerleşmesinde, Alman dilbilimcisi F. Max Müller'in katkısı oldukça büyüktür. Ancak, Fransız yazarı Arthur de Gobineau, 1853-1855 yılları arasında yazdığı "*İnsan ırklarının Eşitsizliği Üzerine Deneme*" (Essai sur l'inegalite des races humaines) adlı yapıtıyla, bu kavrama farklı misyonlar yükledi (*). Sonraları, aynı tema sürekli işlenegeldi. Özellikle Adolphe Hitler'in konuya ilişkin çarpıcı sözleriyle, sözkonusu sav, hem doruğa ulaştı, hem de gerçek yüzünü göstermiş oldu. Artık, aryan teriminin Avrupa burjuvazisinin bir ürünü olduğu su götürmez bir gerçekliktir. Tıpkı "turan" kavramunun, Türk burjuva partentli oluşu gibi...

"Adı var kendi yok bir dille tanımlanan bu adı var, kendi yok halk topluluğunu, bunun üzerine, bir çok sözde bilginler bir yere yerleştirmeye çalıştılar. Vardıkları sonuçların birbirini tutmazlığı, bunların saçmalığını da açıkça ortaya koymaktadır. 1840'ta Pott, *Ariilerin Hindistan'daki Ümmü Derya ve Seyhun nehirleri vadilerinden geldiklerini ileri sürdü*; 1868'de Benfrey bunları *Tuna ile Hazer denizi arasından, Karadeniz'in kuzeyinden getirdi*; 1871'de J.C.Cunok: "Bunların kökleri *Kuzey Denizi ile Ural arasındadır*," dedi; 1890'da D.C.Brinton: "*Galiba bunlar Kuzey Afrika'dan çıkmadır*" dedi; 1892'de V.Gordon Childe onların *Güney Rusya'dan geldiklerini ileri sürdü*; XX. yüzyılın başlangıcında K.F.Johansson: "*Beşikleri Baltık kıyılarıdır*," dedi; 1921'de Kossina daha belirsiz bir dil kullanarak onları *sadece Avrupa'nın kuzeyine yerleştirdi*; 1922'e Peter Giles: "*Macaristan'dan gelmişlerdir*," dedi vb"(3)

Yukarıdaki sert eleştirel sözler, dünyaca ünlü Fransız Hukukçu Maurice Duverger'e ait. Biz Duverger'in, insanlararası eşitsizliği ırk farklılığına dayandırmak isteyen ilgili görüşü eleştirisini sonuna dek destekliyoruz. Ancak "Ari ırk" deyimiyse, çoğunlukla uzun boylu, açık (sarışun) tenli, dalgalı saçlı, mavi gözlü, dar burunlu ve "uzun kafalı" (dolicho-

(*) Joseph Arthur de Gobineau'nun ilgili yapıtı, Adrian Collins tarafından, 1915'te İngilizceye çevrilmiştir. Bkz. *Essay on the Inequality of Races*, Vol. I, (London and New York, 1915)

cephalic) olan Nordik tip kastedildiğinden dolayı, bu anlamda aryan ırkı, bütünüyle reddetmiyoruz(*).

Bilindiği üzere, beyaz ırk ya da Avrupa ırkı olarak bilinen Kokazoid ırkı oluşturan diğer üç antropolojik tip ise, *Alpin*, *Mediterranean* (Akdenizli) ve *Hindu* tipleridir(4). O bakımdan, sanırım Hint-Aryan tabiri, yalnızca Hinduları ve Kuzeyli (Nordik) tipi tanımlar. Hint-Avrupa tabiri ise, buna göre daha hatalıdır. Çünkü Kokazoid ırk, literatürde Avrupa ırkı olarak da bilinmekte. Ama demin, sözünü ettiğimiz dört tip, aynı zamanda birer ırk olarak da benimsenmiştir. Nitekim, Amerikalı ekonomist W.Z.Ripley'in, Avrupa halklarını *Nordik*, *Alpin* ve *Mediterranean* olmak üzere, üç ana ırka ayırdığı söylenir(5). Ancak sonraları, yazarlar daha büyük ayrımları önermişlerdir(6). Kimi yazarların, Hint-Cermen (İndo-Germain) tabirini kullanmaları, bu kavram karmaşasının bir başka halkasını oluşturuyor. Kanımca Avrupa (Kokazoid) ırkının, antropologlar tarafından farklı ayrımları benimsendiğinde, sözünü ettiğimiz kavramların (Hint-Avrupa, Hint-Ari vb) değerlendirilmesi farklı sonuçları ortaya çıkarır ki yanlışlar temelinde kurulan bu kavramların değerlendirilmesinde, yanlışlığa düşmemenin de zor bir zanaat olduğu açıktır.

Minorsky'nin söylediklerine dönecek olursak, onun da "İrani" ırk ile alışlagelmiş anlatımıyla Ari ırkı kastettiğini söyleyebiliriz. Bu bir yana, Minorsky'nin Kürtleri, kendilerine atfen "ari" sıfatını kullanan Medlere bağlaması, sözlerini daha enteresan kılıyor. Kaldı ki bir ulus ya da bir halk, değişik ırk gruplarından oluşur. Çünkü ulus, ırk birliğinden çok, kültür birliğine dayanır. Sözgelimi, "Fransız halkı, Kokazoid, Negroid ve Mongoloid ırkları içine alan bir ulustur"(7). Bu anlamda, Kürtlerin yalnızca bir ırktan, hele hele yalnızca "İrani" ırktan oluşmadığı benimsenmelidir. Aksi halde, "asil kancılar"dan ne farkımız kalır ki?..

İmdi, antropolojik açıdan Kürt tipi nedir; ne değildir, onu açmaya çalışacağız. İlk olarak, William Zebina Ripley'in Kürtlerin antropolojik karakterleri üzerine verdiği bilgileri aktarmak istiyoruz. Ripley, bir yandan "Asyatik Türkiye'de oturan Kürtlerin, gerek linguistik gerekse fiziksel bakımdan İranlı (ya da İrani) olduklarını söylerken diğer yandan Kürtlerin, doğal olarak *dolichocephalic* olduklarını belirtir(8). Ripley ayrıca, Ermenilerin, Kürtlerin Med kökenli olduğunu söylediklerine; fakat daha çok Keldanilerin soyundan geldikleri görüşünün benimsendiğine değinir(9).

Soane, 1912'de, "Kuzey Irak"lı Kürtler hakkında, şunları yazar : "*Kuzeyli Kürt, uzun boylu, zayıftır (şişmanlık, Kürtler arasında kesinlikle bilinmez). Burun, uzun, zayıf ve çoğu kez hafif kıvrımlı, ağız küçük, yüz oval ve uzundur. Erkekleri, genellikle pos bıyık ve alışlagelmiş traşlı bir sakal bırakır. Gözler, etkileyici ve sert bakışlıdır.*

(* Nordik tip ya da Nordik ırk, Türkçe'de "kuzeyli" olarak da bilinir. Nordik ırkın üstünlüğü savına yönelik bir eleştiri için bkz. Frank H.Hankins, *La Race dans la Civilisation-une Critique de la Doctrine Nordique*, (Paris, 1935). Yazann, ayrıca "The Racial Basis of Civilization" (1926) adlı yapıtı da bulunur.

Birçokları, sarı saçlı ve parlak mavi gözlüdür; ve bu tipteki Kürt çocuğu, beyaz tenli de olduğu için İngiliz çocuklarından oluşan bir kalabalığa bırakıldığında, onlardan ayırta-dilemez.

Eğer fizyonomik kritere dayanılırsa, pos bıyıkları, mavi gözleri ve parlak derileri, Kürtlerin Anglo-Saksonlarla bir olduklarının ya da aynı kökene sahip olduklarının, en inandırıcı delillerinden birini oluşturur." (10). Soane'nin Kürtler için, "günümüzün Medleri" tabirini de kullandığı dikkati çeker(11).

Haddon ise, şunları yazar : "*Batılı Kürtler, dolikosefaldir. Yarısından çoğu, mavi gözlü, sarışındır; ancak, Türk ve Ermeni kanının karışımının artmasıyla birlikte, başlar kısalmış ve genişlemiş, saç ve gözler de siyahlaşmıştır; Doğulu Kürtlerde ise, yuvarlak başlı, siyah saçlı vedaha çok çirkin olanlar, daha yüksek oranda görülür. Kürtlerin, dağılımış Proto-Nordik istep halkının neslinden olduğu görüşüne itibar edilebilir"*(12).

Oysa kimi araştırmacılar (bana kalırsa, karıştırmacılar), Kürtleri, Türklerle aynı ırktan göstermeye çalışmaktadırlar. Bu görüş, iki yönden sakattır. Birincisi, ulusu ırka indirgeme yanlışlığına düşülmüş. İkincisi, ise, Türkler arasında egemen ırk, Mongoloid ırk olarak da bilinen sarı ırktır. Aksine, Kürtler arasında Mongoloid ırk, çoğunluğa göre, hemen hemen yok denecek kadar azdır. Ancak Türklerin, Moğolların ve Tatarların Anadolu'ya gelmeleriyle birlikte, Kürtler arasında da "mongoloid" denilebilecek tiplerle karşılaşmak, hiç de şaşırtıcı olmuyor. Türklerin Anadolu'ya gelmeleri sonrasında, Türklerde ise, bir Anadolu'lulaşma (Anatolification) ve dolayısıyla, önceleri egemen ırk biçimi olan sarı ırkın, giderek azalışı ve eriyişi süreci yaşanmıştır.

"*XI. ve XII. yüzyıllarda Türkmenler Anadolu'ya milyonlarca kişi olarak gelmediler. Mükrimin Hatil, 1 milyon der. Prof. Kafesoğlu, 550 ile 600 bin rakamını ileri sürer. C.Cohen, 200 ile 300 binden fazla olamayacağına kesinlikle inanır. O tarihlerdeki Anadolu nüfusu, 8 milyon hesaplanır. Moğol istilasıyla Anadolu'ya yeni bir akın olur. Türkmenlerin dışında Kıpçak, Peçenek, Harizmli vb gibi öteki Türkçe konuşan boylar ile Moğollar, Anadolu'ya yerleşirler"*(13). Görüldüğü üzere, o zamanki Anadolu nüfusu ile toplam Türk nüfusu arasında derin bir fark bulunmaktadır.

Türklerin Anadolu'lulaşma, aynı zamanda Anadolu'luların Türkleşme sürecini en iyi anlatan kavramlardan biri de, Osmanlı kavramıdır. Sir William Mitchell Ramsay, Osmanlı adının etnolojik anlam taşımamakla birlikte, siyasal özen ve güce çşit olduğunu açıklar (14). Ramsay, kendisinin de hazır olduğu küçük bir toplantıda, şu olayı gözlemlediğini söylüyor. 1908 yılında, Edirne vekili seçilen biri "Osmanlı nedir?" sorusunu şöyle yanıtlar: "*Onlar bana Osmanlı der; babam bir Arnavut'tu, annem Çerkez'di, bense Osmanlıyım..."* (15).

Anadolulu kimi araştırmacılar, Kürt ile Türkün antropolojik farklılıklar arzettiğini açıkça belirtir. Sözgelimi Kemal Güngör, *Cenubi Anadolu Yörüklerinin Et-*

no-Antropolojik Tetkiki adlı yapıtında, Yörükler ile diğer Anadolu halkları arasında kıyaslamalar yapmaktadır. Nitekim, yörüklerin genel boy ortalamalarının, kadınlarda 1569 mm, erkeklerde ise 1665 mm düzeyinde olduğunu söyleyen Güngör, şu tabloyu sunmuştur(16):

	Kadın	Erkek
Yörükler	1569 mm	1665 mm
Türkler(2)	1522mm	1662 mm
Kürt-Zaza(Chantre)	--	1670 mm
Hadjemi (Acem)	1651	
Sartlar (Türkistan)	1668	
Ermeniler (Tiflis)	1652	
Türkmenler (Türkistan)	1670	
Azerbaycanlılar	1675	

Antropolojik açıdan Kürt tipine dönecek olursak, Henry Field'in "The Anthropology of Iraq" adlı yapıtındaki şu saptamasına dikkati çekmek istiyoruz. Field, yapıtında yayımladığı onlarca fotoğrafın analizleri sonrasında, şu sonuca varıyor. Ona göre, Kürtler arasında şu varyasyonlar görülür(17):

- 1 - Armenoid,
- 2 - Balkan,
- 3 - Değişmiş Akdenizli, genellikle kafasının arka kısmı yassılaştırmış olanlar,
- 4 - Değişmiş "Eur-Anatolian",
- 5 - İranlılar ile ilkel "Eur-anatolian" karışımı,
- 6 - Değişmiş İranlı ve Veddoit,
- 7 - Alpinoid, Mongoloid, Negroid.

Tarihçiler arasında, yerleşik yaşama geçen ilk toplulukların Aryanlar olduğu biçimindeki savın etkinliği ve dolayısıyla Aryanların daha "uygar" oldukları düşüncesi, kimi Türk araştırmacıları, dünyanın ilk yerleşik halklarının Türk olduğu savını ileri sürmelerine neden olmuştur. Ama bu yarış, öylesine hızlı olmuş ki bu "tarihçiler"(!) tarafından dünyada Türk sa-

Çekimli Dil Grubu (Hint-Avrupa Dilleri)

A. Centum (damaksal sesi kapınlı biçimde sürdürenler)

1. Cermen dilleri
2. Baltık ve Slav Dilleri
3. Kelt Dilleri
4. İtalik Diller (Latince)
- a) İtalyanca
- b) Fransızca
- c) İngilizce
- d) İspanyolca

yılmayan halk, neredeyse kalmamıştır. Bunlara göre, Figmelerden tutun da Komançilere kadar her halk Türktür... Kimi tarihçiler de Türklerin, Hint-Avrupalı

olduğunu öne sürmüşlerdir. Nitekim, İsmail Hami Danişmend'in "Türklerle Hint-Avrupalıların Menşesi Birliği" adlı iki ciltlik yapıtı, bu sava ilişkindir. Biz, sözkonusu düşünceye katılmamakla birlikte, diğer tarihçilere göre Danişmend'i, kendi içinde daha tutarlı buluyoruz. Yalnız burada bir temel çelişkiyi kaydetmeliyiz: Eğer Türkler, dünyanın ilk yerleşik kavimlerinin, daha doğru bir deyişle ilk uygarlıklarının torunları iseler, neden sonraları bütünüyle göçebe bir yaşam sürmüşler? Türkler arasında, Anadolu öncesi yerleşik yaşamı ilk tadanlar Uygurlardır. Hatta bundan dolayı uygarlık sözcüğü, Uygurdan türetilmiştir. Kimileri, buna tahammül edemiyor olacak ki Türklerin semi-nomadik bir halk olduğunu ispata çalışır. Biz bu sav hakkında bir şey demiyoruz; yalnızca savın ortaya çıkışındaki psikolojik tepkiye karşıyız.

Özetleyecek olursak, araştırmacılara göre Kürtler Kokazoid, Mongoloid ve hatta Negroidlerden oluşan bir ulustur. Ama bilinen bir gerçek var ki o da, Kürtler arasında egemen irkin Kokazoid olduğudur. Eğer Minorsky, "İrani" kavramıyla Nordik tipi kastetmişse, Nordik tipin diğer tiplere göre fazla olmadığı açıktır. Çünkü Kürtler, halk arasında genellikle daha çok "kara kaşlı, kara gözlü", esmer, uzun boylu olarak tanımlanırlar. Buna göre, Kürtler arasında Akdenizli (Mediterranean) tipinin daha yaygın olduğu sonucu çıkar. Ancak bu konuda, herhangi bir antropolojik anket yapılmadan da, şu ya da bu tip baskındır demek, sağlıklı olmasa gerek.

HİNT-AVRUPA DİLLERİ ve KÜRTÇE

Dilbilim açısından bile Hint-Avrupa kavramı, daha kapsamsaldır. Çünkü Hint-Ari ya da başlıbaşına Ari, dilbilimde yalnızca Hint ve İran dillerinin birliğini tanımlarken, Hint-Avrupa terimi, Ari dillerin de bağlı olduğu anadil grubunu anlatır.

Kürtçe de, Hint-Avrupa dilleri arasında yer almaktadır. Kürtçenin, bu diller arasındaki yerini belirginleştirmek için, burada İsmail Beşikçi'nin hazırladığı şu tabloyu sunuyoruz(18)(*).

B. Satem (damaksal sesi

ıslıklıya çevirenler)

1. Hititçe
2. Sumerce
3. Yunanca
4. Sanskritçe
5. Farsça
6. Afganca
7. Ermenice
8. Kürtçe
9. Arnavutça

Tablodan görüldüğü üzere, Sumerce Kürtçeye aynı dil grubuna dahil edilmiştir. Beşikçi'nin değerlendirmesi, her iki dili de aynı dil grubuna yerleştir-

(*) Centum ya da satem sözcükleri "100" anlamına gelir.

mesi, bilimsel bir gerçekliği yansıtır. Birazdan Sumer dili ile Kürtçe arasında kıyaslamalar, değerlendirmeler yaptığımızda, sözkonusu gerçeklik netleşecektir.

Sumerlerin, bilinen ilk uygarlık olmalarından hareketle dünyanın birçok tarihçisi arasında, kendi halkını Sumerlere bağlama çabaları adeta birbirini kovalamıştır. Özellikle kimi Türk tarihçileri, Türkleri, Yakın Doğu'nun yerli halkı gösterebilmek için, türlü türlü savlar ortaya atmışlardır. Ancak bu konudaki en kapsamlı çalışma, Alman yazar Fritz Hommel'indir. Hommel, ikiyüze yakın Sumerce sözcük ile Türkçe sözcükleri kıyaslamış, aralarında bir ilişki olabileceğini söylemiştir(*). Biz bu ilişkiyi, yalnızca Sumerce'nin Türkçeyi etkilediği temelinde ele alıyoruz ve Hommel'in etimolojilerinin birçoğunun bilimsel olmadığı kanusundayız. Yaklaşık beş yıldır etimolojiyle ilgilendiğim için, kimi Türkçe sözcüklerin, Sumerce kökenli olduğunu gözlemledim, konuyla doğrudan ilgili olmadığı için, yalnızca Pinches'in ilişkili bulunduğu sözcükleri aktaracağız(19): Sum.mal(wal), ol- Trk, olmak; Sum. ara, yuru- Türkçe yürümek; Sum.du, de - Trk.demek(**).

Son zamanlarda, Aryanların anayurdunun "Doğu ve Güneydoğu Anadolu" olduğu savı benimsenince, kimi tarihçilerin konuya olan ilgisi artmış ve özellikle "Güneydoğu Anadolu"nun, eski Türk yurdu olduğu öne sürülmüştür. Sözgelimi Osman Nedim Tuna'nın, **Sumer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi** (Ankara, 1990) adlı yapıtı, bu savla ilişkindir. Bakın yazar neler diyor: "Şu halde Türkler daha MÖ en az 3500'lerde bugünkü Türkiye'nin doğusunda oturuyorlardı ve dilleri, Sumerlerle iç içe (muhtemelen süperstratum-substratum) yaşarken, henüz, iki kola ayrılmıştı"(20). Yine Şadi Bayram'ın **Nuh'un Gemisi ve Güneydoğu Anadolu'da Proto-Türk İzleri** adlı çalışması, bu savla ilgilidir(***)

Bunlar bir yana, Macar tarihçilerinin de, Sumerlerle kültürel ilişki kurma çabalarıyla karşılaşyoruz. Sözgelimi Anthony Endrey, **Sons of Nimrod: the origin of Hungarians** (Melbourne, 1975), Francisco Jos Badiny ise, **The Sumerian Wonder** (Buenos Aires, 1974) adlı yapıtlarında, Macar-Sumer kültür birliği savını işlerler. Hatta Badiny, Sumer ve Macar dillerine değinirken, araştırmacıların, Sumerce ile Macar dilleri arasında yalnız bir ilişki bulduklarını değil, gerçekte, her iki dili de bir tuttuklarını söylerler(21).

Sumerlerin Hint-Avrupa dilleriyle ilişkili olduğunu, Waddell, çok güzel bir biçimde ortaya koyuyor. Waddell, Sumerlerin aryanların ataları olduğunu öne sürmüştür(22). Bu alandaki, bir başka önemli çalışma ise, C. Autran'ın **Sumerien et Indo-Europeen** (Paris,

(*) Bkz. Fritz Hommel, *Zwei hundert Sumero-türkischen Wortvergleichen*, (München, 1915).

(**) *Yürümek* sözcüğü, Sumercede benzeri biçimlerde de kaydedilmiştir. Temelde, Sumerce *gir* (ayak) sözcüğünün önemli rol oynadığını sanıyorum. Çünkü, piktografyada yürümek eylemi, ayak resmine dayanıyor.

(***) Bkz. Belg. Türk.Ta.T Der, Ekim 1986, sy.20; ayrıca genişletilmiş çalışma için bkz. Türk Dünyası Araştırmaları Der., Ekim 1989

1925) adlı yapıtıdır. Artık Sumer dilinin, Hint-Avrupa dillerinden biri olduğu benimsenmektedir. Yine, Hititçe de Hint-Avrupa kökenli olduğu benimsenmiş, grameri ve sözlüğü yazılmış bir dildir. Bu dilin aydınlatılmasında en büyük hizmeti, Ferdinand Sommer ve Johannes Friedrich görmüşlerdir(23).

"Cambridge Üniversitesinden Prof. Dr. Colin Renfrew ve Gürcistan Sovyet Cumhuriyeti Doğu Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Thomas Gamkrelidze'nin birbirinden habersiz geliştirdikleri teoriye göre, Aryanlar olarak bilinen Batı Avrupa ve Doğu Asya kavimleri Orta Anadolu'dan çıkarak yayıldılar"(24).

Bu alıntıyı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Bülteni (Mart 1988, sayı : 8, s.9)'nden aktardık. Ancak, yukarıda sözü edilen savın 'asimile' edildiği açıktır. Çünkü Thomas Gamkrelidze, Hit-Avrupalıların anavatanının, özellikle "Doğu Anadolu" olduğunu öne sürmüştür(25). Gamkrelidze-Ivanov, şunları söylüyor: "*Yakın zamanda İngiliz W. N. Henning, Tokaryanların Gotiyanlarla özdeş oldukları tezini öne sürdü. Gotiyanlardan, MÖ 3 bin yılın sonunda, Kral Sargon ilk Mezopotamya İmparatorluğu'nu kurarken, (Akadca) yazılan Babil çivi yazılarında söz edilmekte. Eger Henning'in, görüşleri doğruysa, Tokaryanlar eski Yakın Doğu'nun yazılı tarihinde bilinen ilk Hint-Avrupalıdır. Tokaryanlarla İtalo-Keltik diller arasındaki sözcük bilimsel yakınlıklar bu iki dili konuşanların, Tokaryanlar doğuya göç etmeden önce, Hint-Avrupa anavatanıyla ilişkileri olduğunu göstermekte*"(26) (*).

Biz, burada Sumerlerin yadsındığı kanusundayız. Çünkü Sumerler, Waddell'in dediği gibi Hint-Avrupalıların atalarıdır. Bu bakımdan, Eski Yakın Doğu'nun yazılı tarihinde, bilinen ilk Hint-Avrupalıların, Sumerler olduğu gözardı edilmemelidir. Yalnız unutulmaması gereken bir nokta da şu: Gamkrelidze ve Ivanov'un Yakın Doğu'nun ilk Hint-Avrupalıları olabileceklerini öne sürdüğü Gutiler, Sumerlerle aynı kökenden gelirler. Nitekim Waddell'in, **Egyptian Civilization Its Sumerian Origin and Real Chronology and Sumerian Origin of Egyptian Hieroglyphs** (London, 1930) adlı yapıtında söylediklerini hesaba kattığımızda, Gutilerin (Kürtlerin) ve Sumerlerin aynı kökenden geldikleri inancımız güçleniyor. Sumerlerin Mezopotamya'ya, Zagros Dağlarından indikleri tezi anımsanır, bu ilişki daha da belirginleşir. Ve hatta öyle sanıyorum ki Sumerlerin, Gordyene'de yaşamış oldukları da bir gerçektir.

Waddell'e göre, Anadolu'da yaşamış olan Gutiler (ya da Gotlar), Sumerlerle aynı soydan gelirler (27). Waddell, ayrıca Mezopotamya'daki Sumer imparatorlarının (World-emperors), Mediterranean ırkından değil de Aryan ırkından olduğunu söyleyerek, bu yöneticilerin kendilerini "Got"(Guti) olarak adlandırmasına dikkati çeker(28). Yine, Gutilerin yaşadığı "Gü-

(*) Yukarıdaki alıntıda, "Gotiyanlar"ın Gutiler, "Tokaryanlar"ın ise, Toharlar olduğu açıktır. Çevirmenin, özellikle Gutiler, "Gotiyanlar" yapmasının herhangi bir yanlışlık sonucu olabileceğini sanmıyorum. *Tokar (?Kar-to)...*

neydoğu Anadolu"nun, Sumerlerin eski anavatanlarının sınırları dahilinde olması da önemlidir.(29)

Son olarak, Bilal Aksoy'un "Çağdaş Bilimlerin Işığında Nuh'un Gemisi ve Tufan" (Ankara, 1987) adlı yapıtında, Evliya Çelebi'den aktardığı ve dikkati çektiği şu sözleri aktarmak istiyoruz: "Makdisi tarihine göre Tufan'dan sonra kurulan Cudi şehridir. Sonra Sencar kalesi ve sonra da bu Meyyafarikin kalesi yapılmıştır. Ama Cudi şehri sahibi Hazret-i Nuh ümmetinden (Melik Kördüm) altı yüz yıl yaşamış, Kürdistan diyarlarını dolaşmış bu Meyyafarikin'e gelip su ve havasından hoşlanarak burada yerleşmiştir. Çocukları ve soyu gayet çok olup İbri ve Acem lisanından ayrı bir lisan meydana getirmişlerdir ki ne İbri, ne Arabi, ne Farisi ne de Dürri'dir. Buna halen (Kürdi Lisanı) derler ki bu diyarlarda kullanılır. Fakat Kürtçe de oniki türlü olup çok kelime ve sözleri birbirine benzemez. Hatta birbirlerinin sözlerini ancak tercüman ile anırlar" (30) (*)

Nuh'un, Sumer kralı Ziusudra olduğu gerçekliğiyle, yukarıdaki sözler birleştirildiğinde, Sumerlerle Gutilerin (Kürtlerin) köken olarak bir oldukları düşüncesi giderek baskınlığını hissettiriyor. Kaldı ki T.G.Pinches, Sumerce'de kura sözcüğünün hem "dağ" hem de "memleket" anlamına gelmesinden dolayı, görünüş itibarıyla, Sumerlerin aslen dağlı olduğunu öne sürer(31)**).

KÜRTÇE ve SUMERCE

Öncelikle, Kürt dili ile Hint-Avrupa dilleri arasındaki ilişkiye, çarpıcı bir iki örnekle değinmek istiyoruz.

Kürtçede, hurç sözcüğü, "ayı" anlamına gelir. Adolphe Pictet ise, Kürtçede erg ve harc sözcükleri

nin, aynı anlamda olduğunu belirtir(32). Pictet'in, Hint-Avrupa dillerinde "ayı" anlamına gelen sözcüklerin etimolojisini burada anmak istiyoruz(33).

Sans, rksha, Bengal.rkha, Hind.rich, Fars.chirs, Kr.erg, harc, Ossetars, Erm.arg, Gr.arxtos, arkou'da, Lat.ursus, urxus, Arnavt.ari(eril), arshke(dişil), İrl.art, Basq.artza, Fr.ours, Port.urso, İtal.orso: ayı(***).

Litvanya dilinde, r harfi yerini l'ye bırakmış ve sözcük lokis olarak değişmiştir.

Kürtçe zan sözcüğü, "bilmek" anlamına gelir. Aslı, Sanskriçe jna (bilmek)'ya kadar uzanır (IE.gena). Tohorca knan, İng.know sözcükleri aynı anlamlara gelir (34). Batı dillerinde yeralan agnostik (a-gno-stik) sözcüğü de aynı kökten türetilmiş. Arapçaya zan(bilmek) olarak geçen sözcüğün, Türkçede ise, inan(-mak) ve kanmak(ya anlamak) sözcüğüne kaynaklık ettiği benimsenmekte.

Bir başka sözcük, Kürtçe pırs (sormak) sözcüğü: Avesta dilinde fras, Sans.pracch, Litvan.prašyti: aynı karşılık:Lat.poscere, Rus.sprashivat, Dan.Sporge, İsveç.frage, Flmk.vragen, Alm.frage, Port.perguntar, İsp.preguntar: ak.(35).

Kürtçe murın(ölüm) sözcüğü ise, yine eski dillere kadar uzanmakla birlikte, hemen hemen bütün Avrupa dillerinde göze çarpan Fr.mort, İsp.muerte, İtal.morte, Port.morte, Rumen.moarte, Rus.smyert: Ölüm. Batı dillerinden Türkçeye geçmiş olan morg sözcüğü ile amorti (a-morti: ölmeyen) ve amortisman sözcükleri de, işbu sözcüğe dayanır. Sans.marami, miriye: ölmek. Sans.morto: Ölüm. Hititçe merr-, Lat.mori: ölmek...Med dilinde de ameretat sözcüğü ölümsüz anlamına geliyor.

İmdi, Sumerce ile Kürtçe arasındaki ilişkiye değineceğiz:

SUMERCE	ANLAMI	KÜRTÇE	ANLAMI
1 ab	Su, okyanus	av	su
2 abba, pap	baba	bav babpirdede	baba
3 abgal (Akadca apkallu)	en güçlü, en akıllı	baqıl ? Ar.akıl	akıllı
4 ak, ag, agga (Sans. aja-mi, Zend.aza-mi: Sev ve idare ediyorum. Lat.ago, Eski islav aka : sevk ve idare etmek)	emir, komut kural	ağa	ağa
5 ag,aka	ateş, alev	agır/adır	ateş
6 agar (Akk.ugaru)	tarla	Zazaca ega/hega	tarla
7 arata/aratta (Akk. aras, Kıpt. arit, Sans.ıra,	yer, ülke	herde	yer

(*) Meyyafarikin, Diyarbakır'a bağlı Silvan ilçesinin eski adıdır.

(**) Sumerce kur sözcüğü "dağ" anlamına gelirken, ekur sözcüğü (e=ev+kur=dağ) "tapınak" anlamındadır. Ekurgal ise, "büyük tapınak" anlamında kullanılır. Sanırım, Türkiye'nin sayılı arkeologlarından olan Ekrem Akurgal, soyadını işbu sözcükle, sonradan değiştirmiştir.

(***) Tıpkı arsti/rshti (mızrak, karga) sözcüğünün Kürtçe'de xıst/xışt olarak değişmeside olduğu gibi, burada da rksha-hurç değişimi olmuş.

8	Alm.Erde, Lat. arduas: Ar.arz, Trk.yer) amar, mar	oğul, çocuk yavru hayvan, hayvan yavrusu	mer	erkek, adam.
9	assa anşe (eşek). (Akk.sisu, Kıpt. sas, Sans, asu, Asva, Kelt.each ech, Eski İng. asse Trk.eşek)	at	hesp	at
10	aş, aşşa (Akk.sas, ses, Kıpt.sys, sas, Grex, Sans. shash, Lat.sex, Alm.sechs)	altı	şes	altı
11	bar (Gr.barys, baros : ağır Balyoz sözcüğü buna dayanır.)	büyük, geniş, ağır	bar	ağırlık birimi yük birimi
12	bar, bu bara : dost, arkadaş.	kardeş, birader	bıra	birader
13	bi	söylemek	be Zazaca vace, söyle vi, va vana (bunlar) ev (o)	söylemek
14	bi (Hit.appa, Lyd.bi, Avest. ba : o Luw. apa, şu. IE.ekho, obho te/o - bho) Trk.bu).	o	vi, va vana (bunlar) ev (o)	bu
15	bar, par (? Ses taklidi)	parlamak, ? ışıldamak	birusk (? Ses taklidi)	şimşek
16	bar, pa Akk.parasu, Hit.parsela, Lat.parsela. Fars. parçe: Parça İng.part: parça Parti sözcüğü bu temele dayanır.)	parçalamak, bölmek	parva kirin	bölüşmek, paylaşmak.
17	da, ta	el	dest	el
18	da, du addın : verdi (El anlamına gelen da, ta ile ilişkili olabilir).	vergi	dayin	vermek
19	dab, tab (sans, dva, dvi, Gr.Duo, Lat. duo, Got.tva, tvei Duple)	iki, ikiz	du	iki
20	dara, dırı, dırig	karanlık	thari	karanlık

TÜSTAV

21	"Sans. an-dhera, Akk. addaru, İng. dark) das	bıçak, sivri, keskin ben	das	orak
22	egi (Hit. uk, Gr. ego Lat. ego Alm. ich İng. I Rusça az Egoist.) du	çocuk	thutik thutik	çocuk
24	eş	üç	se	üç
25	gaz	öldürmek	gujın	öldürmek
26	gal (akk. Kalu)	büyük	galo	yaşlılara, büyüklerle atfen söylenen bir söz.
27	gir	hançer, kılıç	ker	bıçak.
28	gim	gibi	kimin Türkçe gibi'den de kaynaklanmış olabilir.	gibi
29	giş	ağaç	gij, gıjık	çalı çırpı
30	gişma	gemi	gizma	çizme
31	gir Girra : ateş tanrısı. (Sans. gharmah, Gr. thermos, Alm. warm : Sıcak. Erm. hur: ateş.)	ocak ateş	germ	sıcak.
32	gir	yürek	xort	yürekli, cesur.
33	gen, nin. (sans. jani, Slav. zena, Lat. gen, Avustralya dilinde Jin, Farsça zen. jinekolog)	kadın	jın	kadın
34	ge/iş geştü: kulak (hit. istamanas: kulak istamas-: işitmek. Ak. işme: işitti).	işitmek	bı-hist-in	işitmek.
35	gu, gud	öküz, sığır	ga	öküz
36	gur, gurus, ur (Sans. arra, Fars. erre. Dest-ere > Testere Uygurca or-mak > orak Hit. kwer, kur : kesmek, kırmak, ayırmak Sans. kur : kesmek Trk. Kır-mak)	bölmek, parçalamak	hur kirin	doğramak parçalamak
37	gur (Fars. gerd-ab>girdap Fars. gerdan)	dönmek döndürmek	ger-andın	gezmek, dolaşmak
38	gur gil : Büyük	çok büyük olmak	gır gıran(ağır)	büyük, iri

TÜSTAV

39	humunzir (Akk.humşiru)	domuz	(?) Batı dillerinde grand xunzir, xnzir	domuz
40	kal, kıl (Akk.kalu. Batı dillerindeki col- prefixi de aynı anlamı taşır.)	bütün, hepsi,	kuli	hepsi, tümü.
41	kur	at	kurik	sıpa
42	kur(kwr)	dağ	gweir	taş
43	kir <?ses taklidi	burun	xrnik <?ses taklidi	sümük
44	mah	büyük	mezın	büyük
45	mae, men Batı dillerinde benzeri sözcükler var. Azeri Trk.de men ve Türkçe'deki ben,Kürtçe mın ile ilişkilidir.	ben	mın	ben
46	marun	karınca	meru (Adolph Pictet'den)	karınca
47	maş (Sans.meşa: koyun, koç koyun postu. Avest. maeşa (eril), maeşi(dişil) : koyun Fars. meş : koyun MEŞİN : koyun derisi)	keçi	mi Zazaca meşin, meşna.	koyun
48	mıt (Akk.mitu: ölmek Ar.mawt : ölüm İbr.mavet: ölüm ? Mefte)	ölmek	meyit	ceset
49	nu	olumsuzluk	na	hayır, olumsuz prefixi
50	nında	partikeli	nır,nan	ekmek
51	su sı : koyu kırmızı sa : ateş kırmızısı	ekmek kırmızı	sur, sur	kırmızı
52	kuşu Akk.kuşu	hem karada hem suda yaşayan bir hayvan	küşü	kaplumbağa
53	şe	arpa	ce	arpa
54	şuş	60	şest	60
55	tab (Hit.tapaşsa : ateş, sıcaklık Hintçe tapas, Lat. tepor : sıcak olmak Fars. tab : ışık Fars. mehtab : ayışığı Ar.tabh:kaynatma, pişirme Mutfak sözcüğü Arapça'dan Türkçe'ye Geçmiş olup bu tabh sözcüğüne dayanır	yakmak kavurmak	thav tave : tava	güneş, güneş ışığı

56	til (Sans.dil :Yürek Fars.dil : gönül Trk.dilemek)	yaşam, nefis, arzu	dil	gönül, istek
57	-ra	datif eki	-ra	datif eki
58	zi	yaşamak, yaşam	ji Biji zıman	yaşam Yaşasın dil
59	zib (Fars. zeban : dil, Lisan)	konuşmak		
60	Zu (Sans. janati, Fars.dan-) Bilmek	bilmek	zan kirin	bilmek

Kürtçeyi gramer olarak bilmediğim için yalnızca bir iki kıyas yapmayı uygun buluyorum.

Çok önceleri Bilal Aksoy, bana datif eki olan -ra'nın Sumercede bulunduğunu söylüyordu. Gerçekten de -ra datif ekiyle Sumerce de karşıyoruz. Mebrure Tosun, eski Türkçe -ra ekiyle kıyaslıyor ve Farsçadaki -ra ekinin Sumerce -ra ile ilişkili olmadığını söylüyor.(36) İlginçtir Tosun, Farsça -ra datif ekinin Avesta'ya kadar uzandığını söylüyor ve adeta Avesta'yı bir sınır görüyor. Sumercedeki -ra datif ekini, eski Türkçe -ra ekiyle ilişkili bulmak, bence zorlamadan başka birşey değildir. İmdi, Sumerce -ra ekine bir gözetelim:

Sumerce Uru-ka-gi-na-ra	Çevirisi Urukagina'ya(37)
Kürtçe Ehmed-ra Ali-ra	Çevirisi Ahmet'e Ali'ye

Bu -ra eki, özel isimlerin dışında kullanılırken bi-tiştiği yani snuna geldiği isim ile arasında ek alabiliyor(38):

Sumerce tukum-bi dumu ad-da-na-ra tukum-bi dumu ama-na-ra	Çevirisi Eğer bir oğul babasına Eğer bir oğul anasına
--	--

Kürtçe'de de aynı durumu gözlemliyoruz.

Kürtçe daye-xa-ra ya da diya-xa-ra bave-xa-ra	Çevirisi annesine babasına
--	---

Yukarıda, Sumerce *mea, men* sözcüklerinin "ben" anlamına geldiğini söylemiştim. Burada benzeri bir sözcüğün ya da ekin, benzeri bir anlam taşıdığını ve Kürtçede de aynı fonksiyonu yerine getiren *me* sözcüğünün bulunduğunu belirtmek isterim.

Sumerce lugal-mu Baba-mu lu dumu-mu	Çevirisi kralım(ı) Tanrı Babam (benim) oğlum olan kimse(39).
Kürtçe bave mın deste me	Çevirisi babam elimiz

Burada, Sumerce hem adam anlamına gelen hem de insan determinatifi olarak kullanılan *lu* sözcüğüne değinmek istiyorum. Bilal Aksoy, işbu sözcüğü, Kürtçe *lo* ile kıyaslıyor(40). Kürtçe *lo, lav* sözcüğünün bir varyantıdır. Arapçada da *lav* sözcüğü bulunur. Hatta *livata* sözcüğünün buna dayandığını sanmaktayım.

İmdi, bir de olumsuzluk prefixi olan Sumerce *nu*'ya değineceğiz.

Sumerce a-nu-gar-ra-ta	Çevirisi Kuvveti olmaksızın(41)
Kürtçe ne-xaş na-mırı - Nimri -(?) Nemrut	Çevirisi hasta, hoş olmayan ölmeyen ölümsüz

Görüldüğü üzere, Sumerce *nu* ile Kürtçe *na, ne* olumsuzluk prefixleri arasında da yakınlık kurulabilir. Kaldı ki bu ek, Hititçede *natta*, Sanskritçede *na*, Latince'de *ne*, İngilizcede *not*, Litvanya dilinde *ne* olarak geçer(42).

Sumercedeki -ta prefixi, Kürtçedeki -da ekiyle ilişkili olabilir. Sumercede -ta eki, -den, -dan anlamına gelir; Kürtçe -da ise, istisnai olarak aynı fonksiyonu yerine getirir:

Sumerce kur-ta Meluhha-ta Sahar-ta	Çeviri Memleketten Meluhha'dan tozdan, topraktan(43).
--	---

Kürtçe Kere da keti	Çeviri Eşekten düştü
-------------------------------	--------------------------------

Sumerlerin Kürtlerle birçok ortak kültürel değerleri vardır. Sözelimi Sumerler, yeni yılı 21 Mart'ta kutlardı(44). Kürtlerin ulusal bayram olarak kutladıkları Newroz da, 21 Mart'ta kutlanmakla birlikte, onun orijinalitesi de yeni yıl festivaline denk düşer...

Sumerce birçok sözcüğün Kürtçede yaşaması bir yana, Sumerlerin söylence kahramanlarının adlarına bile Kürt dilinde rastlıyoruz. Sözelimi Gilgameş adı. Nedense Türkçede Gilgameş'a çevrilmiş. Bu da yetmemiş olsa gerek, kimi üniversite hocaları, bu adı Türkçe göstermek için "kalkamış" a dönüştürmüşlerdir. Oysa bizim bildiğimiz Gilgameş, söylenceye göre, iri yarı, uzun boylu, güçlü bir kraldır: Öyle ki Gilgameş konuşurken çevrede bulunanlar sıçrar, bir duvara yaslandığında ise duvar yıkılmıştır(45).

Burada öncelikle, Gilgameş adı üzerine varolan çözümlerden söz etmek istiyorum: "Contentau, Gilgameş tanrısı Gibil adının Gi-bil-aga-mesh olabileceğini vurgular. Babil destanlarında, aynı şekilde, kahraman adı olarak Gish'in varlığı bilinmektedir. Destanın ilk Sumerce yazımında kullanılan IZ-TU-BAR adının GI-ILGA-MESH'le aynı olduğu açıklanmaktadır"(46) Hilaire de Barenton ise, Gilgameş adını "pretre du lion" (? aslan babası) olarak anlamlandırır. Diğer etimolojilerinde olduğu gibi Gilgameş adını da heceleyip anlamlandırır: *Gi*, kahraman+*lig*, köpek+*a*, büyük, *c'est-a-dire du lion+meş*, papaz, baba(47). Sanıyorum Barenton, Gilgameş'in tek koluyla aslan tutmuş portresinden fazlasıyla etkilenmiş(*). Konuya ilişkin diğer bir sav da, Bilal Aksoy'a ait. O'na göre Sumercedeki *gil* sözcüğü, iri, büyük, güçlü vb anlamlara gelir. Gameş sözcüğü ise, halen Anadolunun hemen her yöresinde ve özellikle Kürtler arasında farklı telaffuzlarıyla göze çarpıyor (Gameş, Camus, Camuş vb). Sözcük, hem "boğa", hem de "manda" anlamını taşıyor(48). Yani "büyük boğa", "güçlü boğa" anlamına geliyor. Biz, Aksoy'un çözümlemesine katılıyoruz. Çünkü söylenceye göre, tanrıça İştâr Gilgameş'e ilan-ı aşk ederken, Gilgameş ise İştâr'ı aşağılayıp küçümsemiş, ona terk-i diyar eylemesini söylemiş. Gururu incinen İştâr, Gilgameş'i babası tanrı Anu'ya şikayet ederken, Anu da, gökten iri bir boğa salar Gilgameş'in üstüne. Ama Gilgameş ve arkadaşı Enkidu, elbirliğiyle bu boğayı öldürürler. Sanıyorum, buradan hareketle Gilgameş lakabı verilmiş bu kahramana. Çünkü Gilgameş'in bir diğer adı, belki de asıl adı İzdubar'dır. Giş-du-bar olarak da bilinir. Kimileri onu, Kutsal Kitaptaki kral Nemrut ile bir tutar. Nemrut söylencesi de, karmaşık yapısıyla karanlık görünüyor.

Kısacası, Sumerce *Gilgameş* ile Kürtçe *Girgameş* sözcükleri aynı anlama gelirler. Çünkü Kürtçe *gir* sözcüğü, Sumerce *gil* ile aynı anlama geliyor.

Özetleyecek olursak; Gutilerin yurdu, bir yandan uygarlığı doğuran tarımın ve onunla birlikte hayvan evcilleştiriciliğinin, diğer yandan da Hint-Avrupalı halkların anavatanı olmuştur. Tarıma burada, özellikle Zagros Dağlarında geçilmiş, tarıma geçen akraba kavim Sumerler de, uygarlığı Gordyene'den Aşağı Mezopotomya'ya taşımıştır. Diliyorum, Sumerler ile

Kürtler (Gutiler) arasındaki kültürel ilişki, her yönüyle açığa çıkarılır. Bu bakımdan araştırmacıların artık, Med gözlüğünü çıkarıp, bu savı da görmeleri gerekiyor. Çünkü Kürt halkı, 5000 yıl ve belki de daha uzun bir süredir, aynı bölgelerde yaşamıştır. Bu anlamda, Yalçın Küçük'ün, Kürtleri Medlere bağlayan tezi çıkmaz olarak kaydetmesine katılıyoruz.

Yalnız, yeni bir Güneş-Dil Teorisi'nin oluşturulmasına da karşıyım. Yani, Sumerlerden başlayıp, Kassitlere ve Hurrilere, Medlerden tutun da Gutilere kadar her halkı, Kürtlerin ataları olarak göstermenin bir anlamı olmasa gerek. Konuları artık, netleştirmek gerekiyor. Muğlaklığı gidermek, tarih perdesini tümüyle kaldırmak gerekiyor. O nedenle kültürel değerlerimize karşı dogmatik bakmamalı, romantik tarih anlayışından sıyrılmalıyız.

KAYNAKLAR

- (1) Willy Durant, *Medeniyetin Temelleri*, çev. Nejat Muallimoğlu, (İst., 1978); s.140, L.A.Waddell, *A Sumer-Aryan Dictionary, Part I (A-F)*, (London, 1927), s.XIII
- (2) Waddell, s.XIII, dp.nt.3
- (3) Maurice Duverger, *Politikaya Giriş*, Çevr. Samih Tiryakioğlu, (İst., 1978), s.27-8.
- (4) Calvin Wells, *Sosyal Antropoloji Açısından İnsan ve Dünyası*, Çev. Bozkurt Güvenç, (İst., 1984), s.35
- (5) Carleton Stevens Coon, "Populations, Human" *The New Encyclopedia Britanica, Macropedia, Vol. 14*, (Chicago, 1974), s.842
- (6) Ibid. Idem.
- (7) Wells, s.40
- (8) William Zebina Ripley, *The Races of Europe*, (N.Y. and London, 1965), First reprinting, s.443, 446
- (9) Ibid.
- (10) Henry Field, *The Anthropology of Iraq, Part II, Number 2 KURDISTAN, Part II, Number 3 Conclusion*, (Cambridge and Massachu setts, 1952), s.5
- (11) Ibid. Idem
- (12) Ibid. Idem.
- (13) Doğan Avcıoğlu, *Türklerin Tarihi, C.I*, (İst., 1978), s.45
- (14) Sir William Mitchell Ramsay, "The Intermixture of Races in Asia Minor : Some of Its Causes and Effects", *Fellow of the Academy, Read, October 25, 1916*, s.411
- (15) Ibid. Idem.
- (16) Kemal Güngör, *Cenubi Anadolu Yörüklerinin Etno-Antropolojik Tetkiki*, (Ank., 1941), s.11-12.
- (17) Field, s.56
- (18) İsmail Beşikçi, *Türk Tarih Tezi ve Kürt Sorunu*, (Ank., 1977), s.185
- (19) T.C.Pinches, *Sumero-Akkadians, The Encyclopedia of Religion and Ethics, Vol. 12*, s.41
- (20) Osman Nedim Tuna, *Sumer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dili'nin Yaşı Meselesi*, (Ank., 1990), s.47
- (21) Francisco Jos Badiny, *The Sumerian Wonder*, (Buenos Aires, 1974), s.18

(*) Barenton, Guti adını da şöyle çözümler: *Gi*, boğa +*i*, *di*, savaşçı, yani "les guerriers du rite du boeuf". Barenton da, Guti (Guthu) adını Gotlarla ilişkili bulur.

- (22) Waddell, s.XV.
 (23) Walter Porzig, *Dil Denen Mucize*, Çev.Vual Ül-kü, C.II, (Ank., 1986), s.164-5
 (24) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu *Bülteni*, Mart.1988, sy.8, s.9
 (25) Thomas V.Gamkrelidze- V.V.Ivanov, *Anadolu, Avrupa Dillerinin Anavatanı*, Çev.Gülşat Aygen, Cumhuriyet Bilim Teknik, sy.177, 4 Ağustos 1990, s.1, 7,8.
 (26) Ibid., s.7
 (27) L.A.Waddell, *Egyptian Civilization, Its Sumerian Origin and Real Chronology*, (london, 1930), s.133-34
 (28) Ibid., s.174
 (29) Ibid., s.176.
 (30) Bilal Aksoy, *Çağdaş Bilimlerin Işığında Nuh'un Gemisi ve Tufan*, (Ankara, 1987),s.
 (31) Pinches, s.40
 (32) Adolphe Pictet; *Les Origines Indo-Europeennes ou Les Aryans Primitifs*, Tome II, s. 535.
 (33) Ibid., s.534-5
 (34) Carl Darling Buck, *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages*, (Chicago, 1949)

- (35) Buck, op.cit.
 (36) Mebrure Tosun, *Sumer Dili ile Türk Dili Arasında Karşılaştırma*, Atatürk Konferansları 1970, (Ank., 1971), s.163-4
 (37) M.Tosun-Kadriye Yalvaç, *Sumer, Babil, Assur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı*, (Ank., 1975), s.18,24
 (38) M.Tosun-K.Yalvaç, *Sumer Dili ve Grameri*, C.I, (Ank., 1981), s.57
 (39) Ibid., s.26-27,39
 (40) Bilal Aksoy, *Tarihsel Değişim Sürecinde Tun-celi Cl*, (Ank 1985)
 (41) M.T.-K.Y., *Sumer, Babil...*, s.54,65
 (42) Warren Cowgill, *Indo-European Languages*, The New Encyc. of Britanica, Macropedia, Vol.9, s.433
 (43) M.Tosun, *Sumer Dili ile T.Dili...*, s.164
 (44) L.A.Wadell, *A Sumer-Aryan Dictionary*, Part I, (London, 1927), s.31-2
 (45) Aksoy, s.51-3
 (46) Ibid., s.50
 (47) Hilaire de Barenton, *L'Origine des Langues Des Religions Et Des Peuples*, Vol.2, (Paris, 1936), s.133
 (48) Aksoy, s.53

AKIŞ & DÖNEM YAYINCILIK FİYAT LİSTESİ

AKIŞ YAYINCILIK

1-SOSYALİST İNSAN VE ETKİNLİK, 2. Basım	7500 TL
2-RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ TARİHİ, Zinovyev	10000 TL
3-ARKA BAĞÇE, Bilgesu Erenus, Oyun	5000 TL
4-ÜÇÜNÜN NERKİSİ, Reha Mağden, Öykü	5000 TL
5-VİCDANIN DİKTATÖRLÜĞÜ, Mihail Şatrov, Oyun	7500 TL

DÖNEM YAYINCILIK

1- SOVYETLER BİRLİĞİNDE SOSYALİZMİN KURULUŞU, Yalçın Küçük	25000 TL
2- KURTULUŞ YAZISI, Yalçın Küçük	20000 TL
3- KÜRTLER ÜZERİNE TEZLER, Yalçın Küçük	25000 TL
4- SINIF VE PARTİ, Haluk Yurtsever	8000 TL
5- MERHABA 1 MAYIS 1987, Broşür	4000 TL
6- TOPLUMSAL KURTULUŞUN KÜRT DAVASI	10000 TL
7- PIŞMAN İTHRAFÇILAR, Halil Nebiler	85000 TL
8- RİGAS'IN DEDİĞİ (Yunanistan İç Savaşı Anıları), Mihri Belli	8500 TL
9- DARWIN VE EVRİM KURAMI, İldeniz Kurtulan-Ümit Kartoglu	10000 TL

SÜRELİ YAYINLAR

1- TOPLUMSAL KURTULUŞ, Aylık teorik-pratik sosyalist dergi	8000 TL
2- DÜNYA SOLU, Üç aylık sosyalist çeviri dergisi	10000 TL
3- EKİN BELLETEN, Üç aylık bilimsel araştırma dergisi	10000 TL

NOTLAR

1-Tüm süreli yayımların eski sayıları temin edilebilir.

Nisan 1990 itibarıyla dergilerin çıkan sayıları:

Toplumsal Kurtuluş Sayı 42

Dünya Solu Sayı 6 (7. sayı basılıyor)

Ekin Belleten Sayı 4 (5. sayı basılıyor)

2-Abone koşulları :

A-Toplumsal Kurtuluş :

Yurtiçi Aylık 8.000 TL

Yurtiçi Yıllık 80.000 TL

Yurtdışı Yıllık 80 DM

C-Ekin Belleten :

Üç Aylık Yurtiçi 12.500 TL

Yıllık Yurtiçi 50.000 TL

B-Dünya Solu :

Üç Aylık Yurtiçi 10.000 TL

Yıllık Yurtiçi 40.000 TL

Yıllık Yurtdışı 40 DM

İSTEKLERİNİZ...

Aşağıdaki hesaplara gerekli tutarın yatırıldığını gösteren bir alındı fotokopisinin mektupla bildirilmesi durumunda istekleriniz karşılanacaktır. Ayrıca posta pulu karşılığı ve ödemeli olarak da yayın gönderilir. Yayınlarımızdan toplu sipariş verildiğinde (herhangi bir yayından en az 5 adet) %25 indirim yapılır.

Posta Çeki No: 324663 Nejdet Kanbir İstanbul

Banka Hes. No: 157502 Ahmet Zengin İş Bankası Çağaloğlu-İst.

Yurtdışı Döviz Tevdiat Hs.No: 30100-2401 Ahmet Zengin İş Bank. Çağ. İst.

MİLİTARİZM ASKERİ DARBELER DEVRİMLER

K. Osmanoğlu

Türkiye halkları, militarizmi en açık ve şiddetli biçimde 12 Eylül döneminde yaşadı. Bugün üzerimizde çöreklenen kara bulutlar diğer unsurların yanısıra, 12 Eylül militarizminin doğrudan uzantısıdır.

Militarizme eleştiri dahi yönelmenin "tehlikeli ve yasak" olduğu 12 Eylül döneminde, herşeye rağmen söylenecek sözü olanların seslerini duyurabilmeleri ise, büyük çoğunluğunun özgürlükten yoksun bulunmaları nedeniyle mümkün değildi.

Bu dönemde solcu demokrat bir parti olarak lanse edilen ve bazı solcular tarafından da kayıtsız şartsız desteklenen SHP, militarizme hiçbir ciddi eleştiri yönelmedi. SHP yönetimi, egemen güçlerin telkin ve tavsiyeleri doğrultusunda uzlaşmacı bir tutum benimsedi.

DSP ve Ecevit'ler ise, arada bir "Beş General" edebiyatı yapmış olsalar da, militarizm konusunda SHP'den daha iyi bir tutum sergilemediler.

Türk sosyal demokratları, yönetimin biçimi ve karakteri ne olursa olsun, her koşulda herkesten fazla devletçi kesilmeyi marifet sayarak; geçirdikleri başkalaşıma rağmen, "devlet partisi" CHP'nin mirasçısı olduklarını ve kendilerinden anti-militarizm beklenebileceğini kanıtladılar.

RP ve Erbakan'ın orduya yönelik eleştirileri, her zaman olduğu gibi, örtülü ya da açık biçimde 12 Eylül sonrasında da görülmekle birlikte, militarizmi değil, ordu içinde hakim olan laik zihniyeti hedeflemekteydi. Ve zaten islami sağ hareket, öteden beri ciddi militarist eğilimlere sahipti. Osmanlı devlet ve şariat düzenini yücelterek, genç kuşaklara fetihçi bir zihniyet empoze ederek, savaş makinasının güçlendirilmesi için elinden geleni yaparak, bu eğilimi sürekli açığa vurmaktaydı.

MÇP ve Türkeş ise (fikirleri iktidarda, kendileri iktidarda değilse bile -ki muhalefette oldukları da söylenemezdi-) belirtmeye bile gerek yok ki, askerden daha fazla askerci, yani militarist ruhluymdu.

Buna karşılık DYP yönetimi, Demirel ve özellikle de Cindoruk, bir süre demokrasi havariliğini ve anti-militarizm şampiyonluğunu kimseye bırakmadılar. 12 Eylül yönetimine ve askeri kadrolarına karşı tok sözlü çıkışlar, keskin eleştiriler yaptılar. Ama gerçekte militarizmin özüne de, belirtilerine de dokunma-

maya özen gösterdiler. Askeri eğitime ve kadrolaşmaya temel olan "ulusal güvenlik" doktrinini ordunun yapısını ve işleyişini, bütün bunları düzenleyen kanun, yönetmelik vb mevzuatı tartışma konusu yapmaktan titizlikle kaçındılar. Aslında yönetimin tekrar kendilerine devredilmesinden öteye bir şey istedikleri yoktu. Nitekim, 12 Eylül düzeninin koyduğu siyaset yasağı kaldırılıp da, parlamentonun yolu tekrar açılınca, "Dün dündür, bugün bugündür" mantığıyla anti-militarizmi unutuverdiler. Çünkü onların gerçek tutumu militarizmi eleştirmek ve reddetmek değil, mümkün olduğunca geri planda tutarak olduğu gibi muhafaza etmektir.

Militarizm ve onunla bağlantılı konularda bazı entelektüel solcular da bolca ahkam kestiler. Çoğunlukla şu veya bu derecede sola bulaşmış, tuzu kuru aydınlardan oluşan bu çevre, kendi içinde bir bütünlüğe, tutarlılığa ve homojenliğe sahip olmasa da, bazı ortak paydalarda buluşmuş ve 12 Eylül'ün karanlık atmosferinde hızla "sol"dan sağa çarketmişti. Batı demokrasisine hayranlık duyuyor; onu ideal yönetim biçimi ve hayat tarzı olarak benimliyorlardı. Ne var ki Türkiye, o özendikleri "Batı" demokrasisinin çok uzaklarındaydı. Oysa onlar bulabilseler yerli malı güdük ve kısıtlı bir burjuva demokrasisine de razı olacaklardı.

Liberalizm üzerine ANAP'ın ve militarizm üzerine de eski AP yöneticilerinin demogojilerine koşut olarak kolları sıvadılar; militarizm-elitizm tepeden inmecilik ile "sivil toplum" - demokratizm arasında bir zıtlık kurdular ve bu kurgu etrafında yoğun bir çarpıtmaya giriştiler. En önemli çarpıtmalarından biri de sınıf gerçeği üzerine oldu. Burjuvazi ile proleteryanın yerine, tümüyle uyduruk iki yeni "sınıf" icad edip koydular. Askeriye (yada askeriye de içinde olmak üzere, bürokrasi) ile siviller!.. Emek-sermaye çelişkisinin yerine de, yine tümüyle uyduruk bir "çelişki" yarattılar. "Sivil toplum" ile askeriye (ya da bürokrasi)!.. Böylece, anti-militarizm, elitizm, tepeden inmecilik, anti-demokratizm vb eleştirisi yapıyormuşçasına bir görüntü yaratmakla birlikte, bunların temel dayanağı olan kapitalist sömürü düzenini gözardı ettiler ve unutturmaya çalıştılar. Sözkonusu tavır ve zihniyetlerin burjuvaziden bağımsız olarak ve hatta burjuvazi-

ye rağmen, bürokrasinin kendi marifetiyle süregeldiğini savundular. Elbette bütün bunların, Osmanlı devlet ve toplum düzeniyle, yönetim gelenekleriyle doğrudan ilgisi vardı. Ama Türkiye buruvazisi de benimsemiş, kendine mal etmiş; sınıf hakimiyetini kurmak ve korumak için tepe tepe kullanmıştı. Zaten Cumhuriyet dönemi bürokrasisini oluşturanlar da, bu sınıf mensuplarıyla, önde gelen temsilcileriydi. Oysa "sivil toplum"cuların sınıflandırması içinde burjuvazi de siviller arasına ve demokrasi kampına yerleştirilmekte; böylece bürokrasiye yüklenen pek çok olumsuzluktan (bu arada 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinden de) temize çıkmış olmaktadır.

Solun ideolojik ve siyasi konumu ile tarihsel mirası da, "sivil toplum"cuların çarpıtmalarından yeterince nasibini aldı. Bilindiği gibi 20. yüzyıl Türkiye'sindeki bütün devrimci atımlar (1908, 1923 ve 1960) askeriyeden gelme kadro ve eylemlerle doğrudan bağlantılı olarak gerçekleşmiştir. 1960'lardan itibaren yükselen devrimci işçi ve halk hareketi de kemalizmin etkilerini kolayca üzerinden atabilmiş değildi. "Sivil toplum"cular özellikle bu gerçekliği sürekli istismar ettiler. İttihatçılığı kemalizmi, 27 Mayısçılığı ve daha sonraki halkçı ve sosyalist hareketleri tek ve bütünsel bir akım gibi ele aldılar; hepsinin de darbeci tepeden inmeci, elitist, otoriter eğilimlere sahip olduğunu öne sürdüler ve demokrasi adına bu mirasın reddedilmesi gerektiğini savundular. 27 Mayıs'ı 12 Mart ve 12 Eylül ile aynı kefeye koymakta tereddüt göstermedikleri gibi, 1980 öncesinin devrimcileri ile "ülküci" faşistleri arasında ideolojik ve karakteristik koşutluklar kurmaktan bile geri durmadılar. Öyle ki, bütün bunlardan "devrimcilik ve sosyalizm de, az çok faşizme benzeyen diktatoryal özlü hareketlerdir" sonucuna ulaşılar.

"Sivil toplum"cuların ittihatçılığa, kemalizme ve CHP geleneğine yönelik bazı eleştirilerinde şu ya da bu ölçüde doğruluk payı olsa da, bu doğrular çok esaslı bir yanlışla dayanak yapılarak Türkiye'nin siyasi tarihinde DP-AP tarafından temsil edilen, hatta kimilerince "Prens Sabahattin'den ANAP'a" kadar uzatılan sağcı akım, soldan çok daha demokrat ve halkçıymış gibi gösterildi.

Kemalizm ve CHP geleneğinin hangi tarih dilimlerinde ve ne kadar solcu, hangi dönem ve olaylarda ise düpedüz sağcı olduğu ayrıca tartışılabilir ancak "sivil toplum"cuların demokratlığa terfi ettirmek istedikleri DP-AP kadroları da, esas olarak bu geleneğin parçasıdır. Değil mi ki 1946'ya kadar CHF'nin bütün günahlarına ortak olmuşlardı. Daha sonraki 40 yıl boyunca Osmanlıcı, şeriatçı, faşist, militarist vb her türlü diktatoryal eğilim ve unsura kucak açıp sahip çıktıkları ise inkar edilemeyecek kadar açıktır. Onların ne kadar demokrat olduğu 28-29 Nisan olaylarından, 1977 1 Mayıs'ına kadar binlerce örnekle görülmüş ve yaşanmıştır. "Sivil toplum"cular, bir yığın laf kalabalığına rağmen, militarizme karşı ciddi bir mücadele yürütmediler ve 12 Eylül ile birlikte artık

belini doğrultamamış gibi görünen devrimci güçler, demokrasi mücadelesinde yeniden ön saflara geçmeye başlayınca, parladıkları gibi söntüverdiler.

Türkiye solu gecikmiş ama gerçek baharını 1960 yıllarında yaşadı. Hızla güçlendi ve kitlesel bir harekete dönüştü. Ama bu dönemde, Atatürkçülüğün yeni ve sola açık bir yorumu (Solkemalizm), 27 Mayıs'ın da etkisiyle aydınlar arasında nota haline geldi. Zaten "eski tüfekler" de Kemalizmin etki alanı dışında bağımsız bir devrimci hareket yaratabilmiş değillerdi. Dolayısıyla orduya ve militarizm konusuna çok yanlış bir bakış, kısa zamanda sola hakim oldu. Abdulhamit istibdadı altında ya da Osmanlı Türkiye'sinde değil, yarım yüzyıl sonraki NATO üyesi kapitalist Türkiye'de yaşadığımız gözardı edildi. Romantik bir aldanış içinde "Kuvayı Milliye (ya da Jön Türk) geleceği" öne çıkartıldı. (Ayrıca 27 Mayıs'ın uzantısı sayılabilecek olan bir radikal ilerici akım 9 Mart'a kadar varlığını sürdürmüştü ve halk hareketine olumlu olumsuz çeşitli etkilerde bulunduğu gibi kendisi de ondan etkileniyordu.) "Milli demokratik devrim" de asker - sivil - aydın zümrenin öncülüğüne bel bağlandı. "Ordu-gençlik elele - milli cephede" gibi sloganlar kısa sürede dört bir yana yayıldı. Elbetteki böylesi bir ortamda, ordunun rolü ve militarizm gibi konularda ciddi tartışmalar yapılamazdı. Bu esaslı hatadan birinci derecede sorumlu olanlar YÖN hareketi ile MDD akımı idi. Onlara karşı çıkan TIP ise, devrimci atılganlıktan yoksun ve parlamentarizm saplantısı içinde olduğundan, önce gençliğin, daha sonra da emekçilerin desteğini büyük ölçüde yitirdi.

12 Mart muhtırası ile birlikte YÖN ve MDD çizgilerinin iflasi da ilân edilmiş oldu. Gerçi bu ideoloji solun bilincinden hemen silinmedi (belli değişikliklerle "ilerleme"çiler (UDD), Maocular (UDHD) ve diğer bazı gruplar tarafından sürdürüldü) ama orduya ve askeri müdahalelere bakış artık değişmiş, "asker-sivil-aydın zümrenin öncülüğü" fikri terkedilmişti. Ne var ki 70 yıllarında da militarizm konusunda ciddi bir ideolojik hesaplaşma yapılmadı ve "ilerleme"çiler Kıbrıs hareketini başlangıçta desteklediler; anlaşılması güç bir anti-sovyetizm histerisine tutulan kimi Maocu çevreler, sanki babalarının ordusuymuş gibi, "Dördüncü ordu Rus sınırına!" diye slogan attılar. Keza 12 Eylül'de de bazı gruplar büyük bir şaşkınlık geçirdiler. "İlerleme"çiler, askeri yönetim içinde farklı eğilimlerin bulunduğunu ve gerici unsurların baskın çıkması halinde iktidarın AP-MHP koalisyonuna teslim edileceğini, bunu önlemek için gerici olmayanların desteklenmesi gerektiğini savundular. Kimileri de, siyasi üst gruptaki niteliksel değişikliği görmek istemedi" sıkıyönetim 22 ilden 67 ile yayıldı" diyerek işi hafife aldı vb... Sonradan ödenen yüklü faturada, diğer önemli hata ve yanlışlarla birlikte bu husustaki kafa karışıklığının da azımsanmayacak bir payı vardı.

Bunca deneme-yanılmadan sonra, ordunun yapısı, işlevi ve militarizm sorunu üzerine sağlıklı-sağlam

bir bakış açısının artık devrimci saflarda yerleştirilmesi gerekiyor.

Gelgelelim, solcu çevrelerin büyük bir kesimi yine işin kolayına kaçmaktan kendilerini alamıyorlar. Anti-militarizm adına, burjuva liberalizminin ekmeğine yağ süren sağ ve kof görüşlere kapılıp gidiyorlar.

Bu konuda dogmatik "marksist"lerin tutumu da "Sivil toplum"cularınki ile aynı kapağa çıkıyor. Gerçi sömürü düzenini ve sınıf mücadelesini göz ardı etmiyor, çözümün burjuva demokrasisinde değil ancak halk demokrasisinde ya da sosyalist demokrasiye olabileceğini vurguluyorlar ancak, "Ordu hakim sınıfların baskı aracıdır" şeklindeki önermeyi de Kur'an ayeti gibi ezberleyip kuru kuruya tekrarlıyor ve her olaya, somut koşullarını hesaba katmadan, bu basit reçete ile yaklaşıyorlar. Böylece, askerlerin bütün siyasi eylemlerine kötü gözle bakma; ilerici, gerici, faşist, demokratik bütün askeri müdahale ve yönetimleri bir tutma ve toplam reddetme eğilimini paylaşıyor duruma düşüyorlar. 12 Mart ve özellikle de 12 Eylül yıllarının acılı deneyleri, bunun yol açtığı önyargı ve şartlanmalar da sözkonusu eğilimin kolaylıkla benimsenmesine, yayılmasına elverişli bir ortam yaratıyor.

Ne var ki kendisini solcu, devrimci, hele hele marksist sayanlar, dogmaların, önyargı ve şartlanmaların esiri olamazlar. Her olguyu bilimsel bir yaklaşımla, bütün sebep ve sonuçlarını dikkate alarak değerlendirmesini bilmek zorundadırlar.

Peki, öyle bir mantığa sahip olunca, ülkemizde 1908, 1923 ve 1960 devrimleri ile, 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri bir tutulabilir mi?

Doğrudur, kapitalist devletlerin orduları, emperyalist paylaşım ve sömürge savaşlarında yer aldıkları kadar, kendi halklarına karşı da savaşmaktadır. Gerici ya da faşist askeri darbe ve diktatörlükler bu savaşın "özel bir biçimi haline gelmiştir. Faşizmin geniş bir kitle hareketine dayanarak iktidarı ele geçirmesi, İkinci Dünya Savaşı'nda uğradığı yenilgiden bu yana pek mümkün olamıyor. Bunun için artık daha çok ordulara başvuruluyor. Emperyalist karargahlarda hazırlanmış planlara uygun olarak ve genellikle emir-kumanda zinciri içinde askeri müdahaleler yapılıyor. İspanya'da Franko'nun Güney Kore'de park Çung Hee'nin, Endonezya'da Suharto'nun, Yunanistan'da Albaylar Cuntasının, Brezilya'da Figueiredo'nun, Bolivya'da Hugo Banzer'in, Paraguay'da Stroessner'in, Şili'de Pinochet'in, Arjantin'de Videla-Viola-Galtieri çetesinin başını çektiği askeri darbe ve diktatörlükler bu tüm sayısız örneklerden bazılarıdır. Kapitalizmin henüz çok geri ve aşiret ilişkilerinin etkili olduğu Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Bokassa'nın, Uganda'da Idi Amin'in diktatörlükleri de, belki çok kaba bir sınıflandırmayla bunların arasına katılabilir.

Öte yandan, bir de, haki üniformalı kadroların önderliğinde gerçekleştirilen ulusal demokratik devrimler, anti-emperyalist ve ilerici yönetimler var. Mısır'da Nasır'ın Irak'ta Abdülkerim Kasım'ın, Libya'da

Kaddafi'nin, Etiyopya'da Mengitsu'nun, Suriye'de Atasi ve Esad'ın, Kongo'da Ngouabi'nin Benin'de Ke-rekeu'nun, Halivya'da Torres'in Panama'da Torrijos'un başını çektiği hareketler de bu ikinci türün bazı örnekleridir. Bunlardan ilk dördü, emperyalist sömürgecilerin kuklası olan Ortaçağ kalıntısı ve şark usulü despotik krallıkları yıktı; öbürleri ise yine benzeri niteliklere sahip sivil ya da askeri diktatörlük düzenlerine son verdi. Bizdeki 1908, 1923 ve 1960 devrimleri de bu sınıfa girer.

Tamam, bu devrimlerin hiçbiri sosyalizmin kuruluşuyla sonuçlanmış değil. Hatta sözkonusu ülkelerin çoğunda bir süre sonra geriye dönüş olmuş, yeni-sömürgeci ilişkilerin tuzağına tekrar düşülmüş, emperyalizmin güdümünde askeri veya sivil gerici diktatörlükler kurulmuştur. Ama böyle olması devrimin yaşanmış olduğu gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Bu devrimlerin, sömürgeciler tarafından talan edilen kaynak ve işletmeleri millileştirdiğini, üretici güçleri geliştirdiğini, sosyalist ülkelerde dostça ilişki veya ittifaklar kurduğunu ve emperyalizmin geriletilmesinde katkıda bulunduğu gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Ayrıca, Suriye, Kongo, Etiyopya, ve Libya gibi ülkelerde devrimci atılımın getirdiği birtakım ekonomik ve toplumsal düzenlemeler de şu veya bu ölçüde anti-emperyalist, ilerici yönetimler de varlığını sürdürmektedir.

Askeri kadrolarca önderlik edilen devrimlerin ve kurulan yönetim biçimlerinin gene de militarist özelliklere sahip olduklarını öne sürenler olabilir. Böylesi iddialarda bir dereceye kadar doğruluk payı da bulunabilir. Fakat bu devrimler genellikle emir-kumanda zincirini parçalayarak, yani daha baştan militarist zihniyeti aşarak gerçekleştirilmiştir. Üstelik esas vuruşu askerler yapmış olsa da, iktidarın alınmasından önce ve sonra, güçlü, dinamik, ilerici bir sivil kitle hareketiyle desteklenmiş ve birleşmişlerdir. Ortaçağ artığı krallıkları alaşağı etmek, emperyalizmin sömürgecilik ağını parçalamak, bağımsız, çok yönlü ve hızlı bir gelişmenin yollarını açmak suretiyle de, her biri, gerek kendi ülkelerinde gerekse dünya çapında demokratikleşme sürecinin önemli birer basamağını oluşturmuşlardır.

Belirtmek gerekir ki sözünü ettiğimiz türden üretim ilişkilerinin ve dolayısıyla modern sınıfların nispeten zayıf olduğu, geleneksel sömürücü sınıfların gücünü koruduğu sömürge veya bağımlı ülkelerde gerçekleşmiştir. Kapitalizmin gelişkinlik derecesi ve tekellerin hakimiyeti arttıkça askeriyeğin burjuvaziye ve tekeli burjuvaziye ilişkileri daha sıkıfıkı oluyor ve ordu üst kademeleri sermayenin ayrılmaz bir parçası haline geliyor. Bu koşullarda askeri kadroların sınıfsal konumu, ideolojik şekillenmesi ve siyasi eylemi de kara kaplı kitaptaki yerine daha uygun düşüyor. Sömürü düzeni bunalıma girdiği ve burjuvazi başka türlü işin içinden çıkamadığı zaman, ordu harekete geçiriliyor; emekçi sınıfların, ilerici güçlerin mücadelesi silah zoruyla bastırılmaya çalışılıyor. Bu türden

müdahaleler özellikle de orta derecede gelişmiş bağımlı kapitalist ülkelerde daha fazla görülüyor. Sık sık şiddetli ekonomik bunalımlara ve sınıf çatışmasının en sert biçimlerine sahne olan böylesi ülkelerde, ordunun yerli ve yabancı tekelci sermaye ile kaynaşıp bütünleşmesi, hakim sınıf için bir can simidi oluşturuyor.

Tabii bu olgu, kapitalizmin hayli gelişkin ve tekel-lerin hakim olduğu ülkelerde de askerlerin hiçbir zaman, hiçbir yurtsever, ilerici atılım yapamayacağı anlamına gelmiyor. Ülkesi Nazi işgali altına girince işbirlikçi hükümete itaat etmeyi reddederek direnişi örgütlemeye girişen, Leclere vb subaylarla birlikte Fransız ordusunun kalıntılarını toparlayıp müttefiklerin yanında savaşa sokan General De Gaulle buna bir örnektir. Sömürgeci Portekiz ordusunda gizlice örgütlenip 1975 yılında gerçekleştirdiği Nisan Devrimi ile 40 yıllık faşist diktatörlüğü yıkan demokratik askeri hareket de bir başka örnektir. Demek ki, askerlerin her politik eylemi mutlaka gerici veya faşist, tepeden inme, militarist, anti-demokratiktir diye bir iddiada bulunulamaz.

Kapitalizmin yeryüzündeki gelişimi "eşitsiz gelişme yasası"na göre oluyor. Modern sınıf ve zümrelerin oluşup güçlenmesi, sınıf mücadelesinin boyutları ve şiddeti değişik ülkelerde birbirinden farklı düzeylerde. Ordunun burjuvaziyle, tekelci burjuvaziyle ve diğer sınıflarla ilişki ve çelişkileri de öyle. Dolayısıyla askerlerin her yerde ve her zaman aynı davranışları göstermesini beklemek, ciddi bir ideolojik ve politik yanılğı oluyor. Askeri kadrolarca gerçekleştirilen politik eylemler, sözkonusu ülkelerdeki ekonomik yapı, sınıflar mevzilenmesi ve mücadelenin boyutları, ordunun bundan ne derece ve ne yönde etkilendiği eylemin nasıl bir uluslararası konjonktürde yapıldığı, programı, vb dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Bizde askeriye hem Osmanlı ordusunun mirasçısı, hem de Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde dayandığı başlıca örgütlü güç olmuştur. Bu yüzden, kendilerini devletin sahib-i aslisi sayma ve sivillerden üstün görme eğilimi bu "üniformalı yurttaş"lar arasında çok yaygındır.

Mehmet Ali Birand tarafından kaleme alınan "Emret Komutanım" adlı kitapta değinilen ve "Haikına Cahildir" diyerek seçimle gelmiş yöneticilerin gerektiğinde askeri darbeyle uzaklaştırılmasını olağan karşılayan harbokulu öğrencisi bu zihniyeti olanca açıklığıyla yansıtır. Ancak Birand'ın ve benzerlerinin özellikle gözardı ettiği bir boyutu daha var işin: Sözkonusu eğilim sivillerin tümüne karşı ve aynı ölçüde geçerli olmuyor. Bir kısım askerlerle, bir kısım siviller arasındaki yakınlık da gittikçe artıyor. Emekli subaylardan birçoğunun banka ve şirketlerde yönetim kurulu üyeliğine getirilmesi, OYAK'ın ve askeri vakıfların sivillere ait işletmelerle ortaklık ilişkilerine girmesi vs bu yakınlığın somut göstergeleridir. Bu yüzden ki, askeri darbelerin sonuçlarından siville-

rin büyük çoğunluğu şu veya bu derecede zarar görürken, çok küçük bir kesimi hep kazançlı çıkmaktadır. Ekonomik iktidarı elinde tutan patronlar sınıfının iri kayım unsurlarından oluşur bu kesim. Kendileri sivil oldukları halde, sivillerin dünyası ile askerlerin dünyası arasında varolan ciddi farklılıktan ve "asker sivil çatışması"ndan rahatsız değil, tersine hoşnutlar; sınıf çıkarları gereği militarizme en fazla destek olan, alkış tutan da onlardır.

Aslında militarizm, sivillerle askerler arasındaki uyumsuzluk vb sorunlar Batı'da yani Kuzey Amerika ile Avrupa'nın emperyalist-kapitalist ülkelerinde de şu veya bu ölçüde mevcuttur. Bununla birlikte sözkonusu ülkelerden bazılarında geçen yüzyıldan beri, bazılarında ise 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden beri burjuvazi askeri müdahalelere başvurmadan idare etmenin yollarını bulabiliyor (Gene de İspanya, Portekiz ve Yunanistan'ı unutmamak gerek!). En azından şimdiye kadar böyle oldu. Ama, nedeni askeriyenin sivil yönetime tabi olması ve kamuoyunca az çok denetlenebilmesi değil tersine, bu durumun kendisi, çok daha esaslı bazı nedenlerin bir sonucu olarak ortaya çıkıyor. Bizde (ve bizimki gibi orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerin çoğunda) ise, burjuvazi, "Batı demokrasisi"nin yol ve yöntemleriyle idare etme gücüne ve yeteneğine sahip değildir. Tekellerin kendi sorunlarını ordusuz çözemeyecek kadar kokuştukları ve bunalımlarının faturasını işçi sınıfının siyasal-sendikal öncülerine ödettirmenin tecrübesini edindikleri bir yapı oluşmuştur ve tekellerin ekonomik bunalımlarına siyasal bunalımları da binince darbeler gündeme gelmektedir.

Evet, ülkemizde 1950'li yılların sonlarına doğru ekonomik bunalım ile siyasal bunalımın üstüste bindiği doğrudur. Türkiye kapitalizminin kayda değer bir serbest rekabet dönemi yaşamadan tekelci aşamaya geçtiği, dolayısıyla tekellerin varlığı da doğrudur. Ancak tekellerin "orduyu işin içine katabilecek" kadar güçlenmiş ve duruma hakim olduğu söylenemez. Kaldı ki 27 Mayıs, zaten ordu hiyerarşisi içinde de değil, bu hiyerarşiyi bozarak, yani burjuvazinin insiyatifi dışında gelişen bir örgütlenmeyle gerçekleştirilmiştir. Harekete katılan subayların tekelci burjuva zümresi ile içli-dışlı olduğunu, onun tarafından teşvik edildiğini ve desteklendiğini gösteren hiçbir ciddi kanıt yoktur. Ama demokratik muhalefetin desteğini aldıkları ve onun bir parçasını, ileri kollarından birini oluşturdukları kesindir.

Bu yönüyle de 27 Mayıs, 12 Mart ile 12 Eylül'ün benzeri değil, karşıtıdır. 12 Mart ve 12 Eylül de, 27 Mayıs'ın getirdiklerini götürmüşler, kazandırdıklarını, toplumdaki işlevi sınırlı olmuş, 12 Eylül ise, 27 Mayıs'ın tüm izlerini silmiştir.

27 Mayıs'ta ise, bir karşı-devrim veya gerici darbe, ileriye dönük bir atılımın kesintiye uğratılması, bir devrimci altüstlüğün sona erdirilmesi sözkonusu değildir. Geriye dönüş olduğu, eski düzenin yeniden te-

sis edildiği de söylenemez. Ne 1950 yıllarındaki düzen tekrardan kurulmuştur, ne de tek parti diktatörlüğüne geri dönülmüştür. Tam tersine Türkiye'nin gelmiş geçmiş en demokratik anayasası 27 Mayıs'ın zoruyla kabul edilmiştir. Siyasi hayat ilk defa nispeten demokratik bir ortama kavuşmuştur. Devrimciliğin ve sosyalizmin meşrutiyet kazanması, yasal sosyalist parti (TİP), grev hakkı, DİSK, TÖS, Dev-Genç-DDKO gibi kitle örgütlerinin kurulabilmesi bu ortamda gerçekleşebilmiştir.

Evet, 27 Mayıs bir siyasi devrimdir; Türk burjuva devriminin sonuncu aşamasıdır. Bu devrimin belirgin bir anti-emperyalist karakter taşımadığı ve kapitalist sömürüyü de hedef almadığı, hatta onu sınırlamaya bile kalkışmadığı doğrudur. 27 Mayıs'ın tepkisi, esas olarak memleketin geri kalmışlığına, ağalık, şıhlık, aşiret, tarikat vb prekapitalist yapıların hâlâ etkili olmasına ve DP hükümetinin anti-demokratizmine karşıdır. Üstelik bu kapsamda da olsa fazlaca ileri gidememiş, DP kadrosunu alaşağı edip cezalandırdığı ve nispeten demokratik bir siyasi üstyapı oluşturduğu ile kalmıştır. Toprak reformu, feodal kalıntıların tasfiyesi, ulusal baskıya son verilmesi, işçi sınıfına siyasi örgütlenme hakkının tanınması gibi demokratik görevler yine el sürülmeden bırakılmıştır. Zaten ülkemizdeki burjuva devriminin önceki aşamaları: da hep sınırlı bir içeriğe sahipti 1908 Devrimi için Lenin'in "yarım devrim, hâttâ yarımardan da az" dediğini hatırlayalım. Bu sonuncusu bir istisna olmamıştır. Fakat bu durum 27 Mayıs'ı devrim olmaktan çıkarmıyor ve hiç de önemsiz kılınmıyor. Evet, anti-emperyalist veya halkçı bir devrim de-

ğildir. Ancak emperyalist güçlerle ve yerli tekelci sermaye ile işbirliği içinde tezgahlanmış basit bir darbe de değildir. Tersine, 1950'li yılların ikinci yarısında hem askeri ve hem de sivil kesimle gelişen demokratik muhalefetin ortak bir başarısıdır. Burjuva liberaleri sivil toplumcular ve benzerleri "Askerler işe karışmasa 1961 yılında zaten seçim yapılacak ve hükümet "normal yollardan" değişecekti, demokrasi de kesintiye uğramamış olacaktı" diyorlar. Bu bir saf-satadır. 27 Mayıs öncesinde demokrasi yoktu ki kesintiye uğramış olsun. Demokrasi diye halklarımıza yutturulmak istenen şey, birbirinden pek de farklı olmayan iki burjuva partisinin tahterevallı oyunuydu.

Ayrıca iddia edildiği gibi olsa ve 1961'de yapılacak seçimle CHP işbaşına gelseydi, kesin olarak söylenebilir ki, siyasi hayatımızda 27 Mayıs'ın gerçekleştirdiği kadar, hatta onu yansı kadar bile demokratikleşme olmazdı. Eski "Milli Şef" in başkanlık ettiği, tek parti döneminin kalıntısı olan bir CHP topluma demokrasi armağan edecek değildi herhalde. Buna karşılık muhalefetin gerek askerler ve gerekse siviller arasındaki ileri kesimleri sadece DP iktidarına karşı çıkmakla kalmamış, o zamanki CHP çizgisini de aşmış her iki burjuva siyasi akımından bir ölçüde bağımsızlaşmıştır. Devrim esas olarak bu kesimlerin kararlı mücadelesiyle gerçekleşti ve siyasi demokrasi alanında sıçrama yapılmasını sağladı. Böylelikle, daha önceki kırk yıl boyunca köle muamelesi görmüş olan işçi ve emekçi kitlelerinin zincirlerini de gevşeterek onların kendi yazgılarını değiştirmek için coşkun bir şekilde ileri atılmalarının bir ölçüde ortamı oluşturdu.

ekin belle'ten

araştırma - tartışma - kuramlaştırma

Yalçın Küçük
KIRKSEKİZE İKİ BAKIŞ: TOCQUEVILLE VE MARX

Bejan Matur
CİRAN VE KANARSA İVİLEŞECEK BİR YARA

Melih Ersoy
BAĞIMLILIK OKULUNUN ELEŞTİRİSİ

Gürdal Aksoy
KÜLTÜR VE UYGARLIK SÖZCÜKLERİNİN TARİHSEL EVRİMİ

Hüsamettin Çetinkaya
SIRÇA KÖŞKTE BAYRAM VAR

Muammer Bozkurt
RESİM SANATINDA ELEŞTİREL TAVİR

Hasip Akgül
SİZİ ÇOK ÖZLEDİM RUHİ BEY

Yalçın Küçük
KÜÇÜK ANSİKLOPEDI

ÇIKTI

John Pilger, yazılan İngiltere'de her gazetede basılmayan Avustralyalı bir gazeteci. Anti-amerikan dürüst bir gazeteci olan Pilger objektif olmamakla, duygusal olmakla suçlanıyor. *Heroes* (Kahramanlar) adlı bir kitabı ile yakınlarda çıkan Avustralya ile ilgili bir kitabı olan Pilger'in Vietnam ile ilgili belgeselleri de var. Pilger 1991'de muhafazakar çevrelerin tepkisine rağmen Kamboçya belgeselleriyle BAFTA (*British Art Film Theatre Awards*) Belgesel dln aldı. Pilger'in *The New Statesman & Society*, 8 Mart 1991 tarihli sayısındaki bu yazısını Türkçe'ye Andrew Penny evirdi.

TEK TARAFLI BİR KAN FESTİVALİ

John Pilger

Geçen haftanın ana haberi Kuveyt'te öldürülen tahmini 2.000 kişi ile mtfevlerin 131 l sayısına karşı, Körfez savaşında 150.000 kadar Iraklı'nın öldürülmüş olabileceği olmalıydı. Savaş tek yanlı bir katliamdı, küçük bir üçüncü dünya ülkesine karşı, uzaktan, para gücü ve üstün teknoloji ile kazanıldı. Her ne kadar "korkak sessizlik" olursa olsun, bu gerçeği değiştirmiyor.

Üstelik Iraklı llerin büyük bir kısmının, Irak'ın, Moskova'da, Kuveyt'ten koşulsuz çekilmeyi kabul etmesinden sonra, Washington'un başlattığı kısa süren kara savaşı sırasında -sözcüğün tam anlamıyla katledildiği şimdi belli oldu. Onların çoğu geri çekilme emrine uyuyor, evlerine ulaşmaya çalışıyordu. "Independent" gazetesinde Colin Hughes'in yazdığı gibi, "arkadan vuruldular".

Onun için "anları alın" ve böyle "büyük bir zafer"den dolay "sevinin": "hemen hemen estetik bir gzelliikte" bir askeri operasyon... vs. vs. *ad nauseam*.

Colin Hughes, şöyle yazıyor, "dönüşte Amerikalı pilotların sevine, Kuwait City'den geri çekilen Iraklı askerleri hedeflemeyi "rdek avına" benzetmeleri mtfev kuvvetleri destekleyen birçok hmanisti rahatsız etmiştir. Doğal olarak yenilgiye uğratılan bir ordunun arkadan vurulmasına tanık olmak tiksindiricidir". Hughes, bu "rdek avının", "mtfevlerin temiz savaş defterini lekeleme tehlikesini taşıdığını" ne sürdü. Fakat hayır, arkadan vurulmalarından Iraklıların kendileri sorumlu tutulmalıydılar. Bir Oxford profesörüne göre mtfevler, "uluslararası kurallara göre hareket ettiler". *Independent* gazetesi kağağında onbinlerce Iraklı'nın ölümünü haber verirken, i sayfalarda bir başyazı, "mucize eseri olarak az kayıp" verildiğine değindi.

Yine de *Independent* gazetesi, bu katliama tutarlı, geniş yer veren tek İngiliz gazetesiydi. Karl Waldorn, "Basra kumsalında birbirlerine sokulup kenetlenmiş glerin dn sürekli hava saldırısına maruz kaldığını, Franlı pilotların, Irak'ın 15 kilometre uzağındaki sınırdaki devriye gezerken, yenilgiyi "fare avına" ben-

zeterek mtfev uçaklarının kanalın iki tarafını makinalı tüfeklerle ateşe tuttuklarını söyledi. Waldron manzarayı "Irak'ın Dunkirk'" olarak tanımladı. Bunu okuduğum zaman bu zengin çağrışımlı sözcüğün savaşa doğrudan karşı olmasa bile ondan derin bir rahatsızlık duyanları uyandırıp uyandırmayacağını ve "ok sayıdaki hümanistler"in gözlerini onlar adına yapılanlara açıp açmayacağını merak ettim.

Iraklı l sayısı, "büyük zafer" için çok kritik bir noktadır. Bu noktayı unutan, Murdoch'un basit yorumu geçerli: Batı teknolojisi ve Batı kahramanlığı üstün geldi. Bu nokta dahil edildi mi, görüntü kararıyor, kanıyor ve "bizim" uğrunda savaşığımız "uygarlık değerleri" hakkında sorular beliriyor ya da belirmesi gerekiyor. Geçen Cuma günü *Guardian* gazetesinin üçüncü sayfasında bir makalede, satır aralarında 150.000 Iraklı'nın öldüğü bildirildi. *Times* ve *Telegraph* benzer bir kamuflej yaptı (l sayısı satır aralarında gizlendi). Ertesi gün *Telegraph* Basra yolunda bir "katliama" değindi. Amerikalı pilotların, konvoya yaptıkları saldırıları "fida balık avlamaya" benzettikleri yazılıyordu. Ördekler, fareler ve şimdi de balıklar katledilmişti. Kimsenin bir suı yoktu.

Aksine çoğu gazetede bir yaralı Iraklıya bakan ABD'li askeri doktorun resmine geniş yer verildi. İşte şefkat ve merhametin yüce imgesi, *Mirror*'un deyişiyle bir "hayat çizgisi": gerçeğin antitezi ve klasik bir propaganda rneği. Amerikalı pilotlar Rockeye misket bombaları kullanmışlardı. Her Rockeye bombası, iğne kadar keskin şarapnel taşıyan ve yumuşak (canlı) hedefler - yani insanlar - için yapılmış 247 bombacık serpiştiriyor. Bu teknoloji - tıbbi açıdan - röntgen çekimini de mağlup edebilir. Hiçbir ABD'li doktor -ne kadar insancıl olursa olsun- öyle yaraları tedavi etmeye başlayamaz. Bu teknoloji şarapnel parçalarının

*Dunkirk bir Fransız liman şehri. 2. Dünya Savaşı'nda Hitler Almanya'sı Fransa'ya girdiğinde İngilizler Dunkirk'ten ülkelerine sallarla kaçıyorlar. Dunkirk İngilizler için anlamlı çünkü "kahramanca bir kaçış" olarak algılanıyor (ev. notu).

çoğu zaman röntgen ışınlarıyla tespit edilememesini dikkate alıyor. Hiçbir Amerikan Ordu doktoru ne kadar şefkatli olursa olsun böylesi yaraları tedavi edemez.

Bildiğim kadarıyla, sessizlik sadece bir kez bozuldu. BBC radyosunun dördüncü kanalında, yaralı askerlerin iade edilmesi konulu bir tartışma sırasında, Basra yolunda Stephen Sackur'un canlı haberine yer verildi. Gördüklerinden açıkça etkilenen ve belki de öfkelenen bu tek muhabir pek az kişinin yapabildiğini - ya da yapılmasına izin verilene - yaptı. "Biz" ve "onlar"ı kaldırdı. Sıradan Iraklıları, kendilerine eziyet eden diktatörden ayırdı. Ördek, fare ve balıkları insana dönüştürdü. Yanmış figürler eve gitmeye çalışıyordu. Aralarında siviller de vardı, bunlara Hintli işçiler de dahildi, bavulların üzerindeki etiketleri görmüştü.

Ancak akşam, televizyonda haber bültenlerinde -ülkenin temel haber kaynağı- Stephen Sackur veya "Dunkirk" yoktu. Kate Adie "yıkıcı" ve "acıklı" olan "korkunç kargaşanın kanıtlarını" gösterdi. Kamera, "ganimetler" in üzerinde gezindi-yanık cesetlerin arasına dağılmış- oyuncaklar, parfüm şişeleri, tokalar. Önce bir "çatışma" olduğu söylendi. Çatışma? Bir Amerikan deniz teğmeni tedirgin görünüyordu. Onların hava savunması yoktu, dedi: Kendilerini savunacak hiçbir şey. Muğlak bir ifadeyle "hiç profesyonelce değildi" dedi ve bunu açıklaması istenmedi.

Onun sözleri hariç gözler önündeki -görülmesi için Irak Enformasyon Bakanlığının bu gözleri "teftiş etmesi" gerekmiyordu- bu cinayetin, bu kitlesel katliamın doğasını açık bir biçimde, yazılı olsun sözlü olsun, ifade eden görmedim. BBC'nin Bağdat temsilcisi Jeremy Bowen'in, yüzlerce kadın ve çocuğun ölümüne yol açan sığınagın bombalanması olayını cesur ve üzücü bir röportaj ile verirken, uydu aracılığıyla çekildiği sorgulamayı anımsıyor insan. "Kesinlikle askeri bir sığınak olmadığından emin misiniz" diye kendisine soruldu: ya da aynı anlama gelen sözler. Basra yolundaki meslektaşları hiçbir zaman bu türden sorularla rahatsız edilmedi. "Müttefik uçaklarının kaçan insanlara bunu kasten yaptığından kesinlikle emin misiniz" sorusu asla sorulmadı.

Böylece otosansür en zararlı biçimde sürüyor. Fa-

kat başka bir unsur daha var. Sanki bu savaş ve "kutlamaları" sürdüğü müddetçe acıma duygusunun kendisi askıya alınmış gibi. Bu yazıyı kaleme aldığım da "mucize eseri çok az kaybı" olan bir savaş mesajı tekrar tekrar veriliyor. Basra yolunda katliamın kurbanlarını gömmek zorunda kalan İngiliz askerlerinin sıkıntıları ile ilgili bir radyo haberi dinliyorum. Yorumda, öldüklerinde bile kurbanların insan hakları tanınmıyor; künyeleri bile bulunmayan cesetlerin mezasız gömülmesine, onbinlerce Iraklı ailenin çekeceği üzüntüye değinilmiyor.

Liberal toplumlarda düşünce kontrolü eskiden daha ustaca uygulanıyordu. Fakat son haftalarda da değildi ve gelecek haftalarda da olmayacak... Basra yolundaki delilleri temizleyen buldozerler gibi bu günkü propagandacılar, belleğimizdeki kalıntıları temizlemeye çalışıyorlar. Onlar, gururla ilan edilen tarihteki en büyük hava bombardımanında görebildiklerimizin, sivil halkın bulunduğu bölgelere amansız saldırının yasalara aykırı yanının, siyasi sorunların şiddete dayanılarak çözümlenmesinin bir uzantısı olduğu sonuncunu çıkarmayacağımızı umuyorlar.

Bunlar kayıtlardan silinmeli ya da vicdanımızı rahatsız etmeyecek hale getirilmeli ya da kutlamalar ve haklı göstermeler içinde boğulmalı.

Kutlama tabii ki nispeten basit bir olay, kilise çanlarından yoksun kalanlarımız David Dimbleby ile idare edebilecekler. Ancak haklı çıkarmak bambaşka birşey, özellikle sürekli olarak kendilerini "liberal" olarak tanımlayanlar, sanki insanlık konusunda ikiyüzlü, seçici ve tutarsız davrandıklarının açığa çıktığının farkındadırlar. Mantıklı düşünceden yoksun olarak, tıpkı Senatör Joe McCarthy'nin yaptığı gibi hü-

maniterliği "aşırı sol"a malediyorlar. *Observer* gazetesinden Simon Hoggart'a göre, bu "aşırı sol"un efsanelerinden biri şöyle; "müttefikler Iraklı güçlere gereksizce zalim davrandılar. Tabii ki; binlerce masum askerin ölümü açıklanamaz ama yarın yamalak savaş da olmaz".

Hoggart'ın açıklanamazlığı tasvip etmesinin temeli de kızkardeşlerinin Körfeze giden askerlerle evli olması. Iraklı askerler arkadan vurulmasa ve kadın ve çocuklar yoğun bombardımana tutulmasaymış, ken-

dileri öldürüleceklermiş.

Sunday Times' tan Robert Harris, kendini savunma gereğini daha fazla hissediyor. Rupert Murdoch'un kendine savaşı desteklemesini söylemediğini yazıyor: iyi bilinen bir kaçamak. Murdoch'un söylemesi gerekmiyordu tabii. Ancak Harris başka bir boyut daha ekliyor. Utanç verici bir şekilde, Vietnam'da bacakları felç kalan madalya sahibi Amerikalı denizci Bobby Muller'e, "sakat", "oyun kartı" olduğunu ve benim onu "manipüle" ettiğimi yazarak hakaret etti.

Güçlü olan Muller bile bunun karşısında şoke oldu; geçen Pazartesi akşamı Londra'da düzenlenen büyük bir toplantıda Harris'e gereken cevabı verdi. Vietnam'da savaşmış birçok asker gibi Muller de kendini yurttaşlarını "başka Vietnamlar" ve caniyane nitelikleri hususunda uyarmaya adadı. Harris'in tersine, hem savaşmış hem de inandığı şeyler için mücadele etmiş, acı çekmiştir. Harris'in başlıca şikayeti, savaşa karşı olanların Saddam'ın Kuveyt'te yaptıklarına değinmeyi ihmal ettikleri galiba. Anlaşılan bu onbinlerce Iraklı asker ve sivilin katledilmesini haklı kılıyor.

Bunun entellektüel ve ahlaki iflasi açıktır. Birincisi, çocukken bize iki yanlışın bir doğru etmediğini öğrettiler. İkincisi, aktif olarak savaşa karşı olanlar, aynı zamanda Saddam'ın cinayetlerine dünyanın dikkatini çekmeye çalışanlardır. 1988 yılında, Ann Clwyd'in hazırladığı, Saddam'ın 5.000 Iraklı Kürdü kimyasal silahla öldürmesini kınayan önergeye, 30 milletvekili imza atmıştı. Bu milletvekillerinin biri hariç hepsi kararlı bir şekilde hep savaşa karşı oldular.

Çarpıcı bir çelişkiyle savaşı destekleyenler ve yürütenler arasında önce Saddam'ı destekleyen, besleyen ve cinayetlerinin vahametini gizleyenler var. Uluslararası Af Örgütü'nün vermiş olduğu bir gazete ilanında yer alan Iraklı bir Kürt liderinin, Saddam'ın kimyasal silah kullanmasının ardından Thatcher'a yazmış olduğu dokunaklı rica mektubunu tavsiye ediyorum.

"Kalan birkaç umudumuzdan biri," diye yazdı, "demokratlar ile, adalet, barış ve özgürlük değerlerini bağrına basanların, Kürtlerin bu durumu hakkında seslerini yükseltecekleridir. Onun için doğrudan size başvuruyorum..." Mektubun tarihi 16 Eylül 1988 idi. 5 Ekim 1988 tarihinde, Thatcher hükümeti Irak'a 340 milyon sterlinden fazla ihracat kredisi açtı. Ticaret Bakanı Tony Newton da daha önce Douglas Hurd'un yaptığı gibi, Bağdat'a uçup yeni Hitler'in elini sıkmaya gitti.

Şimdi Kuveyt'te David Beresford'un dediği gibi "canavarlık avına" çıkan basın -kuşkusuz Kuveyt'te de çok kötülük yapılmıştır- Saddam "adamımız" olduğu zaman cinayetleri hakkında hiçbir şey söylemeyen basınla aynı basındır. Robert Harris M15'in, *Observer* gazetecisi Farzad Bazoff'un casus olduğu söylentileri ile anısını karalama çabalarını anımsayacaktır. Bu korkunç karalama kampanyası da kuşkusuz Harris'in savaşı destekleme konusunda aynı fikirde olduğu gazeteler tarafından yayılmıştı.

Ocak ayının sonunda Körfez'de, İtalyan Deniz Kuvvetleri Amirali, istifa ettiğinde şöyle demişti; "Acaba bir anlamda ABD bizi kandırıp, daha büyük bir oyunun içine mi çekiyor?"

Gerçekten çok kandırılan oldu, özellikle İngiliz kamuoyuna olabildiğince doğru bilgi vermekle görevli olanlar kandırıldı. Onlar da herşeyden önce okurlarını, seyircilerini, dinleyicilerini kandırdılar.

İşin başında, Amerikalılar ve İngilizler Ortadoğu'da "Suudi Arabistan'ı savunmak" için bulunuyorlardı. Bu doğru değildi. Sonra, "bütün diplomatik yollar tükendi". Bu da yalandı. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'ten çekilmesinin sağlanmasını amaçlayan bir çok girişim Washington tarafından önlendi. Sonra savaşa başlayınca, her gece Norman Schwarzkopf'un video oyunu mağazasına ziyaretçi olduk, orada füzelelerin iyi ile kötüyü ayırdedebildiklerini gösterdiler bize. Böylece savaş kansız geçecekti, sonra bu "temiz savaş seyir defteri" Basra yolundaki katliam tarafından "lekelendi".

Hiç kimse -en azından anımsayabildiğim hiç kimse- Schwarzkopf'un göstermediği video kasetleri seyretme isteğinde bulunmadı ve o kasetler çoğunlukta idi. Demek ki sansür çok büyük başarı kazandı. Video oyunları hem eğlendiriciydi hem de savaşın kötü tarafı gündem dışı bırakılmış oldu. Bunu sorgulayanlar ancak kameralar kapatıldıktan sonra seslerini yükselttiler, buna birçok kez tanık oldum.

Tabii, Krallık Hava Kuvvetleri uçaklarının üzerinde "Landscape Gardeners" (Bahçeyi Düzenleyenler) yazılı olduğunu yazmak da komikti; ne yaptıklarını ve yeni bombaların öldürücü niteliğini sorgulamadığınız sürece.

Eski Nato şefi ve ABD Dışişleri Bakanı General Haig, B52'lerin Irak'ı "pudra tabağı"na dönüştüreceğini söyledi. Haklıydı da. Fakat hiçbirimiz B52'lerin yaptıklarını görmedik; bizden kaç kişi, güya hedef gözetken bombardımanı benimseyen ve insanlık değerlerine sahip çıkan ABD'li generallerin B52'leri kullanmalarını sorguladı? B52'ler kilometreler boyunca ölüm halıları seriyor. Bu, bilinen, yazılı yayınlarca doğrulanmış bir gerçek.

Kaçımız açıkça ortada olanı ilan ettiyani "bizim" bombalarımızın kurbanları olan sıradan kadınlar, erkekler ve çocukları, onları Kürtler ve Kuveytlilerle birlikte kendi kurbanları sayabilecek bir adamın suçlarından dolayı ölümüne cezalandırıldıklarını? Bu insanları -ne şekilde olursa olsun- öldürmek ve işkence etmek, ilke olarak diktatörün yaptığından farklı değildir.

Ama belki de fark şöyle: Havalandırmalı video oyunlu "kumanda ve kontrol merkezi"nde veya gökyüzünde kurbanınızın yüzüne bakmak zorunda değilsiniz, korkunç bir biçimde ölmek üzere olan bir adamın dehşetli yüzü ekrana çıkarsa, siz de Schwarzkopf'un yaptığı gibi saklarsınız ve gizli belge olarak ilan edersiniz...

"TARİHİ YAZIYORUM"

Elif Bilgin - Sinan Öztürk

Irak'tan kaçanlar o kadar geniş bir alana yayılmışlar ve sayıca o kadar çoklar ki, yola çıkmadan önce nereye gideceğimize karar vermekte güçlük çekiyoruz. Sonunda, kamplarda gönüllü çalışan Hakkari'li bir genç bize yardımcı oluyor. "Deştan'a gidin" diyor. "Ne gazeteciler gitmek istiyor oraya, ne de yardım taşıyanlar." Bölgeyi bilmeyenler bunu garipseyebilirler. Ancak insan oraya varınca bu sözlerin altında yatan nedeni görebiliyor. Sağ tarafı dik kayalar, sol tarafı, kuytusunda Zap sularını saklayan bir uçurum, Deştan'a giden yolun. Tırmandıkça her yıl pek çok can alan Zap'ın uğultusu kulaklarınızı kapatıyor. Aşağıya bakamıyorsunuz.

Yolun gerisinde yardım paketleri duruyor. Çaresizliği ilk burada duyumsuyoruz. Yukarıda yardım bekleyen bunca insan ve aşağıda bir işe yaramayan paketlerce ilaç, gıda, battaniye ve naylon. Kimse bunları Deştan'a çıkarmak istemiyor. Bizim tek şansımızsa o gün yağmurun yağmaması. Bir kaç gönüllü arabamıza yük yüklüyor: "Buradan geçen o kadar az ki mümkün olduğunca çok süt çıkarın yukarıya." Bu arada yol boyunca neredeyse adım başı karşılaştığımız kimlik kontrollerinin sonuncusu tamamlanıyor. Yalnızca erkeklerin kimlikleri soruluyor. Kadınlarınkine gerek yok!

Yol boyunca tek tük de olsa sırtlarında gıda taşıyan mülteciler görüyoruz. Hepsi de genç. Yaşlı veya hasta olanlar buralara inemiyorlar. Çamurlara bata çıka ilerleyen bu insanları görünce, gönüllülerden birinin anlattıklarını anımsıyoruz: "Çukurca yolunda genç bir Kürdün arkasında oldukça yaşlı bir kadınla ilerlediğini gördüm. İlk bakışta genç kadını götürüyordu. Oysa yaklaşınca gördüm ki gencin iki gözü yaşlı kadınınsa tek gözü kördü ve kadını sadece yol gösteren."

KİL ÇADIR

Deştan yolunda insanı uçurumla kucaklaştıran onlarca virajdan birini döndüğümüzde karşıma çıkan düzlüğün çadırlarla kaplı olduğunu görüyoruz. Bunların arasında büyük, siyah bir kıl çadır dikkatimizi çekiyor. Oraya buyur ediliyoruz. İçi oldukça geniş ve tıpkı yayladakiler gibi yastıklarla döşenmiş. Buradakilerin öğrenim durumları oldukça yüksek. İçlerinde Başkale nüfusuna kayıtlı olanlar var. İsrarla yaptıkları yemek tekliflerini geri çevirip, bol şekerli çaylarından içiyoruz. Bu düzlükte kalanlar çadırlarını toplayıp dağdan aşağı inebilenler. Buldukları yer hem temiz ve rahat hem de gelen yardımlar ellerine ulaşabiliyor. Ancak insan buradakilerin ne kadar

"şanslı" olduklarını Deştandakilerin durumunu görünce anlayabiliyor.

KADINLAR

Buradaki kadınlardan birisi hemşire. Onun çadırına giriyoruz, arkadan diğer kadınlarda... İçlerinden birisi hamile. Söz ondan açılıyor. Korktuğunu söylüyor biraz utanarak. Yolda gelirken bir arkadaşı bebeğini düşürüp, kan kaybından ölmüş. Sorumuza yalnızca hemşire yanıt veriyor. "Doğum kontrolü mü? Tabi ki isteriz. Bu kadar kötü şartlarda kim ister yeni bir bebeği. Her gün yüzlerce bebek ölüyor. Hangi anne ister bunu görmeyi? Irak'ta doğum kontrolü yasaktı. Sanki kadının tek görevi buymuş gibi bizden sürekli bebek doğurmamız beklenirdi. Burada ise korunmak istiyoruz ama bunun için elimizde hiç bir şey yok."

Ayrılrken, kadınlardan biri, gün boyunca sık sık duyduğumuz ishal salgınından bize ilk bahseden oluyor. "Bize pek çok yardım paketi geldi ama hiç tuz gönderilmedi. Kimsenin aklına tuz göndermek gelmiyor. Oysa çocukların ishalini durdurmak için kullanabiliriz tuzu."

TARİHİ YAZIYORUM

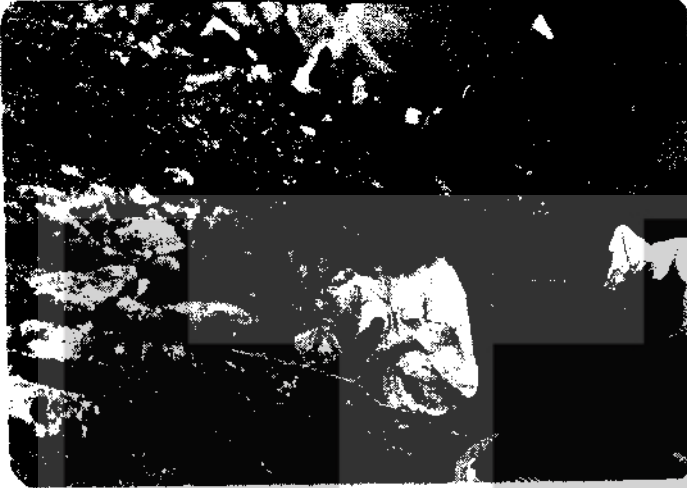
Ayrılrken bir taşın üzerine oturup, elindeki deftere, çadırlara bakarak birşeyler yazan bir kız çocuğu ilginçliği çekiyor. Utanarak defterini kendine çekiyor ve "Tarihi yazıyorum" diyor.

Düzlükten ayrıldıktan sonra tırmanma devam ediyor. Bir süre sonra "yol" kalmıyor. Bundan ötesi taşlarla kaplı, dar ve çamurdan bolca nasibini almış bir patika. Ve aşağıda Zap sanki daha bir coşmuş. İnip arabayı itmek zorunda kalıyoruz zaman zaman.

Tırmanırken "çok yüksek" diye nitelendirdiğimiz yerler aşağıda birer nokta halini aldığıında Deştan belirliyor. Mültecilerin çadırlarının arasında Deştan'ın evleri gözüküyor. Bu köyün 70 korucusu var, ki mültecilere gelen yardımlardan onlar da bol bol yararlanıyorlar. Hepsinin sırtlarında uçaklardan atılan ABD yardımı parkolarından var. Ayrıca evinin dış duvarından yere naylon çekerek burayı 25 dinara kiraya veren korucular var. Mülteci ailelerinden bazılarıysa Deştan evlerinin tuvaletlerinde yaşıyorlar. 5 Km'lik alanda saniyede 3 metreküplük su ile idare ediyor tam 100.000 kişi. Mülteciler Irak-Türkiye sınırını ortadan kaldırmışlar. Belki de bir zamanlar burada bir sınır olduğunu hatırlatan tek şey yardım paketlerinin ardında koşan çocukları yaralayan mayın tarlaları.

Dr. ADİL

Çadırların arasında koşuşturan genç, yorgun görünümünü birini gösteriyorlar bizlere. Üzerindeki oldukça eski uzun bir ceket, yırtıklarla dolu pantolonuyla bir süre karşılıklı birbirimizi yadırgıyoruz. "Lütfen bu halde fotoğrafımı çekmeyin. Ailemin görmesini hiç istemem." Dr. Adil Irak'tan gelmiş. Buradaki hastalara tek başına yetişmeye çalışıyor. Aç, uykusuz ve ilaçsız. "Buraya geleli 10 gün oluyor. 7 gün önce baktım kampa doktor gelmiyor, ben başvurduğum. Aslında son sınıf öğrencisiyim. Bazı günler ambulans gelip 3-4 saat kalıyor. Ancak bu yeterli değil. Hızla yayılan bir ishal salgını var ki sıcakların başlaması ve tuvaletlerin dere kenarında yer alması durumu ciddileştiriyor. ayrıca atılan yardım paketleri ya insanların üzerine düşerek, yada mayına düşüp insanları peşlerinden çekerek pek çok kişinin ölümüne neden oluyor." Aniden yerinden kalkan Adil, bizleri de peşinden sürükleyerek, kopmuş bir ayak gösteriyor. "Bu sabah oldu, mayın yaptım" diyor, kısaca. Sonra çadırların arasında oldukça geniş bir yer kaplayan mezarları gösteriyor bizlere. "Tanıyabilsinler diye mezarlarına renkli örtüler veya tülbenler bağlıyorlar. Geldiğimizden beri bu mezarlık o kadar korkunç bir hızla genişliyor ki"

Kadınların doğum kontrolü istediklerinden söz ettiğimizde Dr. Adil, buna karşı çıkıyor. "Bakın, ben Doğulu bir insanım. Bence hayat Allah'ın elindedir ve buna karışmak günahıdır. Ben kadınlarımızın da böyle bir şeyi isteyeceklerini hiç sanmıyorum. Yanlış anlamış olabilirsiniz. Çocuk doğar, eğer ömrü kısaysa ölür, yoksa yaşar ama biz buna karar veremeyiz."

Daha sonra bizlere kliniği gösteriyor. Beyazlığını yetirmiş, bez bir çadır bu. İçerde gördüklerimiz yaşanan acıları özetliyor.

"KLİNİK"

Klinik adı verilen çadıra yaklaştıkça pis koku geliyor burnumuza. İçine girdiğimde bu koku dayanılmaz bir hal alıyor. İçerdekilerin hemen hepsi yaşlılar. Girişte pisliklerle kaplı bir döşek var. Buraya yeni gelen hasta yatırılacak. Bu çadırdaki hastalara ilaç verilmiyor. "İlacımız yok" diyor Adil. "Olanı da gençlere vermek zorundayım. Genç yaştakileri kurtarmaya çalışıyorum." Çadırın bir köşesinde yaşlı, masmavi gözlü bir kadın ellerini uzatıyor bize. Ağlayarak bağıyor. "Sakız verin bana. Sakız istiyorum." Dr. Adil

durumu açıklıyor bizlere: "Aklını yitirdi. Gördüğü herkesten ya çikolata istiyor ya da sakız."

Bu çadırın içindeki yaşlı insanlara ilaç verilmiyor. İçerisi pislik içinde ve insanın midesini bulandıran bir koku çadırın dışına taşmış. Ölüme terk edilen bu hastaların yanından adeta kaçıyoruz.

Çadırın dışında iki kadın var, yere çömelmişler. Kucaklarında iki minik bebek. Bebeklerden biri gözlerini açıp bizlere bakıyor. Gülümsüyoruz, Adil gerçeği söyleyene dek. "Bu çocuklar en fazla bir hafta yaşayacaklar. İsterseniz fotoğraflarını çekin. Onları bir daha göremeyeceksiniz."

T.C ASKERLERİ

Deştan evlerinin hemen yanında büyük bir karakol var. Askerler ilk günlerin şaşkınlığından sıyrılmışlar. Yaşananlara müdahale etmek istemiyorlar. Onlara göre "bu Irak'ın iç meselesi." Erlerden birinin mültecilerle Kürtçe konuştuğunu işitip, yanına gidiyoruz. Bizi görünce hemen susuyor. Kürtçe sorduğumuz sorulara Türkçe yanıtlar vermekte ısrarlı. "Ağrıhım" diyor. "Orda öğrendim bunların dillerini."

Daha sonra üstegmenle tanışıyoruz. "Mayın" tarlalarına çadırlarını kuruyorlar. O kadar uyardık ama bizim sözumüzü dinlemek istemiyorlar. Daha bu gün birisi ayağını yitirdi mayında ama yine de oradakiler çadırlarını taşıyorlar."

KAMPTA AJAN VAR

Çadırların arasında dolaşırken bir gürültü kopuyor. Bir adamın diğerlerine yüksek sesle anlattıklarını anlayabilmek için o tarafa gidiyoruz. "Bir kadın içme suyumuzla zehir katmak isterken yakalandı."

Çadır diye çekilmiş naylonların arasında ilerlemeye devam ederken "Nasturi" olduklarını söyleyen bir aileyle tanışıyoruz. Hepsisi İngilizce biliyorlar. "Çok uzun sürmez. Geri döneceğiz ve o zaman çok şey değişmiş olacak" diyor bir kadın. Özellikle Nasturi oldukları için karşılaştıkları herhangi bir sorun olup olmadığını sorduğumuzda "Hayır" diyorlar. "En azından şu anda şartlar o kadar kötü ki, kimse böyle bir ayrıma zaman bulamıyor."

Yeniden arabaya binerken geride bırakıyoruz bir yandan uzayıp giden mezarlığı ya da oyun oynayan çocukları; çadırdaki ölümü bekleyenleri ya da gözlerine sürme çeken genç kızları; ayakkabısı bile olmayanları ya da sınırda bıraktığı 13 arabayı düşünenleri; geniş, kıl çadırları ya da yere çekilen naylonları; naylon çadırdaki ağda yapan genç kıza ya da tüm bunları bir köşede seyreden mayın tarlalarını...

ERNK'nin yayın organı Berxwedan gazetesinin 1 Mart 1991 tarihli 120. sayısında D.Ali Küçük ve Mehmet Çimen imzalı bir yazı yayımlandı. "Yeni Ülke'de, Neler Oluyor?" başlığını taşıyan yazıda Günay Aslan'ın "Demokrasi Adına" adlı yazısı ile Metin Çiyayl'nin "masallar"ı eleştiriliyor. Çanakkale Cezaevinden yazılan eleştiriyi İçerden ve dostça olduğu için okuyucularımızın ilgisine sunuyoruz..

Yeni Ülke'ye

İÇERDEN VE DOSTÇA BİR ELEŞTİRİ

D.Ali Küçük-Mehmet Çimen

Yeni Ülke'nin yayın hayatına başladığından bu yana birtakım eksiklikler taşımakla birlikte yararlı bir iş yaptığına inanıyoruz. Özellikle haber yorum konusunda içinde olduğumuz ve bölgedeki olaylarla ilgili, yine kimi siyasi teşhir konularında son sayılarında gelişmeler kaydetti. Bütün bunları ilgiyle izliyorduk. Neler vereceğini düşünüyorduk. Mesajları doğru ve receğine inanıyoruz.

Ama öyle oluyor ki, halkımızın beklentileri ve gerçekleşenler kimi zaman çakışmıyor. Ancak sözünü edeceğimiz o birtakım eksiklikler giderek büyüdü ve 12. sayıda daha bir önü açılan ve Yeni Ülke'nin misyonu ile tamamen bir çelişki içerisine giren ve hatta Yeni Ülke'nin değerli sayfalarında karşılaşılması gereken bir boyuta ne yazık ki çıktı.

Kanımızca Yeni Ülke'nin yayıncılık politikası ve perspektifle ilgili yaşamsal önemdeki tavrılarda kendini daha bir netleştirmeye ihtiyacı var. Bu konudaki eksiklikler okuru rahatsız edecek türdendir. Yalnızca eksiklikler değil, temel ilkelere yaklaşımda ilke hataları yapılmaktadır. Öyle ki Ülke'nin 12. sayısındaki başyazıda (Ülke'den-G.A) reformizmin propagandası yapılmaktadır. Halkımızın kurtuluş ve halk demokrasisi sorunu ile Türkiye'deki devrimci demokrasi sorununa çok yanlış yaklaşılmaktadır. Burjuva demokrasisini savunanlar halk demokrasisinin öncüsü olarak gösterilmektedir.

Kendi bindiği dalı kendi kesmek buna denir. Hem temel ve hayati bir konuda konuşulacak, diğer yandan Yeni Ülke'nin hitap ettiği okur kitlesi ve üzerine dayandığı temel ve halk gücü unutulmuş aşağıdan gelen kitlelere dayanan demokrasisinin asıl sahipleri bir tarafa bırakılarak, reformizm seçeneği bu konunun merkezine ve hatta öncülüğüne konulacak. Ülkemizde demokrasisinin kurucuları, yaratıcıları, öncüleri Serhıldan'larda tarihin öznesi rolünü oynayan kitleler, gerilla dinamiği, en genel anlamıyla kurtuluş sürecinde yer alanlardır, bunun mücadelesini verenlerdir. Halk demokrasisinin gelişimi bu dinamiklere dayanıyor. Halk komiteleri bunun somut adımlarıdır.

Türkiye'de devrimci demokrasi seçeneği işçi sınıfı mücadelesine ve diğer emekçi kesimlerin her düzeyde komiteleşmesine ve yine alttan gelecek devrimci dalgaya dayanır.

Her iki toplumsal kesitten demokrasisinin merke-

zinde bu güçler yer alır. "Zonguldak Botan El Ele" sloganı bu seçeneğin en somut ifade biçimi olarak doğdu. 12. sayıda başyazıda sözü edilen "Demokrasi Öncüleri", kısaca vurgulamaya çalıştığımız demokrasi sorununun merkezinde değil, ancak çevresinde yer alabilirler.

Temel konular ciddi, hayati sorunlardır. Politika da hangi güçlere dayanıldığı, ne adına konuşulduğu önemlidir. Yazıda bu yönlü çelişki de görüyoruz. Adına hareket edeceği esas dinamikler unutulup, başkaları adına politika yapmak yanlısına düşülmüştür. Kaldı ki söylenenler yeni değildir. Başyazıda söylenenleri başkaları kendi adına başka biçimlerde ifade etmişlerdir. Çizgileri, yönelimleri dikkate alınır sa kendi bazında bunlar tutarlıdır. Başyazıda ise aynı tutarlılığı görmek mümkün değil, özgüce güven, özgür halk olma sürecine ve atılımına dayanma, onun adına konuşma yerine, başkalarının, ezen ulusta baş gösteren reformizmin söyledikleri dile getirilmiştir. Tutarsızlığın kendisi burada yatıyor.

Göze batan ikinci nokta, "Sonsuzluk Ülkesinden Masallar" köşesinde Yalçın Küçük'e yöneltilen" eleştiriler ve eleştiri üslubudur." Bu yazıyı çok garip karşıladık. Hemen bunun eleştiri ölçüleriyle ilgisi olmadığını söyleyelim. Yalçın Küçük'ün düşünceleri değil, "kişiliği" eleştirilmiş(!) Hatta ahlaki ölçüler zorlanarak basit karalama yöntemlerine gidilmiştir.

Toplumsal Kurtuluş'un ve Yalçın Küçük'ün Kürt sorununda birçoğunun sessiz kaldığı bir süreçte bir şeyler söylediği, bir tavrın sahibi olduğu biliniyor. Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek gerekir. Sorunumuz Yalçın Küçük çizgisini savunmak sorunu değil, ama hakkını da teslim etmek zorundayız. Halkımıza dostluk elini uzatan birine söylenen sözler, dostluğa sığmayan ibret verici sözlerdir.

Bir kez ister katılaşım, ister katılmayalım Yalçın Küçük'ün söyledikleri ciddi ve teorik konulardır. Bu tür konular "Sonsuzluk Ülkesinden Masallar" köşesinde "ezop" diliyle eleştirilemez. Eleştiri konusu yapılacak noktalar daha ciddi köşelerde yapılmalıdır. Kaldı ki Yeni Ülke bu tür teorik yazıların eleştirisinin yapıldığı bir düzlem değildir diye düşünüyoruz. Üstelik eleştiride düzeyli olmak, siyasi ve ahlaki ölçülere, eleştiri diline bağlı kalmak gerekir. Örneğin; "Büyüklükler büyüğü Yalçın büyüğün, en yeni eseri. En üstün etleri", "Yakında devletlerarası tezler ve ticaret

piyasası tezleriyle yeni karayolları inşa edilecek, üçüncü Yalçın köprüsüyle de Kürtler tarafından değerli hocamız ödüllendirilecektir", "Anlaşılan bu kitabı Ankara DGM'sine verdiği söz üzerine yazmış", "tez olmadan tezekleşen tezler", "Masal bu ya biz yazalım kimse kudurmasın", ".....Oryantalist eğilimler taşıyor", "....Bu yüzden kartkurtlar üzerine değil kartkurtlar üzerine tezleri", "Mahmut ve Hamit ve Mustafa'nın siyasi manevralarıyla ve kafalarındaki planlarla oluşturulan bir tarihtir" vb vb gibi çoğaltmak mümkün. Hatta yazının bütünü bu tür bir anlayışı ve yaklaşımı sergiliyor.

Metin Çiyayi, senin bu yazıda söylediklerinle Yalçın Küçük'ün görüşlerini eleştirdiğini düşünmüyoruz. Böyle eleştiri yöntemi sakattır, yanlıştır. Üstelik yaptığın bu "eleştirilere" bakılırsa Yalçın Küçük'ü anladığını da sanmıyoruz. Eleştirmek için, kavramak gerekir. Kürt halkının duygularını, düşüncelerini yansıttığına ve kurtuluş mücadelemize yarar getirdiğine de inanmıyoruz.

Hele şunu söylemek çok düşündürücüdür; "Diğer namuslu, dürüst bilim adamı hoca aydınlarımız da acıyor. Madem uşaklık yapacakmışız, bari resmi ve bedelli olsun. Sayın ve de saygıdeğer bu aydın olmayan aydınlara bir önerim var, bari yapacağınız karalamaların bedelini alın. Sadece ve sadece uşaklığınızla yetinmeyin."

Böyle bir "eleştiriyi" talihsiz olarak kabul ediyoruz. Üzerinde söylenecek çok şeyler var. Kendimizi tutup fazla bir şey söylemeyeceğiz. Yalçın Küçük'ü böyle karalarken acaba hangi akla hizmet ediyor? Anlamak mümkün değil. Ulusal kurtuluşçuluk en başta sorumluluk ve düzeyli davranmayı gerektirir.

Dostluklar öyle kolay kurulmuyor. Yaratılan değer ve ilişkileri birinin kalkıp kendini tatmin için ayaklar altına alması hoş karşılanacak durum değil.

Aydın olma adına eleştiride basite düşmeyelim. Yoksa ortaya aydın değil, aydın taslağı tipi çıkar. Bu tür "eleştirileri" başka "aydınlardan okuduk-gördük. Bundan hiç ders çıkarılmadı mı?

"Yazarın titizliğini bildiğim için buradaki Türkçe bozukluklarını hastalığına veriyorum." M. Çiyayi bari bunları sen söyleme! Gülerler insana...

Bir noktaya daha dikkat çekelim; ezen ulusa mensup yığınla sosyal-şoven, aydın taslağı kişi dururken, sizin Yalçın Küçük'ü hedef alıp "eleştirmeniz" herşey bir yana siyasi bir gaftr. Şunun da ayırımında olmalıyız; şüphesiz ki bize dostluk elini uzatanlara da eleştirilerimiz olabilir. Bunun da biçimi, uygun zaman ve yer tespiti ve uygun üslubu var. Dostluğu yıkmaya değil, geliştirmeye hizmet etmelidir.

Yeni Ülke'nin bütün sayılarını takip ediyor ve eleştirel bir gözle de okuyoruz.

Nasıl bir işlev ve misyon yüklendiğini, ezilenlere verdiği mesajların kapsamını algılamaya çalışırken en genel anlamıyla ulusal kurtuluş sorununa bir yönüyle cevap vermek istediği çok açık. En geniş yelpaze ve çok seslilik buna hizmet temelinde düşünülme-

li, ele alınmalıdır. Bir boyutu ile demokratiği ve yurtseverliği geliştirecek yapı yönünde adımlar atarken, diğer yandan aydınlanmayı sağlayacak yönleri olmalıdır. Ülkede olup bitenleri belli çerçeveleriyle yansıtmaya çalışırken, siyasi teşhiri gerçekleştirme diye bir derdi de vardır.

Bir boşluğu doldururken, yukarıda söylediğimiz espiri çerçevesinde yazanların da aydın olma, politikacı olma bilinciyle yazmayı önüne koyması gerekiyor. Demokratına, yurtseverine, sosyalistine kadar herkes bir yönüyle katılım sağlamalıdır. Keza ezen ulustan dostlara kapıların açık tutulduğu da biliniyor.

Eski kimi yazılarda neyin amaçlandığı ve verilerek istendiği unutulmuştu. Geriye dönüp tek tek ele almayı gerekli görmüyoruz.

Kürdün aydın olanına rastlanmak istenirse, doğrusu arayanın pek şanslı olduğu söylenemez. Kürdün bu türü en kıt olanıdır. Sanmıyoruz ki, kendi aydınını yaratmada bu kadar yoksul, bu kadar şanssız bir başka toplum olmuş olsun.

Tarihinde kendi adına hareket eden, düşünen bir aydın kesimi (şiir, edebiyat, tarih, toplumbilim, felsefe, ekonomi vb alanlarda) yaratamayan Kürt toplumu bugün politik alanda önemli adımlar atmasına rağmen, ne yazık ki bu konuda hala emeklemekte ve epeyce geride kalmasının sancılarını çekmektedir. Ulusal kurtuluşun ruhuna, ağırlığına ve ciddiyetine denk düşecek bir aydın kesiminin yaratılması en büyük sorun olarak orta yerde durmaktadır.

Özgür halk olma süreci muazzam olanak ve değişimler sunmakta, toplumun her kesimini sarsmakta, etkilemektedir. Aydınlarımızın da bir deprem yaşamaya zamanı geldi, geçiyor bile.

Çok ciddi, açılması, çözülmesi gereken sorunlarımız var. Üzerinde durulması, işlenmesi gereken bolca sorun, olay ve olgu var. Yazacak konu mu yok, düşmanın teşhir edilecek oyunu mu yok? Kazanmak için dostu ihtiyaç mı yok? Söyler misiniz; toplumumuzda sahip olduğumuz olumlu yönler gelişmeye yeni başlarken, olumsuzluk adına ne yok?

İşte, yeni değerler oluşuyor, yaratılıyor. Onun sözcüsü ve geliştiricisi olmaya çalışalım. Toplumumuzda zerresine rastlanılmayan insan haklarının, ulusal ve demokratik görevlerin yerine getirilmesinin, hakların elde edilmesinin takipçisi olalım, mücadelesini verelim. Bir boydan bir boya boşaltılan, sürgün ve zoraki göç ettirilen halkımızın sorununa eğilelim, özel savaşı teşhir edelim. Halkımıza dost ve düşman kavramını tanıtalım. Yapılması gerekenleri söyleyelim. Eğer aydınsak az çok, onların geleceğini aydınlatalım. Ama böyle olmaz!

Yeni Ülke çıkarken bazı eksikliklerle çıktığını biliyoruz. Üzerinde Demokles'in kılıcının sallandığının farkındayız. Eksiklikler zamanla giderilir ve çerçeve çabalar doğrultusunda doldurulurdu. Bizim vurgu yapmak istediğimiz, çıkış çerçevesi ve yayın politikası dışında temel hatalara düşülmüş olmasıdır. Tehlikeli olan budur.

KAMBER ATEŞ TU ÇAWAYİ?

Abdullah Keskin

Kamber Ateş Nasılsın,(1) "vahşet boyutlarında değerlendirilebilecek koşullara karşın, insanlık onurunu savunarak halen cezaevlerinde bulunan ve büyük direnme savaşında şehitler kervanına katılarak Kürdistan halkının ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinde sembolleşen insanlara adanmış"(2) bir öykü kitabı.

İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulunun yayına hazırladığı kitap 15 öyküden oluşuyor. Tutsaklar üzerindeki baskıların arttığı bir dönemde yazılan öyküler, olayları yaşayanlar, zulme uğrayan tutsaklar açısından irdeliyor. Belgesel bir özellik taşıyor.

Kamber Ateş Nasılsın öyküsü şairin;

"Nicedir ki
'zar u zman' gizlidir;
ses-söz yasak!
ana dilim,
dilim-dilim, küfür ve tekme-tokat altında:
analar şaşkın;
mühürlü dil-diş-dudak!" (3)

dizeleriyle tasvir ettiği dil üzerindeki devlet zorunun cezaevlerindeki uygulamalarından bir kesiti seriyor gözler önüne! "Kamber Ateş Nasılsın" yaşlı kadının Mamak'taki tutsak oğluna söyleyebildiği tek sözdür. Çünkü herkes devletin resmi dilini konuşmak zorundadır. Çünkü konuştuğu dili yasaklanmıştı yaşlı kadının.

Anne önündeki tel örgüleri adeta tırmalar gibi ileri atıldı, çığlığı andıran bir sesle:

"Kamber Ateş nasılsın!.." dedi.

"İyiyim, can annem, iyiyim..." dedi.

Kadın silme sevgi kesilen gözlerinden boşalan yaşlarla oğlunu okşarcasına baktı, baktı,

"Kamber Ateş nasılsın" dedi.

"İyiyim, çok iyiyim, siz nasılsınız?.." dedi.

Kadın sustu, başını önüne eğdi, bekledi, sonra birden ta oğlunun gözlerinin içine bakarak sordu:

"Kamber Ateş nasılsın!.."

"...?!.."

Evet, yaşlı kadın tutsak oğluna resmi dilde sadece "Nasılsın" diyebiliyor: "Kamber Ateş Nasılsın?". Bunu

da yolculuk sırasında öğrenmiştir. Kürt dili üzerindeki yasaklar devam ettiği sürece bu tür trajik olaylar yaşanmaya devam edecektir.

Gerçeğin Öyküsü'nde Edip Polat, 83-84 direnişlerinde işkenceyle katledilen tutsakların bir dökümünü yapmış. İlk iki sayfadaki anlatım sürdürülemiyor, daha çok "bilgilendirmeye" yöneliyor.

Vedat Aydın, Jandarma Bölük Komutanına Hakaret Haa.. adıyla aktardığı gözlemlerinde 80 sonrası hapisane pratiğinin "korkunç" boyutlarına dikkati çekiyor: "O süreci yaşayanlar olup bitenleri anlatırken ancak yapılanların yüzde onunu aktarabiliyordu, dinleyenler ise bunun bile yüzde doksanını abartılı buluyordu" belirlemesini yapıyor.

Kuşkusuz devletin tutuklular üzerinde "en kutsal değerlerini, Atatürklerini, İstiklal Marşlarını hatta allah ve peygamberlerini bile işkence aracı olarak kullanmaktan çekinmediği"(4) dönem 80'nin ilk yıllarıyla sınırlı değil. Onlarca tutsağın canı pahasına verilen direnişlerle elde edilen kazanımlar bugün bile tehlikededir. Sür-gün, tektip elbise, hücre uygulamaları hala gündemdedir. Kamber Ateş Nasılsın, önemli dersler içeren bir kitap.

BİTMEMİŞ BİR OYUN:
"ÇAĞDAŞ KAWA MAZLUM DOĞAN"

Firdevsi, perde açılmadan önce kısa bir konuşma yapar:

"Ben Gazneli Mahmut'un sarayında Mezopotamya halklarının tarihini yazarken, menkıbe, masal ve efsaneleri kendime temel alıyordum. Eğer o günlerde, Asur kitabelerinin içeriğini öğrenmiş olsaydım, Gordan Child, Andre Ribart ve Herodot'u okusaydım; eğer 1980-84 yılları arasında Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde tutsak olsaydım;

(...)

"Asur Kralı Dehak ile Yüzbaşı Esat'ın zulmünü, Kawa ile Mazlum Doğan'ın isyanını şimdi izleyeceğimiz gibi yazardım."

Selim Çürükkaya Kawa efsanesini tarih kitaplarından da yararlanarak oyunlaştırmış: Demirci Kawa ve Çağdaş Kawa Destanı adıyla yayımlanan kitap Yurt Yayınları arasında çıktı. Oyun iki bölümden oluşuyor. Birinci bölümde Dehak'ın Medler ve diğer halklar üzerindeki zulmü anlatılırken, ikinci bölümde Diyarbakır Cezaevindeki tutsakların devlet terörüne karşı verdikleri mücadeleden bir kesit sunuluyor.

"Demirci Kawa" ve "Çağdaş Kawa"dan birbirine denk düşen bölümleri aktarıyorum:

"Medler, Persler daha dün geldiklerinde köpek ve öküzle tapıyor, ateşi kutsal biliyorlardı. Atalarını onlara yer-yurt verdi. Kölelerimiz oldular. Şimdi de ihanet ha. Ya İskitler... (Demirci Kawa, say.17)

"Asteğmen: -Komutanım (...) bölücüler, hainler fesatlık ediyorlar. Yurdumuzu parçalamak istiyor, Evren'in diktatörlüğüne son vereceğiz diyorlar. 35. Koşuş fitne fesat yuvasıdır. (Çağdaş Kawa, say.55)

"Zalim Dehak:-Yurtlarımızın insanı çoktur. Haber salın. Her gün iki genç beyni getirilsin. Beyinleri süreceğim, beynimi iyileştireceğim. Beynin ilacı beyindir. Bir beyinin rahatlaması için başka beyinlerin parçalanması lazım. (Demirci Kawa, say.29)

"Esat:-Kafa, kafa. Demek ki kafada beyin var. Herşey beyindedir. Bu adamların beyni oldukça bize rahat yoktur. Bunun için beyinlerini yok etmek gerekiyor. Tüm tutuklular beyinlerindeki düşünceleri kusacaklar. O kusulan düşünceleri bana getireceksin. İnceleyeceğim. Sonuçta kusunun beyninde düşünce kalıp kalmadığını anlarım. (Çağdaş Kawa say.58)

"Demirci Kawa:-Herkes birbirinden bir şey bekliyor...ama kimse bir şey yapmıyor. Sonuçta gençlerin başı kesiliyor. Birinin buna dur demesi gerekiyor. Ama hiçbirimiz bu biri olamıyoruz.

"Mazlum Doğan:-Ne oldu böyle bize? Bu karanlıkta bir ışık lazım değil mi hepimize? Esat iki yol dayatmış bize. Acı çekerek ölmek, düşüncelerimizi kusmak.. Öntümüzde iki yol var: Ya düşüncelerimizin yaşaması için bedenlerimizi feda etmek ya da bedenlerimizin yaşaması için düşüncelerimizi kusmak. Orta yol kesinlikle yoktur. (Çağdaş Kawa, say. 87)

"Demirci Kawa:-Dehak'ın cellatlarının elinden kurtulanlar dağlarda toplanıyorlar. Ülkemizin ulu dağlarında. (Demirci Kawa, say.44)

Demirci Kawa başkaldırısı Aryen halkların zulme karşı verdiği mücadeleden hep bir sembol işlevi görmüştür. Yeni günün (Kürtçede Newroz) doğuşu olan 21 Mart'ta Kürdistan'da her yerde ateş yakılır. Böylelikle yüzyıllardan beri sürdürülegelen direniş gelene-

ği günümüze taşınmış olur. Demirci Kawa, Kral Dehak'ı öldürdükten sonra sarayda ateş yakar ve kralın zulmüne karşı "ülkenin ulu dağlarına" sığınmış insanlar, yükselen dumanları göreyek şehirlere yürürler.

Demirci Kawa ve Çağdaş Kawa Destanı'nın yazarı, yayınevının açıklamasında da belirtildiği gibi profesyonel bir oyun yazarı değildir. Ancak oyun bir "ilk"tir. Bütün "ilk"ler gibi bazı eksiklikleri de beraberinde getiriyor.

Oyun, iki açıdan bitmemiştir:

1. "Çağdaş Kawa"lar, henüz son sözlerini söylemiş değil. Bu, daha çok yaşanan pratik süreçle ilgilidir.

2. Edebi açıdan bir gelişme olmakla birlikte önemli eksiklikleri de taşıyor. Kürtçe yazılmamış olması bir burukluk yaratıyor. Ceyhan Cezaevindeki açık görüşlerde sahnelenen oyun fotoğraflardan anlaşıldığı kadanyla dönemin özgül yanları gözönünde bulundurulurken sahnelenmiş. Son derece kısıtlı hapis hayat ortamında bu, bir ölçüde başarılı da. Ancak içerik ve diyaloglarda aynı titizliği göremiyoruz. Belirgin motiflerde doğal bir akış görünmüyor. Sözcükleri Kawa'nın karısının "De Lori" türküsünü söylemesi...De Lori, sömürgecilğe karşı savaşırken ölen bir peşmergenin karısının bebeği için söylediği bir türküdür. "Diplomasi" sözcüğünün kullanılması da yadırgatıcı geliyor.

Selim Çürükkaya, "zor" olanı deniyor. "Sıfır noktası"ndaki insanı yazıyor. Hücrede kibrit çöpüyle Newroz ateşi yakan Mazlum Doğan'ı yazmanın ne denli güç olduğu anlaşılıyor. Çağdaş Kawalar, midelerini kusan ama beyinlerini kusmayanlardır. "Ölüyorlar ama beyinlerini kusmuyorlar". Çünkü beynini kusmak ölmekten daha kötüdür.

Ateş yakılmış, beynini zalim Dehaklara peşkes çekmekten kurtulmuş insanlar dağlara çıkmışlardır ve dağlardan ellerinde meşale ve çekiçlerle şehirlere doğru yürümektedirler. "Çağdaş" Dehakların Çağdaş Kawalar tarafından cezalandırılacağı günler yaklaşıyor.

Siz de beyninizi satmamışsanız elinize meşale ve çekiç alın. Bu kervana katılın.

NOTLAR

(1) Kamber Ateş Nasılsın Hapishaneden Öyküler; Ruşen Sümbüloğlu/Vedat Aydın/Günay Çoban/Osman Gösterişlioğlu/İbrahim ulutaş/Sait Efe/İdris Güzel/Birol Keskin/Edip Polat/Çiğdem Kılıçoğlu/Melisa Deniz, Belge Yayınları, İstanbul 1991

(2) "Sunuş" yazısı, İHD Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu say.5

(3) Talat İnanç; Ölüm Fermanla Gelir, say.119

(4) Vedat Aydın; say. 68

KÜRDİSTAN'DA İKİ TARZ-I SİYASET

KÜRDİSTAN'ın yazgısı mıdır; hep iki siyaset çıkıyor.

BUGÜN iki siyaset birbirinden daha çok ayrılmıştır. Bir yanda Washington-Ankara-Zaho eksenini beliriyor. Bush-Özal-Barzani yakın bir danışma ve birlikte hareket etme eğilimi gösteriyorlar.

BARZANİ siyasetini otonomi, özerklik veya benzeri sözcükler ile anlatmak yersizdir. Bu siyasete büyük ve hegemonyacı devletlerin vereceği kadarına razı olma çizgisi adı verilebilir. Başta eğik bir başkaldırı özelliği taşıyor.

PKK ayrı bir siyasettir.

PARTİYA Karkeran Kürdistan, üç önemli noktada, geçmiş ve şimdiki tüm Kürt hareketlerinden ayrılıyor. Bunlardan birisi, Kürt insanı ve toplumunu değiştirme planı ve iradesidir. Genel Sekreter Öcalan, her konuşmasında ve her açıklamasında Kürt toplumunu değiştirmeyi çok yüksek bir hedef olarak ortaya koyuyor. Bu nokta, PKK oluşumunu çok ayrı bir yere oturtuyor.

İÇ savaş, dış savaştır.

İŞÇİ Partisi, kendi toplumunda bir iç savaş partisidir. Birinci ayrılığın doğal sonucudur; ikinci noktadır. Apo, Kürt insanını değiştirmek için Kürt alanında bir iç savaş kaçınılmaz görüyor. Bu yalnızca şeyhlerin ve aşiretlerin etkisini ortadan kaldırmak için planlanmıyor. Aynı zamanda, toplumsal değişimin mekanizması olarak görülüyor.

EKİM Devrimi, PKK Liderinin son yazı ve açıklamalarında çok net bir yere sahiptir. Kürdistan'da bir Ekim Devrimi amaç olarak gösteriliyor. Bu, PKK siyasetini, bu açıdan da, diğer Kürt çizgilerinden netlikle ayırıyor.

İKİ siyaset belirlemiştir.

DİĞER bütün siyasetler, bundan böyle, bu iki siyasetin türevi olmak durumundadırlar. Hepsi, bu iki kalandan birisine akmak zorundadır.

APO siyaseti, Kürt halkında değişimi hedef alıyor ve çok zordur. Bu zorluk, tümüyle kendi imkan ve gücüne dayanmadan kaynaklanıyor. Böyle bir dayanmanın zorluğun içinde kolaylık mekanizmaları taşıması da ihtimal dahilindedir.

IRAK Savaşı, Kürdistan'da iki çizginin netleşmesine yol açmıştır.

SAVAŞLAR, yol açıdır ve tarihi hızlandırıyorlar.

HIZLANMA ayrışma ve bütünleşmedir.

KÜRT hareketinde önce ayrılık olmuştur; ayrılık sadece dünyanın hegemonyacı güçleriyle işbirliği yapma ve yapmama konusunda değildir. Bu, Kürtlerin bulunduğu topraklardaki egemen ulusla işbirliği yapip yapmamamın bir başka görüntüsüdür. Türkiye'de 1990 yılında da, Türkiye solculuğunun küleselleşmeye başladığı 1960 yıllarında da Kürt hareketi Türkler ve Türk siyaseti ile birleşme ve ayrılma noktasında iki eğilim göstermiştir. Her ikisinde de Türk siyasetleriyle birlikte çalışma, diğerine karşı daha baskın bir yer kazanmıştır.

DEVRİMCİ hareketlerin sol hareketlerle yakınlık kurması ve zaman zaman iç içe girmesi doğaldır. Marksizm, başından itibaren ulusçu hareketlere bir beşik, bir sığınak ve zaman zaman da bir yol olmuştur. Bu oluşumun her zaman her iki yan için de olumlu olduğunu söylemek mümkün değildir.

YETMİŞ yılları Türkiye'de Kürt hareketi ile Türkiye'nin sol hareketinin de ciddi bir biçimde ayrışmasına tanıklık etti. Bunda PKK çıkışının önemli bir rolü vardı. PKK, kendisi bir uç hareket olurken, bütün Kürt eğilimlerini belli görüşler etrafında birleşmeye de zorlamıştır; PKK etkisiyle Kürt çizgilerinin birbirine yaklaştığı bir zaman yaşanmıştır. Kürt çizgilerinin birbirine yaklaştığı zamanda, devrimci Kürt hareketi ile devrimci Türkiye hareketinin birbirinden uzaklaşması süreci yaşanmıştır.

TARİH hızlanmıştır. Uluslararası dengeler ve Türkiye'nin yeni senaryoları, emperyalist bir Türkiye planına doğru ciddi adımlar, Irak Savaşı sonunda Kürt hareketinde iki çizgiyi netleştirmektedir.

BUNUN diğer iki çizgiyi yaklaştırması ihtimali yüksek görünmektedir.

BOŞANMADAN sonra yeni bir beraberliğin kapıları çalınmıyor.

EKSENLER, birbirine karşı duruyor.

DÖNEM, yenileşiyor.